

Maanpuolustuskorkeakoulu

Sotataidon laitos

Julkaisusarja 2: Tutkimuselosteita nro 26

Arktinen harppaus

Kiinan turvallisuusstrategia ja arktisen alueen geopolitiikka

Sanna Kopra, Matti Puranen & Ville Tiuraniemi

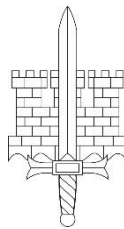
MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU
SOTATAIDON LAITOS
JULKAISUSARJA 2: TUTKIMUSSELOSTEITA NRO 26

NATIONAL DEFENCE UNIVERSITY
DEPARTMENT OF WARFARE
SERIES 2: RESEARCH REPORTS NO. 26

ARKTINEN HARPPAUS

KIINAN TURVALLISUUSSTRATEGIA JA ARKTISEN ALUEEN GEOPOLITIIKKA

Sanna Kopra, Matti Puranen & Ville Tiuraniemi

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU
SOTATAIDON LAITOS
HELSINKI 2023

Sanna Kopra, Matti Puranen & Ville Tiuraniemi: *Arktinen harppaus. Kiinan turvallisuusstrategia ja arktisen alueen geopolitiikka.*

Maanpuolustuskorkeakoulu

Sotataidon laitos

Julkaisusarja 2: Tutkimuseloiteita nro 26

National Defence University

Department of Warfare

Series 2: Research Reports No. 26

Uusimmat julkaisut pdf-muodossa: <https://www.doria.fi/handle/10024/73990>

Kannen kuva: Jimi Pasma / Puolustusvoimat

Kannen kuvalähteet:

Pexels/Kulbir

(<https://www.pexels.com/photo/close-up-shot-of-a-wooden-figurine-holding-a-flag-8572033/>)

Wikimedia Commons

(https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Arctic_World_05.jpg;
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Chinese_flag_%28Beijing%29_-_IMG_1104.jpg)

© Tekijät & Maanpuolustuskorkeakoulu

ISBN 978-951-25-3384-8 (PDF)

ISSN 2343-5283 (verkkojulkaisu)

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons BY-NC 4.0 -
käyttöluvalla. Tarkastele käyttöluvaa osoitteessa
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.fi>.

Maanpuolustuskorkeakoulu – Sotataidon laitos

National Defence University – Department of Warfare

Helsinki 2023

TIIVISTELMÄ

Tämä raportti tarjoaa Suomen pitkän aikavälin turvallisuuspolitiikkaa palvelevan politiikka-analyysin Kiinan arktisista intresseistä ja läsnäolosta turvallisuusstrategian näkökulmasta. Vaikka Kiina sijaitsee kaukana Arktiksesta, on se 2010-luvun alusta lähtien osallistunut aktiivisesti alueen talouteen ja hallintoon. Kiinan tarkkailija-asema Arktisessa neuvostossa hyväksyttiin vuonna 2013, ja tammikuussa 2018 se julkaisi ensimmäisen arktisen politiikkadokumenttinsa. Paperissa Kiina kuvasi olevansa “lähellä arktista oleva valtio” (近北极国家, *jinbeiji guojia*), jolla on legitiimi oikeus osallistua arktiseen talouteen ja politiikkaan. Siinä missä vielä 2010-luvun alussa Kiinan kasvavan arktisen kiinnostuksen nähtiin tarjoavan monenlaisia taloudellisia mahdollisuuksia Suomessa ja muissa Pohjoismaissa, on viime vuosina yhä kiivaammin spekuloitu Kiinan arktisen läsnäolon turvallisuusulottuvuuksista.

Vaikka arktinen alue ei edelleenkään kuulu Kiinan ydinintresseihin, on Arktis noussut viime vuosikymmenen aikana Kiinan viralliseen turvallisuuspoliittiseen keskusteluun osana sen “kokonaisvaltaisen kansallisen turvallisuuden” (总体国家安全观, *zongti guojia anquanguan*) ja uusien turvallisuusympäristöjen käsitteistöä. Vuonna 2014 Kiinan merellisen hallinnon johtaja Liu Cigui totesi, että maan Antarktisen tutkimusaseman perustamisesta vuonna 1984 alkaneet pyrkimykset olivat siirtymässä uuteen historialliseen vaiheeseen, jonka myötä Kiina rakentaa itsensä “polaarista suurvaltaa” (极地强国, *jidi qiangguo*). Vuonna 2015 Kiinassa hyväksyttiin kansallisen turvallisuuden laki, jossa arktisen alueen esitettiin ensimmäistä kertaa kuuluvan virallisesti Kiinan turvallisuusintressien piiriin. Myös Kiinan arktinen politiikkapaperi mainitsee lyhyesti Kiinan arktiset “turvallisuusintressit”, mutta keskittyy pääasiassa taloudellisiin ja ympäristöllisiin kysymyksiin. Se toteaa, että Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston jäsenenä Kiina pyrkii kantamaan vastuunsa alueen turvallisuuden ylläpidossa, mutta ei täsmennä, miten se käytännössä tapahtuu. On siis vielä epäselvää, kuinka Kiina pyrkii käytännössä turvaamaan arktisia intressejään ja millaista turvallisuusroolia se alueella tavoittelee.

Kiinan Maanpuolustuskorkeakoulun vuonna 2020 julkaiseman *Strategian tiede* -oppikirjasarjan mukaan Arktis on valtion merentakaisten intressien laajentumisen pääsuunta, mikä asettaa uusia tehtäviä maan asevoimien käytölle. Tällä hetkellä Kiinan arktinen strategia vaikuttaa kuitenkin olevan vielä pohjustamisen vaiheessa, jossa luodaan perustaa tulevalle, kenties vasta vuosikymmenien päästä todella realisoituvalla läsnäololla Arktiksella. Esimerkiksi taloudessa Kiina rakentaa taloudellisia yhteyksiä alueelle Jääsilkkitiensä kautta, ja tieteissä vasta selvitetään arktisen operoinnin tieteellisiä ja teknologisia vaatimuksia. Vielä koronapandemiaa edeltävänä aikana Kiinan strategia toimi varsin hyvin, ja se onnistui tasapainoilemaan arktisen laajentumisen ja uhkateorioiden vahvistumisen välillä. Viime vuosina Kiinan suhteet seitsemään läntiseen arktiseen valtioon ovat kuitenkin heikentyneet suurvaltapolitiikan kiristymisen vuoksi. Vastavasti Venäjän suhteen Kiinan vaikutusvalta kasvaa sitä mukaa, kun Venäjän eristäminen kansainvälisestä yhteisöstä etenee sen hyökättyä Ukrainaan helmikuussa 2022. Maiden välisen (arktisen) energiayhteistyön voidaan olettaa lisääntyvän tulevaisuudessa, ja Venäjän riippuvuusuhde Kiinasta voi kasvaa aivan uusiin mittasuhteisiin. Tämä voi avata Kiinan sotilasvoimille reitin Arktikselle.

Asiasanat: *Arktinen alue, Jäämeri, Kiina, strategia, strategian tutkimus, Kiinan arktinen strategia, Kiinan ulkopoliittikka, sotilasstrategia, kansainvälinen politiikka*

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	i
1. JOHDANTO	1
2. KIINAN TURVALLISUUSSTRATEGIA	4
2.1. Kiinalaisen turvallisuusajattelun pääpiirteitä.....	4
2.2. Arktinen alue nousee osaksi Kiinan turvallisuusagendaa.....	6
3. KIINAN ARKTISET INTRESSIT	9
3.1. Arktinen tutkimus	9
3.2. Luonnonvarat.....	12
3.3. Merenkulku ja infrastruktuuri.....	13
3.4. Arktinen hallinta	16
3.5. Arktiset turvallisuusintressit.....	17
4. ARKTISTEN VALTIOIDEN STRATEGIAT JA SUHTEET KIINAAN	20
4.1. Islanti.....	20
4.2. Kanada	22
4.3. Norja	23
4.4. Ruotsi	24
4.5. Tanska.....	25
4.6. Venäjä.....	27
4.7. Yhdysvallat	29
5. KIINA JA ARKTINEN ALUE SUOMEN POLIITTISISSA LINJAUKSISSA	31
5.1. Suomen Kiina-suhteet	31
5.2. Ulko- ja turvallisuuspoliittiset selonteot.....	32
5.3. Kiina-toimintaohjelmat.....	33
5.4. Suomen arktinen politiikka	34
6. KIINALAISRAHOITTEISET TALOUSHANKKEET SUOMEN LAPISSA	36
6.1. Infrastruktuurihankkeet.....	36
6.1.1. Kemijärven lentokenttä.....	37
6.1.2. Jäämeren rata ja Helsinki-Tallinna -tunneli	37
6.1.3. Tähtelän observatorio.....	39
6.2. Biojalostamot Kemijärvellä ja Kemissä.....	40
6.3. Matkailu	42
6.4. Muu kiinalainen taloustoiminta Lapissa	43
7. KIINAN ARKTISEN STRATEGIAN LAAJENEMINEN JA HAASTEET ARKTISILLE VALTIOILLE	45
7.1. Diplomaattis-oikeudellinen ulottuvuus	45
7.2. Taloudellinen ulottuvuus.....	46
7.3. Tieteellinen ulottuvuus	49
7.4. Sotilaallinen ulottuvuus.....	50
8. KIINAN NOUSU JA MUUTTUVUUS ARKTINEN TURVALLISUUS	52
LÄHDELUETTELO	55

1

JOHDANTO

Arktisen alueen strateginen merkitys on kasvanut viime vuosikymmenen aikana, sillä napajäiden sulaminen avaa uusia merireittejä sekä helpottaa alueen mittavien energia-, mineraali- ja kalavarojen hyödyntämistä. Ei ole siis yllättävää, että kahdeksan arktisen valtion (Islanti, Kanada, Norja, Ruotsi, Suomi, Tanska, Venäjä ja Yhdysvallat) lisäksi myös monet ei-arktiset valtiot ovat yhä kiinnostuneempia Arktiksesta. Etenkin Kiina on osallistunut yhä aktiivisemmin arktiseen talouteen ja hallintoon 2010-luvun alusta lähtien. Se alkoi lähettää delegaationsa Arktisen neuvoston kokouksiin vuodesta 2007 alkaen, ja sen tarkkailija-asema neuvostossa hyväksyttiin virallisesti vuonna 2013. Tammikuussa 2018 Kiina julkaisi ensimmäisen arktisen strategiansa, jossa se kuvasi olevansa “lähellä arktista oleva valtio” (近北极国家, *jinbeiji guojia*), jolla on legitiimi oikeus osallistua arktiseen talouteen ja politiikkaan. Siinä missä vielä 2010-luvun alussa Kiinan kasvavan arktisen kiinnostuksen nähtiin tarjoavan monenlaisia taloudellisia mahdollisuuksia Suomessa ja muissa Pohjoismaissa, on viime vuosina yhä kiivaammin spekuloitu Kiinan arktisen läsnäolon mahdollisista turvallisuusriskeistä. Kiina on ollut halukas ostamaan kriittistä infrastruktuuria, kuten satamia, tutkimusasemia ja lentokenttiä arktisella alueella, minkä lisäksi kiinalaisrahoitteisten hankkeiden mahdolliset ympäristölliset ja sosiaaliset vaikutukset aiheuttavat huolta paikallistasolla.

Vaikka Kiinan arktinen kiinnostus on vasta viime vuosina noussut otsikoihin, on maan arktisella osallistumisella kuitenkin takanaan pidempi historia. Kiinan tasavalta (1912–1949) allekirjoitti Huippuvuorten sopimuksen vuonna 1925. Maa ajautui kuitenkin pian sisällissotaan, joka päättyi kommunistien voittoon ja Kiinan kansantasavallan perustamiseen vuonna 1949. Maolainen Kiina oli sulkeutunut ja köyhä yhteiskunta, joten sillä ei ollut resursseja tai edes halua osallistua arktiseen tutkimusyhteistyöhön. Vasta Kiinan avautumispolitiikan myötä 1980-luvun lopulla ja 1990-luvun alussa kiinalaistutkijat alkoivat osallistua kansainväliseen arktiseen tutkimukseen. Kun arktisen alueen strateginen merkitys alkoi kasvaa 2000-luvulla, alkoi myös alueen ulkopuolisten valtioiden, mukaan lukien Kiinan, kiinnostus aluetta kohtaa syventyä ja laajentua. Vaikka Arktis ei edelleenkaan kuulu Kiinan ydinintresseihin, on se vastikään nostettu valtion “kokonaisvaltaisen kansallisen turvallisuuden” (总体国家安全观, *zongti guojia anquanguan*) strategian piiriin.¹

Kiinan ulkopoliittisena strategiana on vuosikymmeniä ollut pyrkimys tietoisesti “poisturvallistamaan” Kiinaan liitettyjä uhkakuvia. Kiinan ulkopoliittinen retoriikka on pyrkinyt esittämään Kiinan uudentyyppisenä, rauhanomaisena suurvaltana, joka ei laajene sotilaallisesti tai tavoittele sotilaallista hegemoniaa sen paremmin alueellisesti kuin globaalistikaan. Toisin kuin aiemmat, vanhanaikaiset suurvallat, Kiina ei tämän retoriikan mukaan koskaan käytä asevoimiaan valtion intressien tavoitteluun, eikä tee interventioita suvereneihin valtioihin.² Vuonna 2000 julkaistussa *Kiinan kansallinen puolustus* -asiakirjassa jopa todetaan,

¹ Käsitteeseen viitataan raportissa myös tiiviimmällä termillä “turvallisuusstrategia”.

² Keith 2012

ettei Kiina tule koskaan perustamaan edes sotilastukikohtia omien rajojensa ulkopuolelle.³ Tätä taustaa vasten arktisten intressien turvaaminen ja sotilaallisen voiman projisointi arktiselle alueelle on ongelmallinen teema Kiinalle itselleen. Valtion johto on hyvin tietoinen siitä, että sen arktista toimintaa ja arktiseen liittyviä ulostuloja seurataan maailmalla äärimmäisen tarkasti. Kiina tulkitsee itseensä kohdistuvan myös teorioita “Kiinan arktisesta uhkasta” (中国的北极威胁论, *Zhongguode Beiji weixielun*), joita Yhdysvaltojen ja muiden länsimaiden arvellaan käyttävän tietoisesti Kiinan arktisia pyrkimyksiä padotakseen.⁴

Kiina sijaitsee suhteellisen kaukana arktisesta alueesta, eikä sillä ole kansainvälisten sopimusten valossa oikeutta hyödyntää kuin kansainvälisen merioikeussopimuksen määrittelemien talousalueiden ulkopuolisia merialueita.⁵ Päästäkseen hyödyntämään etenkin arktisten valtioiden talousvyöhykkeillä sijaitsevia luonnonvaroja ja merireittejä kiinalaistoimijoiden on tehtävä yhteistyötä näiden ja monikansallisten yritysten kanssa. Yhteistyön takaamiseksi rauhanomaisen imagon ylläpitäminen on Kiinalle arktisella alueella tärkeää, eikä ylimääräistä aihetta uhkakuvien vahvistumiselle ei tule antaa. Vaikka sotilaallisen voiman projisointi ja “lipun näyttäminen” olisikin näiden sopimusten valossa mahdollista tietyillä Jäämeren alueilla, pyrkii Kiina matalaan profiiliin myös arktisella alueella. Virallinen Kiina ei ole missään vaiheessa avoimesti myöntänyt suunnittelevansa sotilaallisen voiman projisointia arktiselle alueelle. Avoin tutkija- ja asiantuntijakeskustelu sotilaallisen voiman käytöstä arktisella alueella on samaan tapaan, ja kenties korostetusti, hiljaista.⁶ Virallisissa arktisissa kannanotoissaan Kiinan valtiojohto korostaa sitoutumistaan rauhanomaista yhteistyötä edistäviin normeihin ja sopimuksiin, eikä ota juurikaan kantaa perinteisen turvallisuuden kysymyksiin. Vuonna 2018 julkaistu arktinen strategia mainitsee lyhyesti Kiinan arktiset “turvallisuusintressit”, mutta keskittyy pääasiassa taloudellisiin ja ympäristöllisiin kysymyksiin. Strategia toteaa, että Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) turvallisuusneuvoston jäsenenä Kiina pyrkii kantamaan vastuunsa alueen turvallisuuden ylläpidossa, mutta ei täsmennä lainkaan, miten se käytännössä tapahtuu.

Vaikka mediaotsikot maalailevat kuvaa alati kiihtyvistä kamppailusta arktisista luonnonvaroista, ei Arktis muodosta kansainvälisen politiikan ja oikeuden näkökulmasta minkäänlaista strategista tyhjiötä. Suuri osa arktisesta alueesta kuuluu jonkin arktisen valtion suvereniteetin piiriin, minkä lisäksi aluetta hallinnoi kudelma kansainvälisiä sopimuksia. Kiina ei siis voi yksipuolisesti edistää omia intressejään Arktiksella. Toisaalta on ilmeistä, että maan arktinen tutkimustoiminta tuottaa tietoa, jota voidaan tulevaisuudessa hyödyntää myös sotilaallisiin toimiin. Esimerkiksi Jäämeren pohjan kartoittaminen on tärkeää sukellusveneiden toimintaedellytysten takaamiseksi ja satelliittiasemat tarjoavat tietoa, jota voidaan käyttää sotilaalliseen tarkkailuun tai viestintään.

Tämä raportti tarjoaa Suomen pitkän aikavälin turvallisuuspolitiikkaa palvelevan politiikka-analyysin Kiinan arktisista intresseistä ja läsnäolosta sen turvallisuusstrategian näkökulmasta. Raportti on laadittu Maanpuolustuksen kannatussäätiön rahoittamassa “Kiinan arktinen politiikka ja muuttuva arktinen turvallisuus” -hankkeessa Lapin yliopiston Arktisen

³ Kiinan kansallinen puolustus 2000

⁴ Liu 2022

⁵ Kiina on kuvannut itseään myös “arktisista intresseistä kiinnostuneeksi osapuoleksi” (北极利益攸关方, *Beiji liyi youguanfang*) ks. Sun & Wu 2016

⁶ Anne-Marie Brady on arvellut, että Kiinan sensuuriviranomaiset rajoittavat Kiinan arktista strategiaa koskevaa keskustelua. Ks. Brady 2017

keskuksen ja Maanpuolustuskorkeakoulun välisenä yhteistyönä. Dokumenttiaineiston ja kirjallisuuslähteiden lisäksi raportin työstämiseksi on haastateltu pariakymmentä suomalaista henkilöä, joilla on suoraa kokemusta tai asiantuntijuutta Kiinan kanssa tehtävästä yhteistyöstä tai kiinalaistoimijoiden toiminnasta Lapissa, Suomessa tai laajemmin arktisella alueella. Noin puolet haastateltavista ovat lappilaisia toimijoita, kun taas toinen puoli koostuu julkisen sektorin asiantuntijoista ja tutkijoista.

Kiitämme hanketta rahoittanutta Maanpuolustuksen kannatussäätiötä sekä lukuisia kollegoita ja sidosryhmiä tuesta hankkeen toteutuksessa. Raportin kuvituksesta kiitämme Jimi Pasmaa sekä Arto Vitikkaa. Erityiset kiitokset myös käsikirjoitusta kommentoineille Tommi Koivulalle, Timo Koivurovalle ja Matti Nojoselle. Mahdolliset virheet ovat luonnollisesti raportin kirjoittajien omalla vastuulla.

Raportti on jaettu kahdeksaan lukuun. Seuraava luku esittelee Kiinan turvallisuusstrategiaa ja sen laajenemista arktiselle alueelle, minkä jälkeen kolmas luku tarkastelee Kiinan arktisia intressejä. Neljäs luku käy lyhyesti läpi arktisten valtioiden (pl. Suomi) alueellisten strategioiden painopisteet ja keskittyy erityisesti näiden kahdenvälisiin suhteisiin Kiinan kanssa. Viides luku puolestaan syventyy Suomen Kiina-suhteisiin sekä arktista politiikkaa määritteleviin linjanvetoihin. Kuudes luku tarkastelee kiinalaistoimijoiden osallistumista arktisiin talousprojekteihin Suomen Lapissa. Seitsemäs luku kääntää katseet tulevaisuuteen ja pohtii Kiinan arktisen roolin mahdollista laajentumista valtion turvallisuusstrategian valossa. Viimeinen luku arvioi lyhyesti arktisen turvallisuusympäristön muutosnäkyviä tulevaisuudessa etenkin Kiina-Venäjä -suhteiden valossa.

2

KIINAN TURVALLISUUSSTRATEGIA

Kiinan Maanpuolustuskorkeakoulun julkaiseman *Strategian tiede* -oppikirjasarjan arvioidaan edustavan varsin hyvin Kiinan sotilasjohdossa vallitsevia näkemyksiä ja vähintään heijastelevan Kiinan asevoimien virallisten, mutta salaisten “sotilasstrategisten ohjenuorien” (军事战略方针, *junsbi zhanlie fangzhen*) sisältöä.⁷ Oppikirjan päätoimittaja Xiao Tianliang on Kiinan Maanpuolustuskorkeakoulun varajohtaja ja Kiinan sotilasstrategisessä akateemisessa keskustelussa pitkään vaikuttanut arvovaltainen hahmo. On huomionarvoista, että *Strategian tiede* toteaa arktisen alueen olevan Kiinan merentakaisten intressien laajentumisen pääsuunta. Tämän vuoksi arktinen alue ja sen kasvava merkitys aiheuttaa kirjan mukaan tulevaisuudessa myös Kiinan asevoimien käytölle uusia tehtäviä.⁸ Tämä luku esittelee Kiinan ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa määrittävää kokonaisvaltaisen kansallisen turvallisuuden strategiaa, jonka piiriin myös Arktis on nyt siis nostettu.

2.1. Kiinalaisen turvallisuusajattelun pääpiirteitä

Kiinalaisessa turvallisuusajattelussa on selkeä jako oman alueen (tai välittömän lähialueen) sekä sen ulkopuolisten alueiden välillä. Tämä näkyy esimerkiksi tavassa, jolla Kiina määrittelee kansalliset etunsa karkeasti “ydinintresseihin” (核心利益, *hexin liyi*, engl. *core interest*) sekä “merentakaisiin intresseihin” (海外利益, *haiwai liyi*, engl. *overseas interests*). Ydinintressit, jotka on varsin väljästi määritelty, viittaavat Kiinan suvereniteetin piiriin kuuluviin alueisiin, joihin Kiina laskee mukaan myös Taiwanin, sekä mahdollisesti myös Etelä- ja Itä-Kiinan merien kiistellyt saariryhmät ja Intian kanssa kiistellyt maa-alueet. Ydinintressit edustavat Kiinalle punaisia viivoja, joiden turvaamisessa kovienkin sotilaallisten keinojen käyttö on sallittua.⁹

Kaikki, mikä sijaitsee Kiinan alueen ja siten myös ydinintressien ulkopuolella, puolestaan kuuluu merentakaisten (vaihtoehtoisesti kansainvälisten) intressien piiriin. Merentakaisten intressien turvaamisessa Kiina on noudattanut lähialueista hyvin poikkeavaa ja varovaisempaa linjaa. Toiminta on perustunut rauhanturvaajien tai kansainvälisen hyväksynnän saaneiden operaatioiden (kuten Adenin lahden merirosvojen vastainen operaatio) hyödyntämiseen sekä yksityisten turvallisuusyritysten käyttöön. Sotilaallisen voiman esittely tai Etelä-Kiinan mereltä tutut hybridisodan menetelmät (kuten tekosaarien rakentaminen ja merimilitian käyttö) eivät ole kuuluneet Kiinan merentakaisten intressien turvaamisen strategiaan.¹⁰

Kiinan sotilasstrategiasta voidaan samaan tapaan erottaa kaksi toisiaan tukevaa päätehtävää, jotka kytkeytyvät erityyppisten intressien turvaamiseen: Kiinan suvereniteetin ja alueellisen koskemattomuuden turvaaminen sekä Kiinan merentakaisten intressien turvaaminen.

⁷ Fravel 2017

⁸ Xiao toim. 2020, 162

⁹ ks. Duchâtel, Bräuner & Zhou 2014; Shou toim. 2013, 13; Xiao toim. 2020; Zhou 2019

¹⁰ Ghiselli 2021; Puranen 2022a

Näistä varsinainen päätehtävä on Kiinan alueellisen koskemattomuuden ja yhtenäisyyden puolustaminen, mikä pitää sisällään myös yllä mainittujen kiistelyjen alueiden tuominen Kiinan yhteyteen. Näistä alueista tärkein ja Kiinan sotilasstrategista ajattelua eniten ohjaava haaste on Taiwanin yhdistäminen osaksi kansantasavaltaa. Meristrategisesti alueellisen koskemattomuuden suojeleminen kuuluu lähimerien puolustuksen (近海防御, *jinbai fangyu*) piiriin.¹¹ Kiinan määrittelemillä lähimerillä tapahtunut sotilastukikohtien rakennus ja sotilaallinen provosointi on siten osa lähimerien puolustusta ja ydinintressien turvaamista. Merentakaisten intressien turvaaminen (维护海外利益安全, *weihu haiwai liyi anquan*) on toinen Kiinan sotilasstrateginen päätehtävä, joka on noussut keskeiseen asemaan vasta 2000-luvun puolella Kiinan taloudellisen vaikutusvallan vahvistumisen myötä.¹² Kiinan sotilasstrategisessä ajattelussa arktisen alueen nähdään kuuluvan jälkimmäiseen, merentakaisten intressien turvaamisen tehtäväkentän piiriin.

Vaikka merentakaisten intressien turvaaminen on suhteellisen uusi ilmiö, ovat tehtävän juuret 1980-luvulla. Tuolloin Kiina käynnisti markkinatalouteen tähdänneet taloudelliset ja poliittiset uudistukset, ja myös sotilasstrategiaa ryhdyttiin uudistamaan perusteellisesti.¹³ Meristrategian uudistamisessa keskeisenä voimahahmona 1980-luvulla toimi amiraali Liu Huaqing, jonka johdossa Kiinan meristrategiaa alettiin laajentaa rannikoiden puolustamisesta kohti kansainvälistä toimintaympäristöä. Uuden strategian myötä merivoimien kaluston kehittämisen painopistettä ryhdyttiin siirtämään kohti suuria pinta-aluksia ja ydinsukellusvenettä. Liu visioi jopa lentotukialuksia, joiden kehittämisessä otettiinkin 1980-luvulla ensimmäiset askeleet. Vuonna 1981 vesille laskettiin myös Kiinan ensimmäinen ydinkäyttöinen strateginen sukellusvene (Tyyppi 092, *Xia*), joka osoittautui kuitenkin lähes käyttökelvottomaksi.¹⁴

Vaikka Liun johtamien uudistusten fokus oli alueellisessa puolustuksessa, ennakoitiin Kiinan talouskasvun ja globaalin levittäytymisen laajentavan maan taloudellisia intressejä kaikkialle maailmaan. Niitä tulisi tulevaisuudessa kyetä suojelemaan myös asevoimin, minkä vuoksi merivoimien kehittämisessä tuli varautua toiminta-alueen laajentamiseen lähimerien ulkopuolelle. Liun johdolla käynnistettiin merivoimien ensimmäiset kansainväliset pienten laivasto-osastojen vierailut, ja hän koordinoi myös Kiinan ensimmäisen tutkimusmatkan Antarktikselle vuonna 1984. Merivoimien aluksilla toteutettu tutkimusretki johti Kiinan ensimmäisen etelä-Mantereen tutkimusaseman, Kiinan muurin (长城, *Changcheng*), perustamiseen.¹⁵

Liu Huaqingin käynnistämien uudistusten jälkeen Kiinan sotilasstrategian ydin pysyi pitkään alueellisen puolustuksen kehittämisessä ja lännen sotilasteknologisen etumatkan kiinni kuromisessa. Myös ulkopoliittisesti Kiina pitäytyi matalan profiilin strategiassa, keskittyi talouden kehittämiseen ja vältteli kansainvälisiin kriiseihin sekaantumista ja sotilaallisen voiman käyttöä. Matalan profiilin strategia oli kuitenkin pakotettu muuttumaan viimeistään 2000-luvun alusta lähtien, jolloin Kiinan talouskasvu kiihtyi uusiin huippulukemiin. Samoihin aikoihin Kiinan yritykset levittäytyivät kansainvälisille markkinoille valtiollisen “go

¹¹ Shou toim. 2013, 207–208

¹² Duchâtel, Bräuner & Zhou 2014

¹³ Fravel 2019, 139–181

¹⁴ Lim 2014, 63–67

¹⁵ DeVitt 2020, 19–30; Brady 2017

out” -politiikan ohjaamana, ja Kiinan riippuvuus energian ja monien teollisuuden kannalta tärkeiden raaka-aineiden tuonnista vahvistui.¹⁶

Vuonna 2004 presidentti Hu Jintao julisti Kiinan asevoimille “uudet historialliset tehtävät”, joihin lukeutui Kiinan talouskehityksen tukeminen sekä kansallisten intressien turvaaminen. Hun mukaan taloudellinen kehitys ja vahvat asevoimat olivat syvässä vuorovaikutussuhteessa keskenään. Nopea talouskasvu loi pohjan asevoimien vahvistumiselle, mutta samaan aikaan vahvistuvien asevoimien tuli tukea Kiinan talouskehitystä, niin Kiinan sisällä kuin kansainvälisessä ympäristössäkin.¹⁷ Uusien tehtävien julistaminen konkretisoitui vuonna 2008, kun Kiina lähetti ensimmäisen alusosastonsa kansainväliseen operaatioon Adenin lahdelle turvaamaan kauppaliikennettä merirosvoukselta.¹⁸

Presidentti Xi Jinpingin kaudella (2012–) Kiinan taloudellisten intressien globaali laajentuminen on jatkunut voimakkaana, ja myös Kiinan asevoimien kansainväliset operaatiot on kohotettu virallisesti osaksi sotilasstrategiaa. Vuonna 2015 julkaistu *Kiinan sotilasstrategia* -asiakirja korosti merellisen ulottuvuuden merkitystä ja korotti “kaukaisten merien turvaamisen” (远海护卫, *yuanhai huwei*) asevoimien toiseksi päätehtäväksi. Mitään alueellista rajoitetta kaukaisille merille ei ole asetettu, vaan käsite pitää sisällään kaikki Kiinan lähimerien ulkopuoliset merialueet sekä niillä sijaitsevat strategiset meriyhteydet.¹⁹

2.2. Arktinen alue nousee osaksi Kiinan turvallisuusagenda

Kansainvälisten intressien laajenemisen ja kaukaisten merien turvaamisen myötä myös arktinen alue kohosi vähitellen Kiinan viralliseen turvallisuuspoliittiseen keskusteluun. Hyvin pian Xin valtaannousun jälkeen vuonna 2014 perustettiin Kansallisen turvallisuuden komitea, joka otti tehtäväkseen kansallisen turvallisuusstrategian kokonaisvaltaisen johtamisen. Komitea esitteli ensimmäisen kokouksensa yhteydessä “kokonaisvaltaisen kansallisen turvallisuuden” (总体国家安全观, *zongti guojia anquanguan*) käsitteen, josta on sittemmin muotoutunut Xin aikakauden Kiinan keskeinen turvallisuuspoliittinen ylätason viitekehys.²⁰ Käsitteen mukaan sisäistä ja ulkoista turvallisuutta ei voida erottaa toisistaan, sillä kokonaisvaltaisen turvallisuuden vaaliminen edellyttää kiihtyvää sykliä, jossa talouskehitys luo turvallisuutta ja vakautta, kun taas turvallisuus luo olosuhteet talouskehitykselle. Toisin sanoen vain “vauraalla valtiolla voi olla vahvat asevoimat ja vahvat asevoimat kykenevät suojelemaan valtiota”.²¹

Uuden käsitteen valossa talouskasvun ylläpitäminen ja Kiinan taloudellisen toiminnan laajentaminen “uusiin turvallisuusympäristöihin” (新型安全领域, *xinxing anquan lingyu*) koettiin merkittäväksi prioriteetiksi, jolla oli suora yhteys Kiinan sisäiseen turvallisuuteen ja yhteiskunnalliseen vakauteen. Uusiin turvallisuusympäristöihin, joita kutsutaan toisinaan

¹⁶ Nojonen, Mattlin & Elmer 2015; Puranen 2022a

¹⁷ *Xinhua Wang* 13.3.2005; Mulvenon 2009

¹⁸ Kiinan Adenin operaatiosta ks. Erickson 2015

¹⁹ Kiinan sotilasstrategia

²⁰ *Xinhua Wang* 15.4.2014; Kansallisen turvallisuuden komiteasta ks. Wuthnow 2017

²¹ “富国才能强兵，强兵才能卫国”，ks. *Renmin ribao haiwaiban* 26.2.2018; Kokonaisvaltaisesta turvallisuuskäsitteestä ks. myös Blanchette 2022

myös “uusiksi strategisiksi raja-alueiksi” (战略新疆域, *zhanlüe xin jiangyu*) luetaan ulkoavaruus, kansainväliset syvät meret sekä arktinen alue.²² Uudet raja-alueet nähdään kiinalaisessa keskustelussa lähitulevaisuudessa avautuvina toimintaympäristöinä, joihin maailmanpoliittinen kamppailu resursseista ja vallasta tulee ennemmin tai myöhemmin laajentumaan, minkä vuoksi Kiinan on varauduttava hyvissä ajoin tähän kilpailuun. Vuonna 2017 myös presidentti Xi Jinping mainitsi uudet raja-alueet, joskaan ne eivät puheessa olleet “strategisia”, ja kilpailun sijaan kansainvälisen yhteisön tulisi kehittää näistä alueista paremminkin yhteistyön raja-alueita.²³ Samaan aikaan sotilasstrategisissa keskusteluissa ryhdyttiin puhumaan sodankäynnin “uusista toimintaympäristöistä” (新型领域, *xinxing lingyu*), joihin lukeutuu edellisten lisäksi myös esimerkiksi biologinen ja älyllistynyt toimintaympäristö.²⁴

Arktinen alue on noussut Kiinan viralliseen turvallisuuspoliittiseen keskusteluun osana kokonaisvaltaisen turvallisuuden ja uusien turvallisuusympäristöjen käsitteistöä. Vuonna 2014 Kiinan merellisen hallinnon johtaja Liu Cigui totesi, että Kiinan vuodesta 1984 ja Antarktisen tutkimusaseman perustamisesta alkaneet arktiset pyrkimykset olivat siirtymässä uuteen historialliseen vaiheeseen, jonka myötä Kiina rakentaa itsestään “polaarista suurvaltaa” (极地强国, *jidi qiangguo*).²⁵ Arktinen alue ja sen strateginen merkitys on sittemmin mainittu toistuvasti niin valtiojohdon puheissa kuin virallisissa suunnitelmissa, kuten tieteen ja teknologian viisivuotissuunnitelmassa ja sotilassiviliifuusion kehittämisohjelmissa. Vuonna 2015 Kiinassa hyväksyttiin kansallisen turvallisuuden laki, jossa arktisen alueen esitettiin ensimmäistä kertaa kuuluvan virallisesti Kiinan turvallisuusintressien piiriin. Lain mukaan Kiina hyödyntää Arktista ja muita uusia turvallisuusympäristöjä rauhanomaisesti sekä turvaa oman toimintansa ja intressinsä näillä alueilla.²⁶ Samaan aikaan hyväksytty terrorinvastainen laki puolestaan loi laillisen pohjan sotilaallisille operaatioille Kiinan rajojen ulkopuolella.²⁷

Nykyään arktinen alue nähdään Kiinan kansallisten intressien laajentumisen tulevaisuuden pääsuuntana. Kilpailu suurvaltojen välillä kuitenkin kiihtyy, ja Kiinan tulisi täten päästä arktiseen kiinni jo nyt. Samalla sen tulisi kuitenkin onnistua välttämään “Kiinan arktinen uhka” -teorioiden voimistuminen, mikä voisi kasvattaa vastarintaa Kiinan arktista laajentumista kohtaan, tai pahimmillaan estää sen alkuunsa. Nousevan Kiinan jokaista pienintäkin julkilausumaa ja liikettä arktisella seurataan etenkin Yhdysvalloissa hyvin tarkasti. Charhar-instituutin tutkija Wu Jianshun mukaan Kiinan toiminta omilla läheisillä merialueillaan, kuten Etelä-Kiinan merellä, on jo saanut monet valtiot varpailleen ja kannattamaan Kiinan patoamista. Sama riski on olemassa myös arktisella alueella.²⁸

Strategian tieteen mukaan arktiselle alueelle laajentumisessa ei voida kiirehtiä, vaan arktisten operaatioiden on palveltava valtion suurstrategisia päämääriä. Varsinkin sotilaallisen voiman varomaton esittely arktisella alueella voi teoksen mukaan paremminkin vahingoittaa Kiinan laajempia intressejä, joten sitä tulee ehdottomasti välttää. Kiinan arktisen strategian

²² He & Liu 2015

²³ Xi 2017

²⁴ Ks. Zhao 2020; Xiao toim. 2020

²⁵ Kiinan merihallinnon verkkosivut 14.11.2014; ks. myös Brady 2017

²⁶ Kiinan kansantasavallan kansallisen turvallisuuden laki

²⁷ Kiinan kansantasavallan terrorismin vastainen laki

²⁸ Wu 2021

on jatkuvasti tulkittava arktisen alueen valtioiden voima- ja diplomaattisia suhteita ja mukauduttava niiden dynamiikkaan. Strategian tulee siten soveltaa rinnakkain sekä poliittisia että taloudellisia, mutta myös sotilaallisia keinoja.²⁹ Myös Dalianin merenkulkuopiston napa-alueiden politiikkaan profiloituneen professori Li Zhenfun mukaan Kiinan tulisi pyrkiä arktiselle alueelle kokonaisvaltaisella strategialla, jossa eri aspektit (poliittiset, taloudelliset, energiaan liittyvät, oikeudelliset, tieteelliset ja sotilaalliset ulottuvuudet) ovat osa laajaa kokonaisuutta.³⁰

Kiinan poliittinen järjestelmä on hyvin sopiva tämän tyyliin kokonaisvaltaiseen lähestymistapaan. Järjestelmän ytimessä on kommunistinen puolue, joka kykenee ohjaamaan poliittisia, taloudellisia, tieteellisiä ja sotilaallisia instrumentteja omien päämääriensä mukaisesti. Esimerkiksi Kiinan valtio-omisteisia suuryrityksiä ja rahastoja voidaan käskää operoimaan arktisella alueella, vaikka markkinaehtoinen taloudellinen houkutin ei vielä olisi riittävä. Kommunistinen puolue ohjaa myös Kiinan tieteen ja tutkimuksen prioriteetteja, ja tieteellinen toiminta arktisella alueella esitetään useissa arvioissa legitimiinä savuverhona sotilaalliselle voiman laajentamiselle.³¹

²⁹ Xiao toim. 2020

³⁰ Li, You & Wang 2015

³¹ Brady 2017, 61–70

3

KIINAN ARKTISET INTRESSIT

Edellisessä osiossa esitelty *Strategian tiede* -oppikirja edustaa harvinaista, mutta varsin korkealta ja arvovaltaiselta taholta esitettyä näkemystä, jonka mukaan arktinen alue kuuluu vahvasti Kiinan turvallisuusintressien ja myös sotilasstrategian piiriin, ja Kiina suunnittelee pitkällä aikavälillä ulottavansa myös sotilaallista voimaa alueelle. Kirjan linjauksessa ei ole periaatteessa mitään yllättävää, sillä kiinalaisessa sotatieteellisessä ja kansainvälisten suhteiden tutkijakeskusteluissa on jo pitkään keskusteltu sulavan arktisen alueen turvallisuuskysymyksistä ja toivottu Kiinan johdon ryhtyvän rakentamaan tarvittavia sotilaallisia suorituskykyjä arktisten intressien suojelemiseksi. Se, miten Kiina pyrkii käytännössä turvaamaan arktisia intressejään ja minkälaista turvallisuusroolia se alueella tavoittelee, on kuitenkin pitkälti suuri mysteeri. Tämä on herättänyt etenkin läntisten arktisten maiden poliitikkoja ja tutkijoita pohtimaan Kiinan kasvavan arktisen läsnäolon turvallisuusriskejä. Viime vuosien alarmistisimmissä tutkijapuheenvuoroissa Kiinan uskotaan rakentavan alueelle esimerkiksi kaksikäyttöistä satamainfrastruktuuria, johon alueella operoivat ydinsukellusveneet voisivat tukeutua.³² Kaikkein pessimistisimmissä poliittisissa visioissa puolestaan uskotaan Kiinan arktisen laajentumisen muovaavan alueesta Etelä-Kiinan meren kaltaisen militarisoitun vyöhykkeen, jossa päällekkäisistä aluevaatimuksista kamppaillaan ankarasti ja keinoja kaihtamatta.³³ Tämä osio tarkastelee, kuinka Kiina on lisännyt arktista läsnäoloaan kokonaisvaltaisen kansallisen turvallisuuden strategian pilareiden mukaisesti. Kuten yleensä on tapana, luku jaottelee Kiinan arktiset intressit neljään teemaan: tutkimus, luonnonvarat, merireitit ja arktinen hallinta. Lisäksi uutena teemana luku nostaa esille Kiinan turvallisuuspoliittiset intressit arktisessa kontekstissa.

3.1. Arktinen tutkimus

Kiina hankki ensimmäisen, Ukrainassa vuonna 1993 rakennetun *Xuelong*-jäänmurtaajansa 1990-luvun puolivälissä. Jäänmurtaaja varustettiin tutkimuskäyttöön, minkä jälkeen kiinalaiset tutkijat saattoivat alkaa harjoittaa itsenäisesti polaaritutkimusta. Tutkimus keskittyi aluksi etenkin Etelämantereen alueelle, ja edelleen Etelämanner muodostaa Kiinan polaaritutkimuksen pääkiinnostuksen kohteeksi. Nykyisin Kiinalla on Etelämantereella viisi tutkimusasemaa, ja suurin osa maan polaaritutkimuksen rahoituksesta ohjataan yhä Antarktiksien tutkimukseen.

Huippuvuorten sopimuksen osapuolena Kiinalla on oikeus harjoittaa saarella tutkimustoimintaa, ja se rakensikin oman tutkimusasemansa Ny-Ålesundiin vuonna 2004. Pohjois-Islandiin lähelle Akureyria Kiina ja Islanti avasivat lokakuussa 2018 yhteisen arktisen tutkimusasemansa. Alun perin aseman oli tarkoitus keskittyä revontulitutkimukseen, mutta hankkeen edetessä suunnitelmat laajentuivat kattamaan myös monenlaista muuta luonnontieteellistä tutkimusta, kuten meteorologiaa, avaruussäätä, geologiaa, biologiaa sekä meren

³² Ks. esim. Brady 2019; Goldstein 2019

³³ Ks. esim. Pompeo 2019

ja jäätiköiden tutkimusta.³⁴ Samana vuonna valmistui myös ensimmäinen Kiinassa rakennettu tutkimusjäänmurtaja *MV Xuelong 2*, jonka suunnitellusta vastasi suomalainen Aker Arctic -yhtiö. *Xuelong 2* teki ensimmäisen purjehduksensa Etelämantereelle vuonna 2019.³⁵ Ensimmäiselle arktiselle tutkimusmatkalle se lähti heinäkuussa 2020, ja kesällä 2021 se teki alueelle toisen matkansa.³⁶ Kiinan tavoitteena on ollut perustaa oma tutkimusasemansa myös Grönlantiin,³⁷ mutta toistaiseksi suunnitelma ei ole toteutunut.

Kuten muidenkin maiden arktiset tutkijat, kiinalaiset luonnontieteilijät pyrkivät tutkimuksessaan ymmärtämään syvällisemmin arktisen ympäristömuutoksen syitä, ajureita ja seurauksia alueellisesti ja globaalisti. Tämä tieto tukee päätöksentekoa esimerkiksi koskien kestävä kehityksen politiikkaa ja ilmastonmuutokseen sopeutumista. Virallisen diskurssin mukaan kiinalaistutkijoita kiinnostaa erityisesti arktisen muutoksen kytkeytyminen globaaleihin sääilmiöihin ja merenpinnan nousuun, sillä aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet arktisen ilmastonmuutoksen aiheuttavan haittaa maan maataloudelle sekä lisäävän ilmasaasteongelmia etenkin talviaikaan.³⁸ Lisäksi Kiinan arktinen tutkimus osallistuu polaarialueiden fysikaalisten prosessien ymmärtämisen edistämiseen.

Arktinen tutkimusyhteistyö on tärkeää alueen ekosysteemien ja ilmastonmuutoksen ymmärtämiseksi ja suojelemiseksi sekä globaalimuutoksiin varautumiseksi ja sopeutumiseksi. Tämän tavoitteen edistämiseksi monet arktisten maiden tutkijat tekevät mielellään yhteistyötä kiinalaisten kanssa – etenkin jos yhteistyö tarkoittaa lisää resursseja riittämättömien tutkimusmäärärahojen kanssa painiskeleville tieteilijöille. Samaan aikaan on muistettava, että vaikka kiinalaistutkijoita motivoisivatkin ennen kaikkea tieteelliset ja inhimilliset tavoitteet, on heillä vuonna 2017 asetetun tiedustelulain nojalla velvollisuus avustaa maansa tiedustelutoimintaa.³⁹ Lisäksi hyvää tarkoittavaa yhteistyötä voidaan hyödyntää Kiinassa sotilaallisiin tarkoituksiin.⁴⁰

Myös Kiinan asevoimat ovat rahoittaneet paljon polaaritutkimusta ja merenkulkuun liittyvän teknologian kehittämistä.⁴¹ Kiinan Suomeen kohdistama tiedustelu hyödyntää kiinalaistutkijoita tiedonlähteenä, minkä lisäksi tutkimusyhteistyön kautta voidaan siirtää mahdollisesti vientivalvonnan alaista teknologista osaamista maahan.⁴² Yleisradion MOT-toimitus toikin selvityksessään tammikuussa 2022 esille useita esimerkkejä suomalaisissa yliopistoissa työskentelevistä kiinalaisista tutkijoista, joilla on tiivis yhteys Kiinan asevoimiin tai puolustusteollisuuteen.⁴³ Oma lukunsa on puolestaan mielipideilmaston muokkaaminen Kiinan kannalta myönteiseen suuntaan tutkijoiden kosiskelun tai heitä itesesensuuriin painostamisen avulla.⁴⁴

³⁴ China-Iceland Joint Arctic Observatory 2022

³⁵ Aker Arctic 2019

³⁶ Staalesen 2021

³⁷ Martin 2018

³⁸ Esim. Wang, Chen & Liu 2015

³⁹ Girard 2019

⁴⁰ Turunen 2021

⁴¹ Havnes 2019

⁴² Suojelupoliisi 2022

⁴³ Skön 2022a

⁴⁴ Kopra & Kauppila 2018

Luonnontieteiden ohella kiinalaistutkijat keskittyvät nykyisin yhä enemmän alueen yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen, mikä auttaa päätöksentekijöitä paitsi ymmärtämään paremmin alueen taloutta ja hallintoa, myös mahdollisesti kehittämään omia avauksia arktisen alueen hallinnalle tulevaisuudessa. Eittämättä arktinen tutkimus tukee myös Kiinan taloudellisia ja sotilaallisia intressejä alueella tuottamalla tietoa merenkulun helpottamiseksi sekä arktisten luonnonvarojen kartoittamiseksi. Erityisesti Kiinan viimeaikaiset investoinnit Jäämeren vedenalaisen akustiikan tutkimukseen ovat herättäneet spekulatioita tutkimustiedon hyödyntämisestä sukellusveneiden käyttöön.⁴⁵

Kiina investoi tällä hetkellä voimakkaasti avaruushjelmaansa.⁴⁶ Avaruustekniikan hyödyntäminen tukee myös merkittävästi laajan ja vaikeasti saavutettavissa olevan arktisen alueen tutkimusta ja tarkkailua. Satelliittitieto parantaa arktisen merenkulun turvallisuutta helpottamalla esimerkiksi navigointia ja tiedonkulkua. Toisaalta satelliittitietoa voidaan käyttää myös sotilaallisiin tarkoituksiin, minkä vuoksi lisääntynyt avaruustekniikan käyttö tuo väistämättä mukanaan geopoliittisia jännitteitä alueella. Ruotsin Kiirunaan kiinalaiset avasivat ensimmäisen oman arktisen satelliittien vastaanottoasemansa vuonna 2016. Sitten ruotsalaisviranomaiset ovat huolestuneet aseman kaksoiskäyttömahdollisuuksista,⁴⁷ eikä yhteistyötä kiinalaisten kanssa ole päätetty jatkaa. Ruotsalaiset eivät kuitenkaan ole kertoneet julkisuuteen, kuinka kauan nykyinen sopimus kiinalaisyhteistyöstä on vielä voimassa. Myös Sodankylässä sijaitsevalla Tähtelän observatoriolla suunniteltiin yhteistyötä kiinalaisten tutkijoiden kanssa, mutta yhteistyö kariutui turvallisuusviranomaisten esittämiin huoliin kiinalaisten motiiveista.⁴⁸

Vuonna 2019 Kiina laukaisi ensimmäisen suunnitellusta 24:stä napa-alueiden tarkkailuun keskittyvästä satelliitistaan, joka kierrettyään maapalloa vuoden ajan tuotti omistajalleen Pekingissä sijaitsevalla yliopistolle noin 2 500 kuvaa etelä- ja pohjoisnavalta ja täytti siten kiinalaistutkijoiden pitkäaikaista tutkimusaukkoa polaarialueiden observoinnin suhteen.⁴⁹ Myös vuonna 2022 Kiina laukaisi useita ympäristöntarkkailua ja sotilastiedustelua tukevia satelliitteja.⁵⁰

Arktisella tutkimuksella on myös keskeinen rooli arktisten ja ei-arktisten maiden välisessä diplomaattisessa kanssakäymisessä, perustuhan alueen keskeisin yhteistyöfoorumi Arktinen neuvosto nimenomaan arktisen tutkimuksen edistämiseen ja hyödyntämiseen poliittisessa päätöksenteossa. Kiina on toistaiseksi osallistunut varsin vähän Arktisen neuvoston tieteelliseen tutkimukseen keskittyvien työryhmien toimintaan.⁵¹ Sen sijaan se on panostanut kahdenväliseen tutkimusyhteistyöhön arktisten maiden kanssa. Suomen kannalta tärkein näistä yhteistyöverkostoista on vuonna 2013 perustettu China-Nordic Arctic Research Center (CNARC), joka yhteistyö kattaa luonnontieteiden lisäksi myös yhteiskuntatieteellisiä aloja. Suomesta verkostoon kuuluu Lapin yliopiston Arktinen keskus.

⁴⁵ Martinson 2019

⁴⁶ Wall 2022

⁴⁷ Lindström & Rydqvist 2019

⁴⁸ Keränen 2.6.2022

⁴⁹ Xinhua 16.6.2020

⁵⁰ Davenport 2022

⁵¹ Smieszek, Koivurova & Nielsson 2020, 49

3.2. Luonnonvarat

Vuonna 2008 Yhdysvaltain geologinen tutkimuskeskus julkaisi kuuluisan arvionsa arktisen alueen mittavista, hyödyntämättömistä öljy- ja kaasuvaroista.⁵² Siinä missä arktinen alue oli menettänyt strategisen merkityksensä asevarustelun loputtua kylmän sodan päättyessä, nosti arvio alueen arvokkaista luonnonvaroista Arktiksen takaisin maailman huomion kohteeksi. Tekniikan kehittyessä ja ilmastonmuutoksen edetessä näiden luonnonvarojen hyödyntäminen arktisen alueen ankarissa oloissa odotetaan tulevaisuudessa olevan helpompaa ja taloudellisesti kannattavampaa, minkä vuoksi lukuisat ei-arktiset valtiot ja yhtiöt ovat yhä hanakammin kiinnostuneita osallistumaan arktiseen talouteen.

Kiinan talous on kasvanut jatkuvasti viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana, ja talouskasvusta on muodostunut keskeinen kulmakivi maata yksinvaltaisesti johtavan kommunistisen puolueen legitimiteetille. Huolimatta käynnissä olevista talouden rakennemuutoksista Kiinan talous rakentuu yhä paljon energiaa ja luonnonvaroja kuluttavaan raskaaseen teollisuuteen. Jatkuvasti kasvava tarve näille teollisuuden raaka-aineille motivoi kiinalaisia taloudelliseen yhteistyöhön eri puolilla maailmaa, mukaan lukien Arktis. Koska Kiinalla ei ole maa- tai vesialueita napapiirin pohjoispuolella, on sen taloudellinen toiminta arktisella alueella pitkälti riippuvaista yhteistyöstä arktisten maiden ja kansainvälisten yritystoimijoiden kanssa. Valtion tammikuussa 2018 julkaisema arktinen politiikkadokumentti voidaankin nähdä ennen kaikkea yrityksenä vähentää spekulatioita ja uhkakuvia, joita Kiinan kasvava arktinen rooli on ruokkinut arktisten maiden ja sidosryhmien keskuudessa.⁵³

Kiina on rakentanut taloudellista yhteistyötä erityisesti Venäjän kanssa, sillä suuri osa arktisista öljy- ja kaasuvaroista sijaitsee Venäjän talousvyöhykkeellä. Merkittävimpiä esimerkkejä Kiinan ja Venäjän välisestä arktisesta talousyhteistyöstä ovat Jamalin nesteytetyn maakaasun (LNG) tuotantolaitos, sekä toimintaansa vielä käynnistelevä Novatekin Arctic LNG2 -hanke. Energiavarojen lisäksi Kiinaa kiinnostavat arktisen alueen mineraalit, joista etenkin harvinaisia maametalleja tarvitaan akku- ja elektroniikkateollisuuden käyttöön. Kiina on aktiivisesti rakentanut yhteistyötä Grönlannin kanssa kaivannaisteollisuuden saralla, mutta Tanskalle kuuluvan autonomisen saaren nykyparlamentti ei ole halukas edistämään kaivoshankkeita. Maapallon muilla valtamerillä Kiina on investoinut merkittävästi syvän merenpohjan kaivannaistoimintaan.⁵⁴ Tulevaisuudessa Kiina epäilemättä aikoo päästä osalliseksi myös Pohjoisen jäämeren pohjan energia- ja mineraalivaroista, mikä todennäköisesti lisää myös valtion sotilaallista läsnäoloa alueella.⁵⁵

Kiina on jo vuosia ollut maailman suurin kalantuottaja. Koska valtion lähivedet on kalastettu lähes tyhjiin, ovat kiinalaiset kalastusalukset levittäytyneet laajalle alueelle maailman meriä – osa laittomasti. Ilmastonmuutoksen ja ylikalastuksen varoitetaan johtavan Etelä- ja Itä-Kiinan merellä kasvaviin jännitteisiin, eikä sotilaallisen konfliktin riskiä voida sulkea pois.⁵⁶ Ylikalastuksen lisäksi toiminta aiheuttaa geopolittisia, ekologisia ja inhimillisen turvallisuuden hankauksia muuallakin, sillä suuret kiinalaisalukset voivat Afrikan ja Etelä-

⁵² U.S. Geological Survey 2008

⁵³ Kopra & Kauppila 2018

⁵⁴ Woody 2019

⁵⁵ Gray 2021

⁵⁶ Radio Free Asia 2022

Amerikan rannikoilla kalastaa viikossa saman verran kuin paikalliset kalastajat vuodessa.⁵⁷ Pohjoisen jäämeren sulaessa kalastus alueella helpottuu, joten se tarjoaa myös kiinalaiskalastajille uusia mahdollisuuksia. Toistaiseksi arktista kalastusta rajoittaa kuitenkin vuonna 2018 solmittu Pohjoisen jäämeren keskiosaa koskeva sääntelemätöntä kaupallista kalastusta rajoittava sopimus⁵⁸, jonka valmisteluun myös Kiina osallistui. Vuonna 2021 voimaan tullut sopimus kieltää kaupallisen kalastuksen 16 vuodeksi, mutta mahdollistaa koekalastuksen pohjoisen jäämeren kalavarojen tutkimuksen ja suojelemisen edistämiseksi.

3.3. Merenkulku ja infrastruktuuri

Pohjoisen jäämeren sulaessa Arkikselle avautuu uusia merireittejä. Näistä kolme pääväylää ovat Pohjois-Kanadan ja Alaskan rannikkoa pitkin kulkeva Luoteisväylä, Venäjän ja Norjan rannikkoa seuraava Koillisväylä sekä pohjoisnavan kulkeva Transpolaarinen merireitti (Kuva 1).

Kuva 1. Arktiset merireitit. Lähde: Arktinen keskus, Lapin yliopisto

⁵⁷ Urbina 2020

⁵⁸ European Union 15.3.2019

Kiina käyttää kaikista kolmesta arktisesta merireitistä yhteistä nimitystä *Jääsilkkitie*, jonka se liitti Vyö ja tie -hankkeeseen (engl. the Belt and Road Initiative) vuonna 2017. Erityisesti Jääsilkkitie-termillä viitataan jo käytössä olevaan, Venäjän aluevesillä kulkevan Koillisväylän reittiä noudattelevan merireittiin (Kuva 2). Väylä tarjoaa Kiinalle merkittävästi lyhyemmän merikuljetusreitin Eurooppaan, mikä säästää aikaa ja rahaa verrattuna perinteiseen, Suezin kanaalin kautta kulkevaan reittiin nähden. Varsinkin COSCO on kiinnostunut reitin taloudellisesta hyödyntämisestä. Se teki ensimmäisen kaupallisen purjehduksen Koillisväylällä vuonna 2013, ja lähetti vuonna 2019 reitin kautta ennätysmäärän laivoja Eurooppaan.⁵⁹

Kuva 2. Kartta Kiinan Jääsilkkitiestä. Lähde: Arktinen keskus, Lapin yliopisto

Koillisväylä on myös tärkeä Jamalin niemimaalta tuotettavan nesteytetyn maakaasun kuljettamiseksi Kiinaan. Kiinan kannalta Koillisväylä tarjoaa perinteistä, Malakan salmen kautta kulkevaa reittiä huomattavasti turvallisemman vaihtoehdon: Se on vapaa merirosvoudesta, eikä sen varrella ole kapeita “kuristuspisteitä” tai Yhdysvaltain liittolaisia, jotka voisivat estää väylän käytön esimerkiksi geopolittisten erimielisyyksien vuoksi. Toistaiseksi Koillisväylän infrastruktuuri on kuitenkin varsin kehittymätön, eikä Venäjällä ei ole ollut riittävästi resursseja kehittää sen taloudellisen hyödyntämisen vaatimaa infrastruktuuria etenkin Krimin niemimaan valtauksen jälkeen asetettujen talouspakotteiden vuoksi. Venäjä toivookin Kiinan sijoittavan rautateihin, satamiin ja muuhun väylän kehittämisen kannalta

⁵⁹ Humpert 2019

tärkeään infrastruktuuriin, mutta Vladimir Putinin käynnistettyä suurhyökkäyksen Ukrainaan näiden hankkeiden tulevaisuus on entistä epävarmempi.

Kiina on kiinnostunut myös muiden merireittien avautumisesta. Se on itse asiassa kutakuinkin ainoa valtio, joka eksplisiittisesti varautuu pohjoisnavan ylittävän transpolaarisen reitin avautumiseen.⁶⁰ Kansainvälisillä vesillä kulkeva merireitti tarjoaisi Kiinalle väylän, jota Venäjä ei voisi kontrolloida samaan tapaan kuin Koillisväylää.

Tällä hetkellä Kiina suunnittelee kolmatta jäänmurtajaansa, ja tämän maan ensimmäisen raskaan jäänmurtajan suunnittelun on tavoitteena olla valmiina vuonna 2025.⁶¹ Lisäksi Kiinan on raportoitu kehittävän ensimmäistä omaa ydinkäyttöistä jäänmurtajaansa.⁶² Raskas kalusto vähentää tulevaisuudessa Kiinan riippuvuutta venäläisten jäänmurtajien tarjoamasta avustamisesta sekä mahdollistaa talous- ja tutkimustoiminnan laajentamisen. Valmisteilla olevien uusien raskaiden jäätä murtavien alusten valmistuminen tarkoittaa myös, että Kiinan jäänmurtokapasiteetti ylittää Yhdysvaltain kapasiteetin. Tällä hetkellä Yhdysvaltojen rannikkovartiostolla on vain kaksi jokseenkin ikääntynyttä jäänmurtajaa.

On suhteellisen selvää, että Kiinan arktisen merenkulun kalusto tulee kasvamaan merkittävästi lähitulevaisuudessa. Kiinan liikenneministeriö julkaisi elokuussa 2021 mietinnön raskaiden jäänmurtajien pilotoinnin aloittamiseksi.⁶³ Dokumentin mukaan maan tavoitteena on kehittää paitsi meripelastustehtäviin kykeneviä raskaita jäämurtajia, myös 100 000 tonnin kantavuuden puoliupotettavia kuljetusaluksia. Koska mietintö painottaa pilottiohjelman tavoitteena standardisoida ja sarjoittaa raskaita jäätä murtavia pelastusaluksia, voidaan otaksua Kiinan pyrkimyksenä olevan rakentaa useita samantyyppisiä raskaita aluksia tulevina vuosina. Asiantuntija-arvioiden mukaan tämä tarkoittaa, että Kiina valmistautuu arktisen meren kulun lisääntymiseen ja Venäjän arktisten energiavarojen kasvavaan hyödyntämiseen.⁶⁴

Merenkulun lisäksi kiinalaiset ovat yrittäneet saada jalansijaa arktisella alueella maakauppojen ja infrastruktuuri-investointien kautta mm. Islannissa ja Grönlannissa, mutta toistaiseksi onnistumatta. Suomessakin Kiina yritti vuonna 2018 ostaa lentokentän Kemijärveltä. Kiinan valtioon kytkeytyvien toimijoiden on huomattu pyrkivän hankkimaan maa-alueita sellaisten sotilaallisten kohteiden läheltä, joita Yhdysvaltojen asevoimat ja sen liittolaiset käyttävät.⁶⁵ Kiinan näkökulmasta olisi luontevaa, että Jääsilkkitie jatkuisi Koillisväylältä rautateitä pitkin Kirkkoniemelle rakennetun syvänmeren sataman sekä Helsingin ja Tallinnan välisen merenalaisen tunnelin kautta Keski-Euroopan markkinoille. Ratavaraus kuitenkin päätettiin poistaa Lapin maakuntakaavasta keväällä 2021, ja suunnitelmat Kirkkoniemien syvänmeren satamasta ovat myös sitä myöten kariutuneet.⁶⁶ Kiinan suunnitelmat rakentaa liuta raskaita jäätä murtavia aluksia kuitenkin osoittavat, että Pohjolassa koetut vastoinkäymiset eivät suinkaan ole vähentäneet maan kiinnostusta arktiseen merenkulkuun ja talouteen.

⁶⁰ Bennett 2019

⁶¹ Leganger Bronder 2021

⁶² Nilsen 2019

⁶³ Kiinan liikenneministeriön verkkosivut 19.8.2021

⁶⁴ Humpert 2021

⁶⁵ Pezard ym. 2020, 50–51

⁶⁶ Lapin liitto 2021

3.4. Arktinen hallinta

Arktiset maa-alueet ja valtaosa arktisista merialueista kuuluu jonkin arktisen valtion suvereniteetin piiriin ja niitä sitoo siis tämän valtion kansallinen lainsäädäntö. Arktinen alueen hallinto puolestaan muodostuu kudelmasta kansainvälisiä sopimuksia⁶⁷, joista YK:n merioikeusyleissopimus on yksi keskeisimmistä arktisten merialueiden hallinnan ja merenkulun kannalta. Vaikka Yhdysvallat ei ole sopimusta ratifioinut, se hyväksyy sopimuksen kirjaavan kansainvälistä tapaoikeutta, joka sitoo myös Yhdysvaltoja. Kiina puolestaan on merioikeusyleissopimuksen osapuoli, ja se muistuttaa usein puheenvuoroissaan arktisia valtioita kunnioittamaan sopimuksen Kiinalle tuomia oikeuksia alueella: oikeutta esimerkiksi navigoida, kalastaa, ylilentää, tehdä tutkimusta ja asentaa merikaapeleita aavalle merelle. Demonstroidakseen etenkin Yhdysvalloille oikeuttaan viattomaan kauttakulkuun tämän talousvyöhykkeellä Kiinan merivoimat ovat navigoineet Beringin merellä lähellä Alaskaa.⁶⁸ Arktista merenkulkua sääntelee myös kansainvälisen merenkulkujärjestön IMO:n luoma polaarikoodi, jonka luonnosteluun Kiina otti osaa. Vaikka Kiinan rooli neuvotteluissa ei ollut kovin merkittävä, näkevät kiinalaisasiantuntijat sen tukevan hyvin Kiinan globalistisia näkemyksiä arktisesta alueesta.⁶⁹

Kansainvälisten sopimusten lisäksi arktisen alueen hallinnoinniksi on solmittu useita alueellisia sopimuksia ja yhteistyöverkostoja. Näistä keskeisimpiä ovat yllä mainitut Huippuvuorten sopimus sekä Pohjoisen jäämeren keskiosaa koskeva sääntelemätöntä kaupallista kalastusta rajoittava sopimus. Kalastussopimus tuli voimaan Kiinan ratifioinnin jälkeen vuonna 2021, ja seuraavaksi sen osapuolten välisissä neuvotteluissa asialistalla on joko jatkaa kalastuskieltoa 16 vuoden aikarajan umpeuduttua tai perustaa kestäväää kalastusta hallinnoiva ja monitoroiva alueellinen toimielin. Jää nähtäväksi, missä määrin kireissä tunnelmissa neuvottelut tullaan käymään.⁷⁰ Viime aikoina Kiinan kiinnostus hyödyntää Huippuvuorten sopimuksen takaamia oikeuksia kaupalliseen toimintaan, kuten metsästyksen, kalastuksen ja kaivostoimintaan, on myös kasvanut, mikä todennäköisesti aiheuttaa tulevaisuudessa lisääntyvissä määrin närää norjalaisten ja kiinalaisten välillä.⁷¹

Arktisen alueen tärkein yhteistyöfoorumi on vuonna 1996 perustettu Arktinen Neuvosto, jonka jäseniä ovat kahdeksan arktista valtiota sekä kuusi alkuperäiskansojen järjestöä. Vuosien varrella neuvostoon on lisäksi hyväksytty tarkkailijoita, ja Kiina sai tarkkailijastatuksen vuonna 2013. Status ei anna sille Arktisen neuvoston kokouksissa äänioikeutta, mutta takaa sille osallistumismahdollisuuden neuvoston ja sen työryhmien toimintaan. Vastalauseena Venäjän Ukrainaa vastaan aloittamaa hyökkäyssotaa kohtaan seitsemän muuta arktista valtiota pysäyttivät osallistumisensa Arktisen neuvoston toimintaan maaliskuussa 2022. Tällä hetkellä Arktisen neuvoston tulevaisuus näyttää epävarmalta.⁷²

Vaikka jotkut kiinalaistutkijat ovat kritisoineet Kiinan ja muiden ei-arktisten valtioiden vähäistä roolia Arktisessa neuvossa, maan johto ei ainakaan toistaiseksi ole tällaista kritiikkiä

⁶⁷ Kts. tarkemmin Koivurova 2022

⁶⁸ Coast Guard News 2022

⁶⁹ Eiterjord 2020

⁷⁰ Liu 2021a

⁷¹ Liu 2021b

⁷² Koivurova ym. 2022

julkisesti esittänyt. Toisaalta on huomionarvoista, että Kiinan vuonna 2018 julkaisema arktinen strategia antoi hyvin vähän huomiota Arktisen neuvoston roolille alueen hallinnassa ja pyrki rakentamaan diskurssia globaalista arktisesta alueesta. Strategia määrittelee arktisen alueen seuraavasti:

Arktinen tilanne ylittää nyt alkuperäisen arktisten valtioiden välisen tai alueellisen luonteensa, ja sillä on elintärkeä vaikutus alueen ulkopuolisten valtioiden ja koko kansainvälisen yhteisön etuihin sekä selviytymiseen, kehitykseen ja ihmiskunnan yhteiseen tulevaisuuteen. Se on ongelma, jolla on maailmanlaajuisia vaikutuksia.⁷³

Oikeuttaakseen aktiivisen osallistumisensa arktiseen hallintaan Kiina on ryhtynyt kutsu-
maan itseään “lähes arktiseksi maaksi”. Erityisesti Yhdysvaltain silloinen ulkoministeri Mike Pompeo kritisoi Kiinan retoriikkaa Rovaniemellä järjestetyn Arktisen neuvoston ulkoministerikokouksen yhteydessä toukokuussa 2019.⁷⁴ Kiinan arktinen strategia kuitenkin korostaa erityisesti arktisen ilmastonmuutoksen vaikuttavan suoraan maan ilmastoon ja ympäristöön ja siten epäsuorasti valtion taloudellisiin intresseihin muun muassa maatalouden sekä metsä-, kala- ja meriteollisuuden saralla. Näiden vaikutusten vuoksi Kiina katsoo, että sillä on oikeus osallistua arktiseen hallintoon.

Globalististen arktisten visioidensa edistämiseksi Kiina on ryhtynyt yhdessä Japanin ja Etelä-Korean kanssa järjestämään korkean tason arktista dialogia, johon arktiset valtiot voivat osallistua tarkkailijan roolissa. Toistaiseksi foorumilla ei kuitenkaan ole juurikaan poliittista painoarvoa. Lisäksi Kiina osallistuu aktiivisesti arktisiin konferensseihin kuten vuosittain Reykjavikissa järjestettyyn Arctic Circle Assemblyyn ja Tromssassa järjestettyyn Arctic Frontiers-konferenssiin. Toukokuussa 2019 Kiina järjesti myös ensimmäisen oman Arctic Circle-fooruminsa Shanghaissa, mikä tarjosi sille mahdollisuuden esitellä visioitaan ja politiikkaansa suurelle joukolle arktisia diplomaatteja, tutkijoita ja muita sidosryhmiä vain muutama päivä ulkoministeri Pompeon Rovaniemellä pitämän puheen jälkeen.

3.5. Arktiset turvallisuusintressit

Vaikka arktinen alue kohosi viralliseen turvallisuuspuheeseen Kiinassa vasta vuoden 2015 tienoilla, oli keskustelu alueen strategisesta ja turvallisuuspoliittisesta merkityksestä alkanut jo vuosia aiemmin. Merkittävänä käännekohtana kiinalaisessa keskustelussa pidetään usein vuotta 2007, jolloin Venäjä laski sukellusveneellä lippunsa Pohjoisnavan pohjaan.⁷⁵ Keskustelu sai lisää kierroksia vuonna 2013, jolloin Kiinan ensimmäinen kauppa-alus seilasi Koillisväylän läpi ja Kiinasta tuli vuosien odotuksen jälkeen Arktisen neuvoston tarkkailijajäsen. Vaikka vielä 2010-luvun alkuvuosina arktinen alue nähtiin yleisesti rauhan ja yhteistyön tyyssijana, alueen strategista merkitystä pohtivissa kiinalaisissa tutkija- ja asiantuntija-arvioissa alueen turvallisuus nähtiin samoihin aikoihin synkemmässä valossa. Strategisen kilpailun erityisesti Yhdysvaltain ja Venäjän välillä tulkittiin kiihtyvän, ja arktisten valtioiden

⁷³ Kiinan valtioneuvoston verkkosivut 26.1.2018

⁷⁴ Pompeo 2019

⁷⁵ Brady 2017, 43–51

arveltiin pitävän mustasukkaisesti kiinni omista omistuksistaan ja estävän uusia tulokkaita saapumasta alueelle.⁷⁶

Vaikka geopolittiset asetelmat arktisella alueella ovat kiristymässä, esittävät kiinalaiset epäviralliset asiantuntijapuheenvuorot lähes poikkeuksetta, että Kiinan olisi saatava jalansijaa alueella.⁷⁷ Yllä käsiteltyjen taloudellisten intressien lisäksi kiinalaiset tutkijat näkevät Jäämeren alueen myös Kiinan turvallisuuden ja sotilasstrategisten intressien kannalta erittäin merkittävänä. Alue nähdään kokonaisvaltaisena “strategisena huippupisteenä” (战略高点, *zhanlie gaodian*) ja pohjoisen pallonpuoliskon keskipisteenä, joka yhdistää maailman taloudellisesti edistyneisimmät ja strategisesti painavimmat valtiot toisiinsa.⁷⁸ Lentoreittien näkökulmasta Jäämeren alue on “ilmailun risteyskohta” (航空要冲, *hangkong yaochong*), josta on lyhyt lentomatka kaikkiin pohjoisiin pääkaupunkeihin. Sotilasstrategisesti tarkasteltuna alueelta voidaan siten myös hallita sekä strategisin pommikonein että ohjuksin koko pohjoista pallonpuoliskoa. Kiinalaiset arviot korostavat, että Jäämereltä on vain 8000 kilometrin matka kaikkien pohjoisen suurvaltojen alueille, minkä lisäksi ballististen ohjusten suunnitellut lentoradat (myös Kiinaan) kulkevat Jäämeren alueen yli. Lyhyt lentomatka tarkoittaa mahdollisuutta yllätysiskuun.⁷⁹

Merellisestä näkökulmasta pohjoinen napa-alue yhdistää samaan tapaan Aasian, Euroopan ja Amerikan mantereet sekä Tyynen valtameren, Atlantin ja Jäämeren toisiinsa. Jäämeri nähdään siten kiinalaisissa arvioissa koko pohjoisen pallonpuoliskon yhdistävänä merellisenä “strategisena käytävänä” (战略通道, *zhanlie tongdao*), jonka merkitys tulee jäiden sulassa lisääntymään huomattavasti.⁸⁰ Jäämeren alue esitetäänkin usein Kiinan asevoimienkin käyttämässä vertikaalisessa maapallon kartassa suurvaltojen keskellä sijaitsevana sisämerenä.⁸¹ Jäämeren alueella nähdään Kiinan kannalta kaksi tärkeää sotilasstrategista ulottuvuutta: avautuvien merireittien turvallisuus sekä alueen merkitys Kiinan strategisen ydinpelotteen kannalta. Kiinan nähdään olevan molemmissa ulottuvuuksissa altavastajaan asemassa, koska sillä ei ole pääsyä, saati tarvittavaa sotilaallista suorituskykyä, arktisella alueella operoimiseen.

Strategisten asejärjestelmien näkökulmasta kiinalaisessa keskustelussa nähdään tärkeimpänä haasteena Yhdysvallat, joka kykenee uhkaamaan Kiinan strategisia kohteita ohjuksilla ja arktista aluetta tukialueenaan käyttävillä pommikoneilla ilman eteen työnnettyjä tukikohtia. Toisaalta myös Yhdysvaltain omat strategiset puolustusjärjestelmät sijaitsevat arktisella alueella Alaskassa. Kiinalaiset arviot korostavat Jäämeren alueen merkitystä strategisten sukellusveneiden toimintaympäristönä, sillä arktisen jäänalaiset akustiset ja elektromagneettiset olosuhteet hankaloittavat sukellusveneiden torjuntaa ja tekevät alueesta sukellusveneiden kannalta ihanteellisten toimintaympäristön (极佳区域, *jijia quyū*).⁸²

⁷⁶ Sun & Wu 2016; Li, You & Wang 2015

⁷⁷ Zhongguo Xinwenwang 18.6.2014

⁷⁸ Pan & Lu 2013

⁷⁹ He & Liu 2015; Xiao toim. 2020

⁸⁰ He & Liu 2015

⁸¹ ks. Renmin Ribao 20.5.2016

⁸² He & Liu 2015; ks. myös Brady 2017, 79–87

Useiden kiinalaisten tutkijoiden näkökulmasta globaali kilpailu tämän alueen hallinnasta kiihtyy. Qingdaon meriyliopiston tutkijat, He Jian ja Liu Lei arvioivat, että mikäli joku suurvalloista kykenisi saavuttamaan merenherruuden Jäämeren alueella, voisi se uhata koko pohjoista pallonpuoliskoa ja roikottaa “Damokleen miekkaa” muiden valtioiden yllä. Kiinan näkökulmasta onnekkaisesti Yhdysvallat ja Venäjä eivät kumpikaan luultavimmin kykene saavuttamaan tällaista herruutta, mikä tarjoaa muille toimijoille, kuten Kiinalle, mahdollisuuden päästä mukaan.⁸³ Kiinan arktisen strategian päämääränä on siten saada jalansijaa alueella ja sitä kautta vähintäänkin kyetä kiistämään alueen täysi merenherruus muilta toimijoilta.

⁸³ He & Liu 2015; Xiao toim. 2020

ARKTISTEN VALTIOIDEN STRATEGIAT JA SUHTEET KIINAAN

A rktisiksi valtioiksi määritellään kansainvälisessä politiikassa kahdeksan valtiota, joilla on maa- tai vesialueita pohjoisen napapiirin yläpuolella: Islanti, Kanada, Norja, Ruotsi, Suomi, Tanska, Venäjä ja Yhdysvallat. Arktisen politiikan ja talouden merkitys näiden valtioiden strategisille intresseille on kasvanut viime vuosina, mikä näkyy kasvavana määränä erilaisia arktisia politiikkapapereita. Samaan aikaan Kiinan vaikutusvalta arktisella alueella on kasvanut. Siitä lähtien kun Kiina hyväksyttiin Arktisen neuvoston tarkkailijajäseneksi vuonna 2013, se on aktiivisesti huoltanut suhteitaan arktisten valtioiden kanssa. Toisaalta hankauksiltakaan ei ole vältytty. Tämä luku esittelee lyhyesti arktisten valtioiden politiikkaa ja strategioita Arktiksella sekä tarkastelee niiden kahdenvälisiä suhteita Kiinan kanssa (pois lukien Suomi, jonka Kiina-suhteita analysoidaan seuraavassa osiossa). Näin luku pyrkii tarjoamaan kokonaisvaltaisen katsauksen arktisen geopoliittikan dynamiikasta ja Kiinan roolista arktisissa kansainvälisissä suhteissa.

4.1. Islanti

Islanti julkaisi tuoreimman arktisen strategiapaperinsa syyskuussa 2021.⁸⁴ Se sisältää 19 kohtaa, jotka korostavat alueen rauhanomaisen yhteistyön jatkuvuutta erityisesti Arktisen neuvoston kautta sekä arktisen alueen luonnonvarojen kestävää ja vastuullista käyttöä. Arktisen alueen turvallisuusyhteistyössä nostetaan tärkeinä kumppaneina esille muut Pohjoismaat ja Nato-liittolaiset. Islanti, jolla ei ole historiallisesti ollut omia sotilaallisia joukkoja (pois lukien merivartiosto), vastustaa myös arktisen alueen militarisoitumista.

Islanti on historiallisesti ollut Yhdysvaltojen läheinen liittolainen ja keskeinen osa Naton GIUK-kapeikon (Grönlanti, Islanti ja Iso-Britannia) valvontajärjestelmää, jonka on tarkoitus estää Venäjän sukellusveneiden operointi pohjoisella Atlantilla.⁸⁵ Yhdysvallat ja Islanti sopivat kahdenvälisestä puolustussopimuksesta vuonna 1951,⁸⁶ ja Yhdysvallat tuki Islannin taloutta merkittävästi mm. ulkomaanavulla ja asevoimien infrastruktuuriprojekteilla.⁸⁷ Yhdysvaltojen painopisteen siirryttyä Lähi-itään 2000-luvun alussa Islannin strateginen merkitys Yhdysvalloille väheni, vaikkakin pysyi yhä tärkeänä. 250 miljoonan dollarin vuotuinen budjetti Yhdysvaltojen Islannissa sijaitsevan Keflavikin tukikohdan ylläpitämiseen keräsi kuitenkin yhä enemmän poliittista kritiikkiä Yhdysvalloissa, koska turvallisuusympäristö Islannin ympärillä nähtiin vakaana. Lopulta Yhdysvallat veti islantilaisten neuvotteluyrityksistä huolimatta joukkonsa pois tukikohdasta vuonna 2006.⁸⁸ Islanti puolestaan haki tukea Nato-naapureiltaan Norjalta, Tanskalta, Iso-Britannialta ja Kanadalta sekä puolustusyhteistyössä että entisten Nato-toimintojen siirtämisessä ensin maan puolustusvirastolle ja myöhemmin merivartiostolle.⁸⁹ Vuoden 2014 jälkeen kiristyneiden geopoliittisten jännitteiden

⁸⁴ Government of Iceland 2021

⁸⁵ Ks. Toveri 2022

⁸⁶ U.S. Department of State 2020

⁸⁷ Ingimundarson 2007, 9–10

⁸⁸ Ingimundarson 2007, 12–14

⁸⁹ Pétursson 2020, 156

myötä Islanti on palannut takaisin suurvaltapolitiikan keskiöön: vuonna 2016 Yhdysvallat herätti Keflavikin tukikohdan henkiin ja on sittemmin hyödyntänyt sitä P8-merivalvontakoneiden operaatioissa.⁹⁰

Kun Islanti joutui vakaviin ongelmiin maan kolmen suurimman pankin kaaduttua vuoden 2008 globaalin talouskriisiin seurauksena, Islannin tuolloinen presidentti Ólafur Ragnar Grímsson koki maansa jääneen ilman riittävää apua EU:lta ja Yhdysvalloilta. Tällöin maan katse kääntyi muualle, muun muassa Kiinaan. Vuonna 2010 Islannin ja Kiinan keskuspankit solmivat 400 miljoonan euron arvoisen valuutanvaihtosopimuksen, jota Yhdysvalloissa luonnollisesti kritisoitiin.⁹¹ Vuonna 2013 Islanti solmi ensimmäisenä Euroopan valtiona vapaakauppasopimuksen Kiinan kanssa, joskin yhteiset neuvottelut vapaakauppasopimuksesta olivat alkaneet jo ennen talouskriisiä vuonna 2007. Presidentti Grímsson vieraili usein Kiinassa, ja otti vastaan lukuisia kiinalaisia delegaatioita. Hänen mukaansa Kiina tuli maan avuksi silloin, kun Eurooppa tai Yhdysvallat eivät tarjonneet auttavaa kättään.⁹² Islannilla oli selvästi myös tärkeä merkitys Kiinalle, ja Kiina esimerkiksi rakennutti suurimman Pohjoismaissa sijaitsevan lähetystörakennuksensa juuri Islantiin.⁹³ Vuonna 2018 avattiin Karhollissa sijaitseva China-Iceland Arctic Science Observatory -tutkimusasema.⁹⁴

Kiinalaiset toimijat ovat pyrkineet hankkimaan huomattavia maa-alueita arktiselta alueelta, myös Islannista. Vuonna 2011 suurta kohua aiheutti kiinalainen miljardööri liikemies Huang Nubo, joka yritti Kiinan kehitys pankin tuella ostaa 100 neliökilometrin tontin Islannin rannikolta rakentaakseen luksushotellin golf-kenttineen ja ratsastuskлубeineen. Toiveissa oli rakentaa alueelle myös oma kiitorata. Kauppa kaatui kuitenkin Islannin maakauppoja koskevaan lakiin, joka kieltää myynnin ETA-alueen ulkopuolisille kansalaisille. Nubo oli edellisenä vuonna perustanut Reykjavikiin Kiina-Islanti-kulttuurirahaston, jonka tarkoituksena oli tukea maiden välistä kulttuuriyhteistyötä.⁹⁵ Osa islantilaisista poliitikoista olisi ollut valmis antamaan poikkeusluvan Nubon tonttikaupoille, mutta silloinen Islannin sisäministeri Ogmundur Jonasson kieltäytyi luvan antamisesta. Jonasson epäili Huang Nubon hotelliliiketoimintaa vain julkisivuksi, jonka varjolla Kiinan valtio olisi saanut hankittua Islannista strategisesti tärkeitä maa-alueita.⁹⁶

Viime aikoina Islanti on tullut Kiina-suhteissaan varomaisemmaksi, eikä tarttunut esimerkiksi presidentti Xi Jinpingin vuonna 2018 esittämään tarjoukseen liittyä Vyö ja tie -hankkeeseen. Yhdysvaltojen ulkoministeri Mike Pompeo esitti kiitoksensa Islannille Kiinan tarjouksesta kieltäytymisestä, johon Islannista tosin vastattiin, ettei mitään lopullista päätöstä asian suhteen oltu vielä tehty.⁹⁷ Kiristyneen maailmanpoliittisen tilanteen vuoksi Yhdysvallat on kuitenkin eittämättä pyrkinyt estämään Kiinan ja Islannin lähentymistä. Osaltaan Islannin ja Kiinan suhteiden viilentyamiseen vaikuttaa myös Islannin talouden nousu kriisi-

⁹⁰ Schultz 2018

⁹¹ Thorhallsson & Grimsdottir, 16

⁹² Sakhuja 2011, 4

⁹³ Dams, van Schaik & Stoetman 2020a, 25–26

⁹⁴ China-Iceland Joint Arctic Observatory 2022

⁹⁵ Iceland Review 7.7.2010

⁹⁶ Eudes 2013

⁹⁷ Dams, van Schaik & Stoetman 2020a, 26–27

vuosista: taloudellinen tukeutuminen Kiinaan tulkittiin oman aikansa hätäratkaisuna globaaliin talouskriisiin.⁹⁸ Lisäksi vapaakauppasopimus Kiinan kanssa ei ole tuonut odotetunlaista taloudellista hyötyä, eikä Kiinasta ole tullut Islannille merkittävää kauppakumppania.⁹⁹ Islanti on myös osallistunut muiden länsimaiden tavoin Kiinan vastaisiin pakotteisiin Xinjiangin uiguurialueen ihmisoikeusloukkauksiin liittyen, johon vastalauseena Kiina on asettanut yksittäisen Kiinaa kritisoineen islantilaisen lakimiehen omalle pakotelistalleen.¹⁰⁰ Kansainvälisen asetelman kiristytessäkin Kiina on yrittänyt lämmitellä suhteitaan Islantiin, esimerkiksi maiden juhlistaessa diplomaattisuhteidensa 50-vuotispäivää vuonna 2021.¹⁰¹

4.2. Kanada

Kanadan arktiset territoriot ovat kokoonsa nähden erittäin harvaan asuttuja, mutta merkittäviä Kanadan arktiselle identiteetille ja turvallisuuspolitiikalle.¹⁰² Kanadalla on ollut pohjoisten alueidensa suhteen useita rajakiistoja. Yksi näistä on koskenut Luoteisväylää, jota Kanada pitää osana omia aluevesiään, kun taas Yhdysvallat tulkitsee väylän olevan kansainvälinen salmi, jossa muilla pitäisi olla kauttakulkuoikeudet. Kesällä 2022 Kanada sai vihdoin sovittua 1970-luvulta asti käynnissä olleen rajakiistan Grönlannin ja Kanadalle kuuluvan Ellesmerensaaren välissä sijaitsevan Hansinsaaren jakamisesta Tanskan kanssa.¹⁰³

Kanada julkaisi viimeisimmän arktisen strategia-asiakirjansa, *Arctic and Northern Policy Frameworkin*¹⁰⁴, vuonna 2019. Asiakirja nostaa päällimmäisenä esiin pyrkimyksen ottaa paremmin huomioon Kanadassa asuvien alkuperäiskansojen kokemat ongelmat. Lisäksi erillisenä osana arktista strategiaa julkaistiin myös turvallisuusnäkökulmaan keskittyvä *Safety, Security, and Defence* -osuus,¹⁰⁵ joka nostaa esille avautuvien taloudellisten mahdollisuuksien mahdollisesti mukanaan tuomat turvallisuusongelmat. Yhtenä tällaisena ongelmana mainitaan arktisesta alueesta kiinnostuneet valtiot, jotka keräävät tiedustelutietoa ja asemoivat itseään strategisesti tärkeiden resurssien läheisyyteen käyttämällä hyväkseen sotilaallisia suorituskykyjä ja muita valtion kontrollissa olevia keinoja. Vaikka Kiinaa ei suoraan mainitakaan, on se epäilemättä yksi näistä valtioista.

Kanadan Kiina-suhteet ovat muuttuneet hankaliksi Justin Trudeauun pääministerikaudella vuodesta 2015 lähtien. Muutos johtuu paitsi Kanadan yleisesti koventuneesta asenteesta Kiinaa kohtaan, mutta myös Yhdysvaltojen Donald Trumpin presidenttikaudella edistämistä Kiinan vastaisista toimenpiteistä. Näistä merkittävimpana Huaweiin johtokunnan jäsenen ja yhtiön perustajan Ren Zhengfein tytär Meng Wanzhou otettiin kiinni Kanadassa Yhdysvaltojen pyynnöstä vuonna 2018. Vastatoimena Kiina otti kiinni kaksi Kanadan kansalaista, Michael Spavorin ja Michael Kovrigin, syyttäen heitä myöhemmin vakoilusta. Kiista ratkesi syksyllä 2021, kun Meng päästettiin palaamaan kotiarestistaan Kanadasta Kii-

⁹⁸ Ibid., 25

⁹⁹ Thorhallsson & Grimsdottir, 24

¹⁰⁰ Iceland Review 19.4.2021

¹⁰¹ CGTN 8.12.2021

¹⁰² Exner-Pirot & Huebert 2020, 141; Toveri 2022

¹⁰³ Chalupovitsch 2022

¹⁰⁴ Government of Canada 2019a

¹⁰⁵ Government of Canada 2019b

naan, ja Spavor ja Kovrig vapautettiin vastavetoisesti Kiinassa muutamaa tuntia myöhemmin.¹⁰⁶ Maat ovat ottaneet yhteen myös ihmisoikeuskysymyksissä,¹⁰⁷ ja samanaikaisesti kanadalaisten näkemys Kiinasta ja presidentti Xi Jinpingistä on laskenut ennätyksellisen huonoksi.¹⁰⁸

Kanadalla on huomattavaa arktista osaamista esimerkiksi kaivosteollisuuteen ja merenkulkuun liittyen,¹⁰⁹ mikä tekee Kanadasta kiinnostavan kumppanin Kiinalle. Kiinaa kiinnostaa myös Kanadan pohjoispuolelta kulkeva Luoteisväylä. Kiina on tukenut Kanadan vaatimuksia Luoteisväylän määrittelemisestä Kanadan historiallisiin sisäisiin aluevesiin kuuluvaksi, todennäköisesti tukeakseen myös omia tavoitteitaan eteläisen Kiinan Hainanin saaren ja Manner-Kiinan välistä Qiongzhou salmea koskien, jonka Yhdysvallat on esittänyt olevan kansainvälinen salmi.¹¹⁰ Kanadalaisten negatiivinen Kiina-kuva kuitenkin rajoittaa Kiinan tavoitteita merkittävästi,¹¹¹ eikä Kanada ole ollut halukas lähtemään mukaan kiinalaisrahoitteisiin arktisiin hankkeisiin.¹¹² Kanadan hallitus esimerkiksi esti kiinalaisen valtio-omistaisen Shandong Gold Mining Companyn pyrkimyksen ostaa Nunavutin territoriossa toimiva TMAC Resources -kullankaivuuyritys vuonna 2020.¹¹³

4.3. Norja

Geopolitiikan ja turvallisuuspolitiikan merkitys on korostunut Norjan arktisessa strategiassa 2000-luvulla. Erityisesti Norjan tuorein, vuonna 2020 julkaisema arktinen strategia painottaa alueen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tärkeyttä.¹¹⁴ Strategian mukaan vahvistuneet jännitteet muualla maailmassa voivat vaikuttaa turvallisuuspoliittiseen myös tilanteeseen Arktiksella. Nato kuvataan strategiassa Norjan turvallisuuden kulmakivenä. Vaikka arktinen yhteistyö nostetaan myös esille, nähdään Venäjän asevoimien lisääntynyt toiminta pohjoisessa suoraan uhkana sille. Kiinan arktiselle yhteistyölle taas ollaan strategiassa selvästi myönteisempiä, erityisesti polaar- ja ilmastotutkimuksen aloilla.

Norjan Kiina-suhteet ajautuivat karikolle vuonna 2010 Norjan Nobel-komitean myönnettyä Nobelin rauhanpalkinnon kiinalaiselle ihmisoikeusaktivisti Liu Xiaobolle. Kiina protestoivalintaa Norjan hallitukselle, vaikka Nobel-komitea on valtiosta irrallinen itsenäinen toimija. Kiistan myötä kiinalaiset viranomaiset varoittivat tapauksen vahingoittavan maiden suhteita, ja Kiina muun muassa keskeytti neuvottelut maiden välisestä vapaakauppasopimuksesta sekä rajoitti norjalaisen lohen tuontia.¹¹⁵ Kiistan voi nähdä vaikuttaneen Norjan ulkopolitiikkaan esimerkiksi Norjan YK:ssa tapahtuneen äänestyskäytöksen myötä, joka muuttui Kiina-myönteisemmäksi seuraavina vuosina.¹¹⁶

¹⁰⁶ BBC News 25.9.2021

¹⁰⁷ Patel & Barton 2020

¹⁰⁸ Silver, Devlin & Huang 2020

¹⁰⁹ Government of Canada 2017

¹¹⁰ Byers & Lodge 2019, 105–107

¹¹¹ Silver, Devlin & Huang 2020

¹¹² Byers & Lodge 2019, 104; 107–108

¹¹³ Strong 2020

¹¹⁴ Norwegian Ministries 2020

¹¹⁵ Walsh 3.9.2020

¹¹⁶ Kolstad 2019

Norjan ja Kiinan jäätyneet suhteet normalisoitiin vuonna 2016. Normalisoinnin yhteydessä julkaistussa lausunnossa Norjan hallituksen luvattiin sitoutuvan yhden Kiinan politiikkaan ja kunnioittavan täysin Kiinan suvereniteettia sekä alueellista yhtenäisyyttä.¹¹⁷ Neuvottelut maiden välisestä vapaakauppasopimuksesta myös jatkuivat, vaikka vielä mitään yhteistä päätöstä ei ole saatu aikaiseksi.¹¹⁸

Viime vuosina Norjan ja Kiinan suhteita on kuitenkin sävyttänyt epävarmuus. Asenteet ovat koventuneet myös Norjan arktisilla alueilla, joissa maat ovat aikaisemmin pystyneet tekemään jopa Nobel-kiistankin aikana vakaata yhteistyötä.¹¹⁹ Vuonna 2019 Norjan suurin televiestintäyhtiö Telenor päätti vaihtaa 5G-verkoston pääkumppaninsa kiinalaisesta Huaweiista ruotsalaiseen Ericssoniin ja poistaa Huaweiin komponentit asteittain käytöstä.¹²⁰

Myös Norjan turvallisuusviranomaiset ovat esittäneet huolensa Kiinan arktisen roolin riskeistä. Erityisesti Kiinan kybertoiminta Norjassa on vilkastunut maiden normalisoitua suhteensa.¹²¹ Norjan parlamenttia vastaan vuosina 2020 sekä 2021 tehtyjen kyberhyökkäysten syyllisiksi nimettiin sama kiinalainen valtiollinen APT31-ryhmä, jota syytettiin Suomen eduskuntaan kohdistuneessa kyberhyökkäyksessä vuonna 2020.¹²² Norjan tiedustelupalvelun *Focus 2022* -arviointi ajankohtaisista turvallisuushaasteista nostaa erityisesti Venäjän ja Kiinan esiin uhkina johtuen Venäjän lisääntyneestä sotilaallisesta varustautumisesta sekä Kiinan ambitioista ja taloudellisista intresseistä arktista kohtaan. Maita käsitellään useassa kohdassa yhtenä entiteettinä, vastavoimana läntisille liberaaleille yhteiskunnille.¹²³

4.4. Ruotsi

Ruotsi julkaisi ensimmäisen arktisen strategiansa ensimmäisen Arktisen neuvoston puheenjohtajuuskautensa alla (2011–2013). Ruotsin kokonaismaanpuolustuksen tutkimuslaitoksen (Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI) mukaan ennen puheenjohtajakautta Ruotsissa ajateltiin, etteivät arktisen alueen turvallisuusasiat olleet juurikaan kytköksissä Ruotsin omiin turvallisuusintresseihin.¹²⁴ 2010-luvun ruotsalaista arktista strategiaa ajoi idea siitä, että taloudellinen ja tieteellinen yhteistyö arktisella veisi terän pois valtioiden välisiltä turvallisuusristiriidoilta.¹²⁵ Ruotsin uusimmassa, vuonna 2020 julkaistussa arktisessa strategiaperussuunnitelmassa nähdään kuitenkin, että dramaattiset muutokset arktisen alueen ilmastossa ja ympäristössä nostavat alueen taloudellista ja geostrategista merkitystä. Strategia nostaa turvallisuuspolitiikan yhdeksi prioriteetiksi. Ei-arktista valtioista strategiassa nostetaan esille Kiina, jonka kohdalla korostetaan sekä yhteistyön merkitystä että riskejä eturistiriitojen syntymisestä arktisella alueella. Myös Kiinan sotilaallinen kapasiteetti ja merivoimat nousevat esille, ja erityisesti Kiinan ja Venäjän mahdollista sotilaallista yhteistyötä arktisella alueella korostetaan.¹²⁶

¹¹⁷ Regjeringen 2016

¹¹⁸ International Trade Administration 2021

¹¹⁹ Lanteigne 2022a

¹²⁰ Klesty & Solsvik 2019

¹²¹ The Norwegian Police Security Service 2022, 7–8

¹²² Skille, Strand & Kjendlie 2021

¹²³ Norwegian Intelligence Service 2022, 6–13

¹²⁴ Eklund 2020, 208; 211

¹²⁵ Eklund 2020, 212

¹²⁶ Government Offices of Sweden 2020, 22–23

Muutoksen taustalta löytyy kansainvälisen ilmapiirin yleisen kiristymisen lisäksi myös Ruotsin ja Kiinan kahdenvälisen suhteiden ongelmat. Suhteet ajautuivat kriisiin vuonna 2015, kun Kiinan turvallisuusviranomaiset ottivat Thaimaassa kiinni ruotsalaisen kirjakustantaja Gui Minhain, joka oli julkaissut Kiinan näkökulmasta poliittisesti kyseenalaista materiaalia. Ruotsin oli pakko reagoida oman kansalaisensa kiinniottoon, minkä seurauksena alun perin rajattu diplomaattinen kiista on eskaloitunut kokonaisvaltaiseksi konfliktiksi, jossa maiden suhteet ovat olleet lähes välirikon partaalla.¹²⁷

Vuonna 2019 Kiinan Ruotsin suurlähettiläs Gui Congyou uhkasi Ruotsia vastatoimilla sen jälkeen, kun kirjailijajärjestö PEN:in Ruotsin osasto oli päättänyt palkita kustantaja Guin palkinnollaan. Kritiikki Ruotsia kohtaan jatkui seuraavana vuonna, kun Ruotsi päätti turvallisuushuoliin vedoten kieltää Huaweiin osallistumisen maan 5G-verkkojen rakentamiseen. Kiinan ulkoministeriön puhemies syytti oitis Ruotsia kiinalaisten yritysten herjauksesta ja kertoi päätöksellä olevan seurauksia maiden taloudellisille suhteille ja Kiinassa toimiville ruotsalaisille yrityksille.¹²⁸

Kiina avasi vuonna 2016 Ruotsin Käärunan Esrange-avaruuskeskukseen ensimmäisen ulkomaisen satelliittiasemansa. Kiinalla oli oikeus esimerkiksi asettaa omia vastaanottoantennejaan, eivätkä ruotsalaiset kyenneet valvomaan mitä dataa niissä liikkui.¹²⁹ Vuonna 2019 Ruotsin kokonaisuunpuolustuksen tutkimuslaitoksen FOI:n tutkijat varoittivat satelliittien kaksoiskäytöstä Kiinan asevoimien hyväksi.¹³⁰ Vuonna 2020 Käärunan asemaa operoiva valtiollinen Swedish Space Corporation päätti olla uusimatta sopimuksia kiinalaisten asiakkaiden kanssa.¹³¹

Viime vuosina Ruotsi on lisännyt resursseja Kiinan tutkimukseen, jotta Kiinan nousun aiheuttamia vaikutuksia tunnistettaisiin paremmin ja niihin voitaisi poliittisessa päätöksenteossa vastata. Ruotsin Ulkopoliittisen instituutin yhteyteen Tukholmaan avattiin julkisin varoin vuonna 2021 kansallinen Kiina-instituutti, jonka johtaja Björn Jerdén oli yksi Kiinan vastapakotelistalle joutuneista eurooppalaisista tutkijoista samana keväänä. Pakotteiden tavoitteena on mitä ilmeisimmin tukahduttaa kriittinen Kiinan tutkimus ja lähettää yleisesti viesti muille tutkijoille ja tutkimuslaitoksille.¹³²

4.5. Tanska

Tanskan kuningaskunnan alaisuuteen kuuluu kaksi merkittävää autonomista aluetta Arktiksellä: Grönlanti ja Färsaaret. Toisesta maailmansodasta lähtien näiden alueiden sotilaallinen ja strateginen merkitys on ollut suuri erityisesti Yhdysvalloille, joka perusti lentotukikohdan Grönlannin länsirannikolla sijaitsevaan Thuleen 1950-luvulla. Kylmän sodan päätyttyäkin Grönlanti ja Färsaaret ovat säilyneet Natolle tärkeinä alueina Venäjän laivaston mahdollisten aggressioiden torjunnassa.¹³³

¹²⁷ ks. esim. Tan 2018

¹²⁸ Tiezzi 2020

¹²⁹ Passoja 2019

¹³⁰ Jäma & Olofsson 2019

¹³¹ SVT Nyheter 2020

¹³² Puranen 2021

¹³³ Rahbek-Clemmensen 2020, 177–178

Tanska julkaisi viimeisimmän kymmenvuotisen arktisen strategiansa vuonna 2011. Uusi strategia oli tarkoitus julkaista jo vuonna 2021, mutta strategian julkaisua on ilmeisesti siirretty vuonna 2023 pidettäviin parlamenttivaaleihin asti. Tanskan helmikuussa 2022 julkaisemassa ulko- ja turvallisuuspoliittisessa strategiassa korostuu Venäjän sotilaallisen aseman vahvistuminen ja venäläiset kyberoperaatiot välittömänä uhkana arktiselle alueelle. Kiina puolestaan nähdään poliittisena haasteena etenkin sen Grönlantiin kohdistuvan taloudellisen kiinnostuksen vuoksi.¹³⁴ Grönlannilla on laajat itsehallinto-oikeudet, mutta Tanskan hallitus tekee edelleen päätökset puolustus- ja turvallisuuspolitiikan saralla. Vuonna 2021 hallitus kertoi 1,5 miljardin kruunun investoinnista arktiseen puolustuksen kehittämiseksi ja sotilaallisen läsnäolon lisäämiseksi Grönlannissa.¹³⁵ Valtion uuden arktisen strategian odotetaan myös kiinnittävän enemmän huomiota arktisen alueen geopolitiikkaan ja turvallisuusympäristöön.¹³⁶

Grönlannilla on suuret luonnonvararesurssit: esimerkiksi yksi maailman merkittävimmistä harvinaisten maametallien esiintymistä sijaitsee saarella.¹³⁷ Grönlanti sopi 2010-luvulla useita yhteistyösopimuksia Kiinan kanssa. Esimerkiksi vuonna 2014 australialainen Grönlannissa toimiva *Greenland Minerals Energy* (GME) -kaivosyhtiö sopi yhteistyöstä kiinalaisen *Nonferrous Metal Industry's Foreign Engineering and Construction Company*n kanssa. Myöhemmin toinen kiinalainen *Shenghe Resources* osti osuuden GME:n osakkeista päästäkseen osaksi Grönlannin Kvanefjeldissä sijaitsevaa, maailman toiseksi suurimpana pidettyä harvinaisten maametallien esiintymää.¹³⁸ Grönlannin nykyinen hallinto on kuitenkin rajoittanut Kvanefjeldin hankkeen toteutumista ja asettanut kiellon uraanin louhinnalle.¹³⁹

Luonnonvarojen lisäksi kiinalaiset toimijat ovat olleet kiinnostuneita sijoittamaan kriittiseen infrastruktuuriin Grönlannissa. Vuonna 2016 kiinalainen *General Nice Group* -yritys oli tarjoutui ostamaan Kangilinnquitissa (ent. Grønnedal) sijaitsevan hylätyn laivastotukikohdan, mutta Tanskan hallitus hylkäsi tarjouksen turvallisuushuolien vuoksi.¹⁴⁰ Vuonna 2018 Tanska esti kiinalaisen *China Communications Construction Company* -yrityksen (CCCC) suunnitelmat tehdä rahoitustarjous kahdesta lentokentän laajennusprojektista Nuukissa ja Illulisatissa sekä kokonaan uuden kentän rakentamisesta Qaqortokissa, koska hankkeet olisivat vahingoittaneet Tanskan suhteita Yhdysvaltoihin.¹⁴¹ Vastineeksi Tanskan hallitus tarjoutui ostamaan merkittävän osuuden Grönlannin lentokenttiä hallinnoivasta *Kalaallit Airports Holding* -yrityksestä sekä myönsi 450 miljoonan kruunun lainoituksen muille lentokenttäprojekteille.¹⁴²

Myös Yhdysvallat on kiinnostunut Grönlannista. Vuonna 2019 Yhdysvaltain presidentti Donald Trump ilmoitti haluavansa ostaa saaren, ja seuraavana vuonna Trumpin hallinto

¹³⁴ Jacobsen 2022

¹³⁵ Danish Ministry of Defence 2021

¹³⁶ The Watch 2022

¹³⁷ Moraca 2021

¹³⁸ Dams, van Schaik & Stoetman 2020b

¹³⁹ Reuters 10.11.2021

¹⁴⁰ Matzen 2017

¹⁴¹ Jensen 2018

¹⁴² Gronholt-Pedersen 2018

myönsi 12 miljoonan dollarin avustuksen Grönlannin talouden kehittämiseen.¹⁴³ Vahvistaakseen läsnäoloaan Grönlannissa Trumpin hallinto avasi Yhdysvaltojen konsulaatin Nuukkiin. Joe Bidenin hallinnon tultua valtaan ulkoministeri Anthony Blinken kertoi, ettei Yhdysvallat enää tavoittele Grönlannin ostoa, mutta haluaa vahvistaa kaupallisia siteitä saaren kanssa.¹⁴⁴ Yhdysvallat antoi Grönlannille vuonna 2021 talousavustuspaketin, jonka tarkoitus oli kehittää muun muassa maan kaivosteollisuutta.¹⁴⁵

Yhdysvaltojen ja Kiinan suurvaltakamppailu näkyy myös Färsearilla, jossa on muun muassa kiistelty Huaweiin rakennusoikeudesta 5G-verkkoon.¹⁴⁶ Kiinan Tanskan suurlähettilään paljastettiin jopa uhkailleen Färsearten pääministeriä ja valtiovarainministeriä talousseuramuksilla, mikäli he eivät hyväksyisi Huaweiin tarjousta 5G-verkosta. Pöydällä olivat mm. vapaakauppasopimus Kiinan ja Färsearten välillä, sekä Färsearten lohenvientikiinään.¹⁴⁷ Myös Yhdysvaltain silloinen Tanskan suurlähettiläs Carla Sands kehotti Färsearia välttämään Huaweiita, ja lopulta valinta kohdistui ruotsalaiseen Ericssoniin. Vaikka Färsearet ovatkin esimerkiksi avanneet diplomaattisen edustuston Pekingiin, valtaosa färsearelaisista näki Kiinan kasvavan vaikutusvallan negatiivisessa valossa jo ennen Venäjän suurhyökkäystä Ukrainaan 2022.¹⁴⁸

4.6. Venäjä

Venäjän pinta-alasta yli neljäsosa sijaitsee arktisella ja subarktisella alueella. Alueen runsaiden luonnonvarojen hyödyntäminen on ilmastonmuutoksen vuoksi yhä helpompaa, ja Vladimir Putinin noustua valtaan arktisen alueen strateginen merkitys Venäjälle on kasvanut.¹⁴⁹ Vuonna 2007 Venäjä pystytti lippunsa pohjoisnavan pohjaan, mikä tulkittiin valtion haluksi merkitä omistusoikeutensa pohjalla oleviin luonnonvaroihin.¹⁵⁰ Taustalla oli kuitenkin hidas oikeudellinen prosessi mannerjalustojen ulkorajojen määrittämisestä.¹⁵¹ Ensimmäisen arktisen strategiansa Venäjä julkaisi seuraavana vuonna. Viimeisimmän, vuoteen 2035 asti ulottuvan arktisen strategiansa Venäjä julkaisi vuonna 2020. Se keskittyy ennen kaikkea sotilaallisen turvallisuuden merkitykseen arktisella alueella.¹⁵²

Venäjän suhde Kiinaan on vaihdellut aikojen saatossa huomattavasti. Vuonna 1949 perustettu Kiinan kansantasavalta solmi liittosuhteen Neuvostoliiton kanssa, mutta maiden suhteet rakoilivat ideologisista syistä jo 1950-luvulla, ja ajautuivat myöhemmin jopa sodan partaalle. 1980-luvulla Deng Xiaoping alkoi ajamaan rauhanomaisempaa ulkopolitiikkaa, ja suhteet Neuvostoliittoonkin parantuivat.¹⁵³ Neuvostoliiton hajottua Kiinan ja Venäjän suhteita on 1990-luvulta lähtien leimannut näennäinen yhtenäisyys. Yhteistä maille on ollut

¹⁴³ Finnegan 2020; Salama et al. 2019

¹⁴⁴ Sullivan 2021

¹⁴⁵ Danilov 2021

¹⁴⁶ Satariano 2019

¹⁴⁷ Kruse & Winther 2019

¹⁴⁸ Skorini 2022, 24–30

¹⁴⁹ Rautala 2022, 191

¹⁵⁰ Partiff 2007

¹⁵¹ Koivurova 2009

¹⁵² Gustafsson 2021

¹⁵³ Mattlin, Paltemaa & Vuori 2022, 265–270

näkemyks Yhdysvaltojen hegemoniasta uhkana, ja samalla länsimaiden Kiinalle asettama asevientikielto on ajanut niitä osaltaan läheisempään yhteistyöhön. Tänä päivänä Kiina on suhteen selkeästi vahvempi osapuoli, sillä se ei ole esimerkiksi Venäjän kaupasta samalla tavalla riippuvainen kuin Venäjä Kiinan kaupasta.¹⁵⁴ Kiina onkin onnistunut hyödyntämään riippuvuussuhdetta mm. edullisimpien maakaasutoimitusten muodossa.¹⁵⁵

Venäjä on hyötynyt Kiina-suhteestaan arktisella alueella. Molempien maiden intresseissä on kehittää Koillisväylää meriliikenteen lisäämiseksi. Kiina on myös Venäjän merkittävin yhteistyökumppani nesteytetyn maakaasun projekteissa Siperiassa. Kun Jamalin niemimaan LNG-hanke joutui länsimaisten pakotteiden alaiseksi Krimin miehityksen vuoksi, kiinalais-sijoittajat pelastivat projektin etenemisen China National Petroleum Corporation-yrityksen (CNPC) 20 prosentin osuudella ja Silkkitierahaston 9,9 prosentin osuudella.¹⁵⁶ Muita rahoittajia ovat venäläinen pääomistaja Novatek (50,1 prosenttia) sekä ranskalainen Total (20 prosenttia).¹⁵⁷ Ensimmäinen LNG-erä laivattiin Yamalilta Koillisväylää pitkin Kiinaan vuonna 2018.¹⁵⁸

Toinen merkittävä projekti on toimintaansa pian aloitteleva Novatekin Arctic LNG2 -hanke, jonka pääomistajana on myös Venäjän Novatek (60 prosenttia) ja kiinalaisrahoittajista mukana ovat CNPC (10 prosenttia) ja China National Offshore Oil Corporation (10 prosenttia). Hankkeen muita rahoittajia ovat Total Energies (10 prosenttia) ja Mitsui ja Jagmegin muodostama konsortio (10 prosenttia).¹⁵⁹ Arctic LNG2 ei kuitenkaan ole edennyt odotetusti länsimaisten laitetoimittajien vetäytyttyä hankkeesta vastalauseena Venäjän hyökkäykseen Ukrainaan.¹⁶⁰ Kiinalle Venäjän LNG2 -hankkeet ovat kummatkin tärkeitä, sillä ne laajentavat maan energiaportfoliota ja vähentävät sen riippuvuutta paitsi hiilenpoltoista, myös Malakan salmen kautta kulkevasta tuontienergiasta. Lisäksi kiinalaistoimijat oppivat yhteistyössä tietotaitoa, jota tarvitaan mahdollisissa tulevaisuuden arktisissa energiahankkeissa.

Vain viikkoja ennen Venäjän suurhyökkäystä Ukrainaan Vladimir Putin ja Xi Jinping julistivat ystävyystään yhteisellä julkilausumalla Pekingin talviolympialaisten yhteydessä.¹⁶¹ Julistus käsitteli maiden jakamia yhteisiä näkemyksiä globaaleista ja alueellisista kysymyksistä, kuten Naton laajentumisen vastustamisesta. Lisäksi osapuolet kritisoivat Yhdysvaltojen ja länsimaiden edistämää ideaa demokratiasta.¹⁶² Kiina ja Venäjä sopivat yli 20 miljardin dollarin arvoisesta energiasopimuksesta vielä kuusi päivää ennen Venäjän laajamittaista hyökkäystä Ukrainaan. Vain tunteja ennen hyökkäystä Kiina lupasi ostaa Venäjältä viljaa.¹⁶³ Vaikka Kiinan ja Venäjän välinen kauppa on kasvanut Ukrainan sodan alkamisen jälkeen, on osa kiinalaisista yrityksistä vetäytynyt Venäjän markkinoilta.

¹⁵⁴ Liik 2021, 3–6

¹⁵⁵ Guo & Lloyd Wilson 2020

¹⁵⁶ Spivak & Gabuev 2021

¹⁵⁷ Yamal LNG

¹⁵⁸ Reuters 19.7.2018

¹⁵⁹ Novatek

¹⁶⁰ Staalesen 2022a

¹⁶¹ Kremlin 4.2.2022

¹⁶² Rajagopalan 2022

¹⁶³ Bradsher & Swanson 2022

Vladimir Putin ja Xi Jinping tapasivat ensimmäisen kerran kasvokkain hyökkäyssodan alkamisen jälkeen syyskuussa 2022, jolloin Putin kiitteli Kiinaa tasapuolisesta asenteesta suhteessa Ukrainan tapahtumiin.¹⁶⁴ Samaan aikaan Xi on kuitenkin esittänyt epäsuoraa kritiikkiä Venäjän aloittamaa sotaa kohtaan ja varoittanut ydinaseilla uhkaamisesta tai niiden käyttämisestä sodassa. Hän on myös osoittanut tukea Euroopan rauhanrakennuspyrkimyksille Ukrainan sodan ratkaisemiseksi.¹⁶⁵

4.7. Yhdysvallat

Kylmän sodan päättymisen jälkeen Yhdysvaltoja luonnehdittiin usein “vastahakoiseksi” arktiseksi supervallaksi, koska sen turvallisuuspoliittinen huomio oli muualla ja se oli haluton ottamaan isompaa roolia arktisessa päätöksenteossa.¹⁶⁶ Vasta Barack Obama oli ensimmäinen Yhdysvaltojen presidentti, joka vieraili virassa ollessaan Alaskassa. 2010-luvulla Yhdysvaltain turvallisuus- ja puolustushallinnon kiinnostus arktista turvallisuutta kohtaan on kuitenkin vähitellen kasvanut, mikä on näkynyt kasvavana pinona erilaisia arktisia strategia-asiakirjoja: Yhdysvaltain rannikkovartiosto julkaisi tuoreimman arktisen strategiansa vuonna 2019,¹⁶⁷ ilmavoimat ensimmäisen arktisen strategiansa vuonna 2020¹⁶⁸, merivoimat uuden arktisen strategiansa vuonna 2021¹⁶⁹ ja maavoimat ensimmäisen arktisen strategiansa vuonna 2021.¹⁷⁰ Lisäksi Yhdysvaltain kotimaan turvallisuusvirasto (U.S. Department of Homeland Security) julkaisi vuonna 2021 ensimmäisen oman arktisen strategiansa. Virasto näkee Venäjän ja Kiinan jatkavan arktisen alueen sääntöpohjaisen järjestyksen heikentämistä hyödyntääkseen alueen resursseja.¹⁷¹

Toukokuussa 2019 Yhdysvaltojen ulkoministeri Mike Pompeo kohahdutti Rovaniemellä järjestetyssä Arktisen neuvoston ulkoministerikokouksessa syyttämällä Kiinaa ja Venäjää arktisen alueen turvallisuustilanteen murentamisesta.¹⁷² Pompeon puhe edusti Yhdysvaltain uutta Kiina-kriittisempää linjaa, jonka myötä maiden väliset suhteet ovat tulehtuneet ja ajautuneet suoranaiseen kauppasotaan vuodesta 2018 alkaen.¹⁷³

Presidentti Joe Biden on jatkanut Yhdysvaltojen Kiina-kriittistä linjaa, ja Yhdysvaltojen kongressi on ollut yhtenäinen koskien maan Kiina-politiikkaa.¹⁷⁴ Venäjän suurhyökkäys Ukrainaan helmikuussa 2022 näyttää vain koventaneen Yhdysvaltojen asennetta Kiinaa kohtaan, ja maaliskuussa 2022 Biden varoittikin Xi Jinpingiä vakavista seurauksista, mikäli Kiina avustaisi Venäjää materiaalisesti.¹⁷⁵ Yhdysvalloissa Kiina nähdään Venäjääkin suurempana uhkana maailmanjärjestykselle tällä vuosisadalla, vaikka maiden välinen kauppa on jatkanut kasvuaan. Esimerkiksi lokakuussa 2022 julkaistussa kansallisen turvallisuuden

¹⁶⁴ Feng 2022

¹⁶⁵ Global Times 5.11.2022

¹⁶⁶ Huebert 2009, 2

¹⁶⁷ United States Coast Guard 2019

¹⁶⁸ The Department of the Air Force 2020

¹⁶⁹ Department of the Navy 2020

¹⁷⁰ United States Army 2021

¹⁷¹ U.S. Department of Homeland Security 2021, 12–13

¹⁷² Pompeo 2019

¹⁷³ Allen-Ebrahimian 2021

¹⁷⁴ Sutter 2020, 125–151

¹⁷⁵ Liptak 2022

strategiassa Kiina nimetään Yhdysvaltain ainoaksi varteenotettavaksi kilpailijaksi, jolla on halua ja kapasiteettia muokata kansainvälistä järjestystä vastoin Yhdysvaltojen intressejä.¹⁷⁶

Elokuussa 2022 Yhdysvallat ilmoitti nimeävänsä ensimmäisen arktisen suurlähettiläänsä. Tähän mennessä Yhdysvallat on ollut ainoa arktinen valtio ilman arktista suurlähettilästä, ja jopa osa ei-arktista valtioista ehti nimittää oman suurlähettiläänsä ennen Yhdysvaltoja. Uuden lähettilään uskotaan merkitsevän, että Yhdysvallat on valmis ottamaan johtavamman roolin arktisessa politiikassa.¹⁷⁷ Yhdysvaltojen tuorein, lokakuussa 2022 julkaistu arktinen strategia painottaa alueen turvallisuusulottuvuuksia, mukaan lukien Venäjän hyökkäyssodan alueelliset vaikutukset. Se varoittaa Kiinan pyrkimyksistä lisätä vaikutusvaltaansa arktisella alueella erityisesti kaivosteollisuuden investointien, sotilaallisesti hyödynnettävän tutkimukseen sekä arktisen laivaston kehittämisen kautta. Strategia lupaa Yhdysvaltojen ehkäisevän paitsi itseensä, myös sen liittolaisiin kohdistuvia uhkia arktisella alueella.¹⁷⁸

¹⁷⁶ The White House 2022a

¹⁷⁷ Bye 2022

¹⁷⁸ The White House 2022b

KIINA JA ARKTINEN ALUE SUOMEN POLIITTISISSA LINJAUKSISSA

Suomen ensimmäinen virallinen arktinen strategia julkaistiin vuonna 2010, mutta jo paljon tätä ennen Suomi oli keskeisessä roolissa arktisen yhteistyön käynnistymisessä 1980-luvun lopussa. Arktisen alueen merkitys on noussut Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa yhä keskeisempään rooliin etenkin ilmastonmuutoksen aiheuttaman resurs-sikilpailun kiristymisen myötä. Samalla Arktis tarjoaa suomalaisillekin uusia taloudellisia mahdollisuuksia, ja suhteet Kiinan kaltaiseen ei-arktiseen valtioon ovat tärkeitä. Tämä luku esittelee Suomen arktista politiikkaa ja tarkastelee, kuinka hallitusten ulko- ja turvallisuuspoliittiset linjaukset määrittelevät Kiina-suhteita.

5.1. Suomen Kiina-suhteet

Diplomaattisuhteet Suomen ja Kiinan välillä solmittiin vuonna 1950, kun Suomi tunnusti Kiinan kansantasavallan. Kylmän sodan aikana Neuvostoliiton ja Kiinan väliset hyiset suhteet rajoittivat kuitenkin myös Suomen ja Kiinan välisten suhteiden kehitystä.¹⁷⁹ Niin sanottu “kulta-aika” Suomi-Kiina-suhteissa alkoi 2000-luvulla, kun suomalaisyritykset alkoivat hakea menestystä Kiinasta. Koska Suomi ei ole ottanut esille ihmisoikeuskysymyksiä kauppaneuvotteluiden yhteydessä, maiden kahdenväliset suhteet ovat olleet varsin vaakaat.¹⁸⁰ Poliittisella tasolla eräänlainen huippu suhteissa saavutettiin vuonna 2017, kun presidentti Xi Jinping saapui valtiavierailulle Suomeen. Tapaamisen yhteydessä maiden presidentit allekirjoittivat kumppanuussopimuksen, mutta Suomen toiveesta sopimus sovitettiin jo olemassa olevaan EU:n ja Kiinan väliseen strategiseen kumppanuuteen.¹⁸¹ Samassa yhteydessä valtiot sopivat kahden pandan vuokraamisesta Ähtärin eläinpuistoon.¹⁸²

2020-luvulla Suomen suhteet Kiinaan ovat kuitenkin viilentyneet huomattavasti, kun Kiinaan liittyvät turvallisuushuolet ovat nousseet yhä näkyvämmiin esille julkisessa keskustelussa. Muutos on osa laajempaa liikehdintää, jossa läntiset demokratiat ovat ryhtyneet Yhdysvaltain johdolla uudelleenmäärittelemään Kiina-suhdettaan samaan aikaan kun Kiinan ulkopolitiikka on muuttunut aiempaa aggressiivisemmaksi. Varsinkin erilaiset tiedustelu- ja vaikuttamisoperaatiot sekä Kiinan taloudellisiin kytköksiin sisältyvät “geotaloudelliset riskit” ovat herättäneet laajaa keskustelua myös Suomessa.¹⁸³ Turvallisuushuolien lisäksi Kiinan ja länsimaiden suhteita on kiristänyt Kiinan heikentynyt ihmisoikeustilanne esimerkiksi Hongkongissa ja Xinjiangin uiguurialueella. Vastalauseena Kiinan uiguuriväestöön kohdistamiin ihmisoikeusloukkauksiin EU asetti Kiinalle pakotteita keväällä 2021, ja Kiina reagoi asettamalla vastapakotteita eurooppalaisille poliitikoille, tutkijoille ja ajatushautomaille.¹⁸⁴

¹⁷⁹ Finland Abroad

¹⁸⁰ Kallio 2020, 4–6

¹⁸¹ Kallio 2020, 6

¹⁸² Ådahl 2018

¹⁸³ Puranen 2022b; Skön 2020; Wigell ym. 2022

¹⁸⁴ Kerttula & Sulasma 2021; Puranen 2021

Ukrainan sota ja sitä seurannut Suomen päätös hakeutua Naton jäseneksi on kiristänyt myös muilla tavoin Suomen ja Kiinan suhteita. Sota on herättänyt hallituksen pohtimaan Suomen huoltovarmuuteen liittyviä strategisia riippuvuussuhteita paitsi Venäjän, myös Kiinan suuntaan. Esimerkiksi pääministeri Sanna Marin on varoittanut liian naivista suhtautumisesta Kiinan ja pitää tärkeänä vähentää teknologia- ja energiariippuvuutta autoritaarisista valtioista.¹⁸⁵ Myös tutkijat ovat nostaneet esille huolen globalisaation ja keskinäisriippuvuuden kriisinkestävyydestä.¹⁸⁶

Kiinan reaktio Suomen Nato-hakemukseen oli luonnollisesti pettynyt. Esimerkiksi Kiinan kommunistista puoluetta lähellä oleva *Global Times*-julkaisu toi esiin suomettumisen positiivisena ulkopoliittisena doktriinina ja kehui Suomen aikaisempaa ”tiukan neutraalia” asemaa.¹⁸⁷ Lehti myös kritisoi Suomen ja Ruotsin Nato-hakemuksia ja varoitti näiden Venäjä-suhteiden muuttuvan passiivisiksi Yhdysvaltojen ohjaamiksi suhteiksi.¹⁸⁸ Virallisella tasolla Kiinan ulkoministeriön tiedottaja Zhao Lijian kertoi Suomen Nato-hakemuksen tuovan ”uuden vaikuttimen” maiden kahdenvälisiin suhteisiin.¹⁸⁹ Koska Kiina näkee Naton Yhdysvaltain ”hegemonistisen politiikan” välineenä, muuttaa Suomen mahdollinen Nato-jäsenyys väistämättä Kiinan suhtautumista myös Suomeen. On mahdollista, että Nato-maana Suomikin joutuu Kiinan Nato-vastaisten toimien kohteeksi.

5.2. Ulko- ja turvallisuuspoliittiset selonteot

Jokaisella hallituskaudella laadituilla ulko- ja turvallisuuspoliittisilla selonteoilla määritellään lähtökohdat, tavoitteet ja painopisteet Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittiselle linjalle yhdessä eduskunnassa käytävän ja laajemman yhteiskunnallisen keskustelun perusteella.¹⁹⁰ Selontekoja tarkastelemalla käy ilmi arktisen alueen merkityksen ja Kiina-suhteiden muuttuminen viimeisen vuosikymmenen aikana.

Vuonna 2009 julkaistussa Matti Vanhasen hallituksen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan selonteossa¹⁹¹ Kiina esitetään nousevana talousmahtina, joka tulee olemaan yhä etenevissä määrin riippuvainen länsimaiden markkinoista. Kiinaa ei vielä tässä vaiheessa nähty suorana uhkana Suomelle, eikä Suomen Kiina-suhteiden ongelmia nosteta esille. Vielä 1990- ja 2000-luvuilla taloudellinen yhteistyö Suomen ja Kiinan välillä kasvoi voimakkaasti, ja oikeusvaltiota sekä ihmisoikeuksia koskevat kysymykset jätettiin tietoisesti taka-alalle.¹⁹²

Vuonna 2012 Jyrki Kataisen hallituksen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan selonteossa¹⁹³ puhutaan paljon Kiinan nousevasta roolista maailmanpolitiikassa ja -taloudessa. Myös Kiinan ja Yhdysvaltojen kilpailusuhde saa paljon palstatilaa – ei pelkästään taloudellisesti, vaan myös sotilaallisesti. Kataisen hallituksen selonteossa varaudutaan Kiinan mahdin kasvuun ja avautuviin yhteistyömahdollisuuksiin sen kanssa. Arktinen ilmastonmuutos nähdään

¹⁸⁵ MTV Uutiset 2.12.2022

¹⁸⁶ Mattlin & Kauppila 2022

¹⁸⁷ Global Times 13.5.2022

¹⁸⁸ Global Times 16.5.2022

¹⁸⁹ CGTN 16.5.2022

¹⁹⁰ Ulkoasiainvaliokunta 2021

¹⁹¹ Valtioneuvosto 2009

¹⁹² Kallio 2020, 6

¹⁹³ Valtioneuvosto 2012

väistämättömänä tapahtumaketjuna, joka johtaa alueen taloudelliseen hyödyntämiseen. Selonteossa puhutaan erityisesti arktisten valtioiden suvereniteettikysymyksistä, sillä tuoreessa muistissa oli tuolloin Barentsin meren rajakiista Norjan ja Venäjän välillä.

Juha Sipilän hallituksen vuonna 2016 julkaisemassa ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa¹⁹⁴ Kiinan asema jäi vielä suhteellisen pieneksi, vaikka sen roolia globaalin järjestyksen muokkaajana lyhyesti sivutaankin. Suomen rooli arktisella alueella taas nousee suurempaan huomioon seuraavana vuonna käynnistyneen Arktisen neuvoston puheenjohtajuuskauden vuoksi. Arktinen näyttäytyy selonteossa ennen kaikkea yhteistyön kautta, minkä nähdään edesauttavan alueen turvallisuutta. Vuonna 2017 julkaistussa erillisessä puolustusselonteossa¹⁹⁵ mainitaan sotilaallisen toiminnan lisääntyneen arktisella alueella, ja Suomen kokonaisturvallisuuden nähdään heikentyneen Krimin valtauksen ja Itä-Ukrainan tilanteen myötä.

Sanna Marinin hallituksen vuonna 2020 julkaisemassa ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa Kiinan asema nousevana suurvaltana saa paljon aikaisempaa suurempaa huomiota.¹⁹⁶ Selonteko otaksuu Kiinan haluavan muuttaa sääntöpohjaista kansainvälistä järjestystä sisältäpäin. Se arvioi Kiinan suurvaltasuhteiden heijastinvaikutusten olevan merkittäviä Suomen turvallisuustilanteelle, minkä vuoksi Suomen tulee ylläpitää jatkuvaa dialogia ja yhteistyötä Kiinan kanssa. Selonteko nostaa myös ilmastonmuutoksen aikaisempaa merkittävämpään asemaan turvallisuutta muokkaavana tekijänä, mikä kytkeytyy myös Kiinan kasvavaan alueelliseen kiinnostukseen. Myös vuonna 2021 julkaistussa puolustusselonteossa Kiinan globaali nousu ja arktisen alueen lisääntyvä suurvaltakilpailu nostetaan esiin Suomen puolustusympäristöä muokkaavina tekijöinä.¹⁹⁷

Venäjän suurhyökkäys Ukrainaan helmikuussa 2022 muutti Suomen turvallisuusympäristön kertahetimit. Valtioneuvosto julkaisi 13.4.2022 ajankohtaiselonteon turvallisuusympäristön muutoksesta.¹⁹⁸ Selonteossa Venäjän hyökkäyksen nähdään asettaneen Kiinan vaikeaan asemaan kansainvälisesti: vaikka Kiina vastustaa Yhdysvaltojen johtoaseman vahvistumista, sen ulkopoliittika on aina korostanut itsenäisten maiden suvereniteettia ja alueellista koskemattomuutta. Kiinan asemoitumisen sotaan nähdään pahimmillaan johtavan kansainvälisten jakolinjojen syvenemiseen entisestään.

5.3. Kiina-toimintaohjelmat

Ulkoasiainministeriön vuonna 2010 julkaisemassa Suomen Kiina-toimintaohjelmassa¹⁹⁹ suhtautuminen Kiinaan oli vielä toiveikasta ja positiivista. Kiinan taloudellisen aseman vahvistumisen nähtiin luovan mahdollisuuksia, joihin Suomessakin halutaan tarttua. Ongelmina toimintaohjelma näkee Kiinan sisäisten kehityskulkujen, kuten eriarvoistumisesta mahdollisesti johtuvan kuohunnan, haitalliset vaikutukset maan ulkomaankauppaan. Kiinan hallintoa tai kommunistista puoluetta ei toimintaohjelmassa kritisoida ollenkaan.

¹⁹⁴ Valtioneuvosto 2016

¹⁹⁵ Valtioneuvosto 2017a

¹⁹⁶ Valtioneuvosto 2020

¹⁹⁷ Valtioneuvosto 2021b

¹⁹⁸ Valtioneuvosto 2022

¹⁹⁹ Ulkoasiainministeriö 2010

“Kiina on Suomelle ja Kiinassa toimiville suomalaisille ensisijassa myönteinen mahdollisuus”, toimintaohjelman lopuksi todetaan.

Ero vuonna 2010 julkaistun ja vuonna 2021 julkaistun valtionhallinnon Kiina-toimintaohjelmaan²⁰⁰ välillä on huomattava. Uusimman toimintaohjelman julkaisemisen aikaan Suomen Kiina-keskustelua hallitsivat lukuisat uiguureihin kohdistuneet ihmisoikeusloukkaukset sekä talouden mahdollinen käyttäminen painostuskeinona. Valtiohallinnon uudessa Kiina-toimintaohjelmassa korostetaan harkintaa ja riskien tunnistamista talousyhteistyössä. Samana vuonna myös Ulkoministeriö ja Elinkeinoelämän keskusliitto julkaisivat raportin suurvaltakilpailun vaikutuksista suomalaisille yrityksille.²⁰¹ Yhdysvaltojen ja Kiinan kilpailullinen suhde nähdään ongelmallisena suomalaisille yrityksille, sillä Yhdysvallat on Suomelle merkittävä vientimaa ja Kiina taas merkittävä tuontimaa. Valtiohallinnon Kiina-toimintaohjelma on silti kokonaisuudessaan hyvin pragmaattinen, vaikka tiedostaakin Kiinan sisä- ja ulkopoliittiset ongelmat sekä Kiina-yhteistyön turvallisuusvaikutukset. Suomi on pyrkinyt laajemmin sovittamaan suhteet esimerkiksi jo olemassa olemaan EU:n ja Kiinan väliseen strategiseen kumppanuuteen.²⁰²

Myös opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisi vuonna 2021 korkeakouluille osoitettuja toimintatapasuosituksia yhteistyöhön Kiinan kanssa.²⁰³ Yhteistyön haasteiksi nostettiin arvoriidat, turvallisuus/geopoliittinen ulottuvuus sekä kilpailukyky. Turvallisuus-ulottuvuus käsittää Kiinan omien asevoimien ja puolustusteollisuuden hyväksi käyttämisen tutkimuksen, jota suomalaiset korkeakoulut voivat tietämättään tulla tukeneeksi yhteistyön myötä.

5.4. Suomen arktinen politiikka

Kylmän sodan päättyessä ja uusien mahdollisuuksien avautuessa Suomi ryhtyi vuonna 1988 pohjustamaan arktista ympäristöyhteistyötä koskevaa aloitettaan, jonka taakse saatiin muutkin arktiset maat ja joka virallistettiin vuonna 1989. Kokouspaikan mukaan nimetty “Rovaniemi-prosessi” johti neuvottelukierrosten jälkeen ensimmäiseen arktisten valtioiden ministeritason kokoukseen eli ympäristöministerien tapaamiseen Rovaniemellä vuonna 1991. Tästä syntynyt arktinen ympäristönsuojelustrategia pitkälti loi ne rakenteet ja toimintatavat, joiden pohjalle Arktinen neuvosto perustettiin Ottawassa vuonna 1996. Valtioiden välinen kansainvälinen arktinen yhteistyö syntyi siis Suomen aloitteesta.²⁰⁴ Pääministeri Paavo Lipponen oli myös merkittävässä roolissa edistämässä EU:ssa “pohjoinen ulottuvuus” -aloitetta, jossa pyrittiin rakentamaan tasavertaista kumppanuutta EU:n, Venäjän, Norjan ja Islannin välillä. Pohjoinen politiikka näkyikin ensimmäistä kertaa Lipposen toisen hallituksen (1999–2003) ohjelmassa.²⁰⁵

Suomen ensimmäinen virallinen arktinen strategia julkaistiin vuonna 2010. Sen kärkiteemoina olivat ilmastonmuutos ja sulavan Arktisen tarjoamat taloudelliset mahdollisuudet. Alueellisen yhteistyön edistäminen Arktisen neuvoston kaltaisten foorumien kautta oli jo

²⁰⁰ Ulkoministeriö 2021a

²⁰¹ Ulkoministeriö 2021b

²⁰² Kallio 2020, 6

²⁰³ Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021

²⁰⁴ Kuitamme Markku Heikkilää tämän kappaleen muotoilusta. Kts. myös Heikkilä 2019, 33–37

²⁰⁵ Heikkilä 2019, 86–87

tässä vaiheessa tärkeä osa Suomen arktista politiikkaa. Suomi suunnitteli läheisempää pohjoista suhdetta Venäjän kanssa, esimerkiksi Murmanskissa toimivan Pietarin pääkonsulaatin sivupisteen korottamista itsenäisen pääkonsulaatin asemaan. Kiinan arktista roolia strategiassa ei vielä nostettu esiin.²⁰⁶

Jyrki Kataisen vuonna 2011 perustama hallitus lähti toteuttamaan uutta arktista strategiaa, jonka perusteena oli koko Suomen näkeminen arktisena maana. Tällä tarkoitettiin erityisesti sitä, että koko Suomella on arktisia intressejä. Vuonna 2013 julkaistussa strategiassa arktiseksi visioksi esitettiin, että “Suomi on aktiivinen arktinen toimija, joka osaa kestäväällä tavalla sovittaa yhteen arktisen ympäristön reunaehdot ja liiketoimintamahdollisuudet kansainvälistä yhteistyötä hyödyntäen.”²⁰⁷ Taloudelliset mahdollisuudet olivat muutenkin strategian pääteemana, sillä suomalaisen elinkeinoelämän haluttiin hyötyvän arktisen kaltaisilta hyvien kasvunäkymien alueilta. Tätä taustaa vasten strategia näkee Kiinan ja muiden aasialaisten valtioiden arktisten intressien kasvun kaksiteräisenä miekkana: se luo taloudellisia mahdollisuuksia, mutta lisää samalla myös suomalaisten yritysten kohtaamaa kilpailua.

Juha Sipilän hallitus julkaisi vuonna 2017 arktisen strategian päivityksen, jossa täsmennettiin painopisteitä: arktisen osaamisen kehittäminen, kestävän matkailutoiminnan kasvattaminen arktisella alueella, infrastruktuurin kehittäminen (mm. Koillisväylän datakaapeli, Jäämeren rata ja Helsinki-Tallinna-tunneli mainitaan) sekä Suomen arktisen ulko- ja EU-politiikan vahvistaminen.²⁰⁸

Sanna Marinin hallituksen laatima arktisen politiikan strategia julkaistiin kesäkuussa 2021. Strategia nostaa edellisiin arktisiin politiikkapapereihin verrattuna ilmastonmuutoksen merkityksen alueen luontoa ja paikallisten asukkaiden elämää vahvasti muokkaavana tekijänä huomattavasti voimakkaammin esiin. Se huomioi myös uusien taloudellisten väylien avautumisen, ja arktisen alueen turvallisuusympäristön muutoksen Venäjän hyökättyä Itä-Ukrainaan ja Krimin niemimaalle vuonna 2014. Strategia näkee Kiinan kasvavan arktisen kiinnostuksen suurvaltojen välisiä jännitteitä mahdollisesti lisäävänä tekijänä: “Kiinan globaalit tavoitteet ja pyrkimys suurempaan rooliin arktisella alueella voivat aiheuttaa intressiristiriitoja erityisesti suurvaltojen välillä ja lisätä jännitteitä alueella.” Strategian mukaan arktinen yhteistyö on tärkeässä roolissa alueellisen vakauden ylläpitämisessä.²⁰⁹

²⁰⁶ Valtioneuvosto 2010

²⁰⁷ Valtioneuvosto 2013

²⁰⁸ Valtioneuvosto 2017b

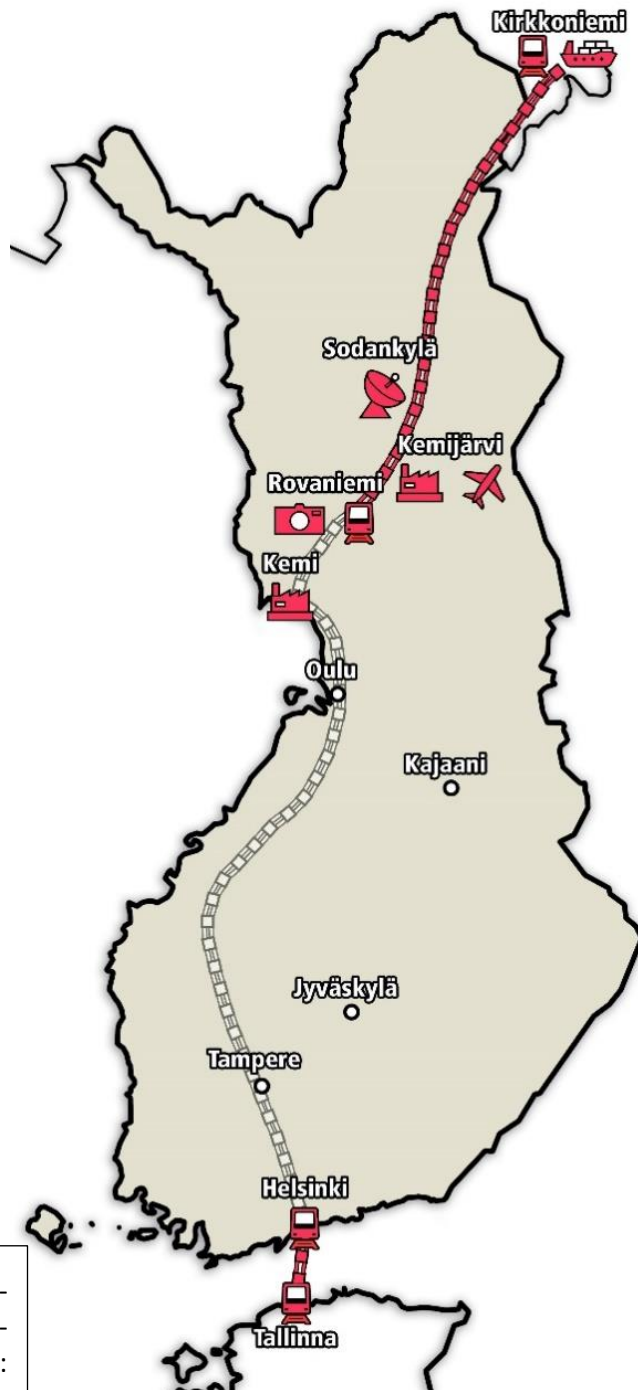
²⁰⁹ Valtioneuvosto 2021a

KIINALAISRAHOITTEISET TALOUSHANKKEET SUOMEN LAPISSA

Kiinalaisten taloustoimijoiden innostus Lappia kohtaan näytti olevan suurta 2010-luvun puolivälissä. Paljon huomiota saivat tuolloin Kemiin ja Kemijärvelle suunnitellut biojalostamot, joihin lupailtiin merkittäviä kiinalaisia rahoittajia. Samaan aikaan kiinalaisten turistien määrä Lapissa kasvoi vuosi vuodelta. Erityisesti Rovaniemellä ja Kemissä otettiin vastaan useita kiinalaisdelegaatioita muun muassa Lapin ystävyysmaakunnista ja -kaupungeista Kiinassa. Moni kiinalaistustainen hanke Lapissa kohtasi kuitenkin merkittäviä ongelmia, sillä luvattuja rahoja ei kuulunutkaan tai yhteisymmärrystä hankkeiden etenemisestä ei löytynyt. Tämä luku esittelee Lapissa pääosin 2010-luvulla käynnissä olleita tai suunniteltuja hankkeita, joissa oli mukana kiinalaista rahoitusta tai kiinalaisia toimijoita (Kuva 4). Tällä hetkellä Lapissa ei ole käynnissä suuria kiinalaisrahoitteisia hankkeita.

6.1. Infrastruktuurihankkeet

Kiinalaisrahoitteiset infrastruktuurihankkeet Suomen Lapissa ovat olleet vähäisiä, eikä niissä olla edetty konkreettisiin toimenpiteisiin. Julkisuudessa eniten huomiota ovat saaneet Kiinan yritys ostaa tai vuokrata Kemijärvellä sijaitseva lentokenttä sekä kiinalaisrahoittajien osallistuminen Jäämeren rautatiehankkeeseen. Näistä hankkeista ensimmäinen kaatui viranomaisten vastukseen, ja jälkimmäinen on voimakkaan paikallisen vastustuksen vuoksi poistettu Lapin uudesta maakuntakaavasta.

Kuva 4. Kiinalaisrahoitteiset arktiset hankesuunnitelmat Suomessa. Lähde: Puolustusvoimat

6.1.1. Kemijärven lentokenttä

Kemijärven pienlentokenttä sijaitsee noin 15 kilometriä Kemijärven keskustaaajamasta Kantatie 82:n varrella. Lentokentän vieressä on puolustusvoimien käyttämä Rovajärven ampuma-alue, joka on puolustusvoimien ja samalla koko Länsi-Euroopan suurin harjoitusalue.²¹⁰ Lentokenttä on ollut vähäisellä käytöllä. Silloin tällöin kenttää on käyttänyt esimerkiksi puolustusvoimat ja miehittämättömiä lennokkeja testaava Robonic Oy, jonka on pitänyt hankkia lupa kentän käytölle Puolustusvoimilta ja Traficomilta.²¹¹

Vuonna 2021 YLE uutisoi kiinalaisdelegaation saapumisesta kolme vuotta aikaisemmin Kemijärvelle tavoitteenaan ostaa lentokenttä. Delegaatio koostui mm. Kiinan polaaritutkimuslaitoksen johtajasta Xia Zhangista ja Kiinan arktisen ja antarktisen hallinnon johtajasta Xu Shijestä.²¹² Lisäksi delegaation mukana oli myös Kiinan suurlähetystön apulaissotilasiamies majuri Lie Ji, joka pysytteli muun seurueen taustalla ja vaikutti tarkkailevan tilannetta. Hän ei kuitenkaan salannut asemaansa tai ammattiaan neuvotteluissa mukana olleille suomalaisille tahoille, vaan heille kerrottiin lentotoiminnan olevan Kiinassa sotilashallinnon alaista toimintaa.²¹³

Kiinalaisdelegaatio perusteli ostoaikeitaan Pohjoisnavalle suuntautuvien tutkimuslentojen mahdollistamisella.²¹⁴ Neuvotteluissa selvisi, että Kemijärven lentokentän nykyistä 1,4 kilometrin kiitorataa olisi täytynyt pidentää 1,6 kilometrillä (todennäköisesti etelään päin suunnattu pidennys olisi edellyttänyt Kantatie 82:n sijoittamista alikulkutunneliin), jotta se olisi soveltunut suuremmille lentokoneille.²¹⁵ Pelkästään kiitoradan rakentamisen hinnaksi arvioitiin noin 40 miljoonaa euroa. Lisäksi lento- ja tutkimustoiminnan mahdollistamiseksi olisi täytynyt rakentaa muuta infrastruktuuria, sillä Kemijärven lentokentällä ei ole tällä hetkellä esimerkiksi tähän toimintaan soveltuvia rakennuksia.²¹⁶ Neuvotteluissa selvisi myös, että kiinalaiset olisivat halunneet rakentaa kenttää omalla, Kiinasta tuodulla työvoimalla samaan tapaan kuin Grönlantiin suunnitelluissa lentokenttähankkeissa oli suunniteltu toimit-tavan.²¹⁷ Puolustusvoimat suhtautui hankkeeseen luonnollisesti kielteisesti,²¹⁸ ja puolustusministeriö esti alueen myynnin tai vuokraamisen valtiolliselle toimijalle. Suomeen kohdistuneiden turvallisuusriskien lisäksi Kemijärveltä Pohjoisnavalle suuntaavat kiinalaiskoneet olisivat potentiaalisesti voineet tarkkailla Venäjän ja Naton arktisten joukkojen toimintaa sekä Koillisväylää.²¹⁹

6.1.2. Jäämeren rata ja Helsinki-Tallinna -tunneli

Jäämerelle kulkeva rautatieyhteys on ollut suomalaishaaveiden kohteena jo yli 100 vuotta eli siitä lähtien, kun rautatie ensimmäisen kerran saavutti Rovaniemen vuonna 1909. Vuonna 2018 ratahanke sai uutta tuulta alleen silloisen liikenne- ja viestintäministeri Anne

²¹⁰ Maavoimat

²¹¹ Hautala 2021

²¹² Leisti 4.3.2021

²¹³ Haastattelu 25.1.2022; Haastattelu 23.2.2022

²¹⁴ Leisti 4.3.2021

²¹⁵ Haastattelu 25.1.2022; Haastattelu 23.2.2022

²¹⁶ Leisti 4.3.2022

²¹⁷ Hinshaw & Page 2019

²¹⁸ Leisti 4.3.2021

²¹⁹ Haastattelu 17.2.2022

Bernerin johdolla. Erilaisia ratavaihtoehtoja ja niiden hinta-arvioita esiteltiin medialle, ja ratahanketta perusteltiin Suomen huoltovarmuuden ja saavutettavuuden edistämiseksi.²²⁰ Alkuvuodesta 2019 julkaistu liikenne- ja viestintäministeriön selvitys totesi kuitenkin Jäämeren radan taloudellisesti kannattamattomaksi.²²¹

Toukokuussa 2019 uudeksi hankkeen vetäjäksi ilmoitettiin Rovio -peilyhtiöstä tunnettu yrittäjä Peter Vesterbacka. Rovaniemellä järjestetyssä Arctic Business Forumissa solmittiin aiempikäkirja Jäämeren ratahankkeesta Etelä-Varangin kehitysyhtiön ja Vesterbackan perustaman Finest Bay Area Developmentin välillä. Rahoitus radan rakentamiselle aiottiin hankkia ulkomaisilta rahoittajilta.²²² Vesterbacka piti mahdollisena, että kiinalainen yhtiö tulisi rahoittamaan rataa.²²³ Kiinalaiset tahot olivat näet esittäneet useammassa tapahtumassa ja konferenssissa sekä kasvokkain käydyissä keskusteluissa kiinnostuksensa ratahanketta kohtaan.²²⁴ Esimerkiksi Tallinnassa järjestetyssä Rail Baltica Global Forumissa Shanghain kansainvälisten suhteiden tutkimusinstituutin (Shanghai Institute for International Studies) arktisen alueen hallintaan profiloitunut tutkija Cheng Baozhi kertoi Kiinan olevan kiinnostunut Jäämeren radasta osana laajempaa Jääsilkkitie-hanketta.²²⁵ Virallista delegaatiota Kiinan kehityspankeista ei neuvotteluihin kuitenkaan osallistunut.

Myös Kirkkoniemeltä käsin pyrittiin aktiivisesti houkuttelemaan kiinalaisia sijoittajia sijoittamaan paitsi Jäämeren rataa, myös jäästä vapaaseen syvänmeren satamaan, joka toimisi porttina Koillisväylän varrelle.²²⁶ Kiinalainen COSCO oli aikaisemmin ilmoittanut aikensa lisätä kuljetusten määrää Koillisväylän kautta, mikä oli nostanut Kirkkoniemien strategisesti mielenkiintoiseksi kohteeksi. Jotta COSCO olisi saanut satamasta kaiken hyödyn irti, olisi se täytynyt yhdistää Euroopan markkinoihin uuden Jäämeren radan ja olemassa olevan rautatieverkoston sekä Helsingin ja Tallinnan välille rakennettavan merenalaisen rautatie-tunnelin kautta. Vesterbacka onkin todennut Tallinnan tunnelin olevan edellytyksenä Jäämeren radalle.²²⁷

Ei siis ole yllättävää, että Vesterbacka ja Finest Bay ovat tulleet tunnetuksi myös Helsingin ja Tallinnan välisen tunnelihankkeen edistäjinä. Finest Bay solmi kiinalaisen Touchstone Capital Partners -rahaston kanssa 15 miljardin euron arvoisen aiesopimuksen Tallinnan tunnelista vuonna 2019, ja Touchstone olisi tarjonnut rahat omasta Silkkitie-rahastostaan.²²⁸ Finest Bay solmi tunnelihankkeeseen liittyen myös aiesopimuksen China Railway Group Limited-rakennusyrityksen (CREC) (jonka emoyhtiö on Kiinan valtion omistama China Railway Engineering Corporation) kanssa.²²⁹ Lisäksi mukana hankkeessa olisi ollut China Communications Construction Company,²³⁰ joka on ollut mukana mm. Grönlannin lentokenttiä koskevissa hankkeissa. Vesterbacka kuitenkin lupasi, etteivät kiinalaiset saisi

²²⁰ Helma 2018

²²¹ Liikenne- ja viestintäministeriö 2019

²²² Ruokangas & Mäntykenttä 2019

²²³ Ruokangas 2019

²²⁴ Haastattelu 16.2.2022 & Haastattelu 16.3.2022

²²⁵ van Leijen 2018

²²⁶ Borshoff 2019

²²⁷ Passoja 2020

²²⁸ Sullström, Koponen & Wallius 2019

²²⁹ Fitch Ratings 2021

²³⁰ Virki 2019

päättäjävaltaa hankkeessa.²³¹ Viron julkishallintoministeri Jaak Aab ilmoitti vuonna 2020, että Viro hylkää suunnitelmat Tallinnan tunnelista turvallisuussyihin vedoten.²³² Suomen liikenneministeri Timo Harakka ja Viron liikenneministeri Taavi Aas solmivat tunnelia koskevan aiesopimuksen vuonna 2021, ja Aas kertoi hankkeen jatkuvan valtiovetoisesti.²³³

Viimeisin käänne Jäämeren radan historiassa koettiin, kun Lapin liiton valtuusto päätti vuonna 2021 Pohjois-Lapin uudesta maakuntakaavasta, johon ei enää merkitty varausta Jäämeren radalle.²³⁴ Tämän vuoksi ratahanke on jäissä ainakin seuraavan vuosikymmenen ajan. Jos ratasuunnitelmat joskus vielä etenevät, Tornion kautta Ruotsin läpi Norjan Narvikiin kulkeva rata vaikuttaa realistisimmalta vaihtoehtoehdolta, sillä Kirkkoniemelle kulkeva rata kulkisi liian lähellä Venäjän rajaa. Sitä paitsi rataa kannattavat tahot eivät ole löytäneet yhteisymmärrystä rataa voimakkaasti vastustavien saamelaiden kanssa.²³⁵

6.1.3. Tähtelän observatorio

Sodankylän Tähtelässä toimii Ilmatieteen laitoksen arktinen avaruuskeskus sekä Oulun yliopiston geofysiikan observatorio. Ilmatieteen laitoksen avaruuskeskus tuottaa satelliittidataa esimerkiksi ilmakehän, avaruuden ja lumen tutkimukseen, ja on sijaintinsa puolesta erinomaisessa paikassa vastaanottamaan napa-alueiden yli kulkevien satelliittien tietoa. Oulun yliopiston geofysiikan observatorio taas tuottaa mm. avaruushkien valvontaa ja luonnonuhkien seuranta.

Kiina, kuten moni muukin taho, on ollut erittäin kiinnostunut Sodankylässä tuotetusta satelliittidatasta. Kiinalaisia kiinnostaa erityisesti arktista jääpeitettä koskeva tutkimus, jota voisi käyttää Koillisväylän liikennöitävyyden ennakoinnissa. Sodankylän arktinen avaruuskeskus ja Kiinan tiedeakatemia solmivat vuonna 2018 yhteistyösopimuksen yhteisen tutkimuskeskuksen perustamiseksi Sodankylään.²³⁶ Myös muita kiinalaisia yrityksiä ja tutkimuslaitoksia on vierailut Sodankylässä.²³⁷

Sodankylän ja kiinalaisten yhteistyö pysähtyi kuitenkin äkillisesti vuonna 2020. Ilmatieteen laitos teki nopeasti päätöksen yhteistyön vähentämisestä ja katkaisemisesta, vaikka vielä edellisenä vuonna kiinalaiset olivat ilmoittaneet kiinnostuksestaan investointeihin Tähtelässä. Myös suomalainen yrittäjä oli ollut kiinnostunut North Base -nimisen yrityksensä kautta perustamaan maa-aseman Lappiin yhteistyössä kiinalaisen kumppanin kanssa, ja vielä alkuvuodesta 2020 Ilmatieteen laitoksella oltiin avoimia yrittäjän idealle. Maaliskuussa laitokselta kuitenkin ilmoitettiin yrittäjälle, että uusien ohjeistuksien myötä yhteistyötä kanssa ei jatketa.²³⁸ Suojelupoliisista kerrottiin tapausta selvittäneelle *Tekniikka & Talous* -lehdelle, että Kiinan käyttämä avaruusteknologia aiheuttaa kansallisen turvallisuusriskin Suomelle.

²³¹ Valtanen 2019

²³² Posaner 2020

²³³ Lehtonen 2021

²³⁴ Ruokangas 2021

²³⁵ Paltto & Tammela 2021

²³⁶ Huusko & Gröndahl 2018

²³⁷ Passoja 2019

²³⁸ Keränen 2.6.2022; 15.6.2022

Myös *Suojelupoliisin vuosikirja 2019* varoittaa suurvaltojen (erityisesti Kiinan) kiinnostuksesta arktiseen alueeseen, ja mainitsee erikseen Kiinan satelliittihankkeet Lapissa:

Kiina puolestaan toimii Pohjois-Suomessa aktiivisesti esimerkiksi satelliittiasemahankkeissa ja muissa teknologialähtöisissä projekteissa. Hankkeiden taustalla on Kiinan kasvanut mielenkiinto arktiseen alueeseen ja hankkeet voidaan nähdä osana Kiinan kehittyvää suurvaltaroolia, joka tuo uusia mahdollisuuksia mutta on yhä enemmän myös ristiriidassa länsimaiden intressien kanssa.²³⁹

Kiinan Tähtelästä saamaa satelliittidataa olisi asiantuntija-arvioiden mukaan voitu käyttää sotilasteollisuuden tarpeiden lisäksi mm. laivastotukikohtien ja muiden sotilaskohteiden tarkkailuun. Kiinan kaltaisella toimijalla olisi myös mahdollisuus väärentää tai häiritä satelliittien tuottamaa dataa. Tähän voisi sisältyä mm. paikannusjärjestelmien tai satelliiteista riippuvaisen sotilaallisen toiminnan häirintä, tai vaikkapa ilmastonmuutoksesta tuotetun datan tahallinen väärentäminen.²⁴⁰

6.2. Biojalostamot Kemijärvellä ja Kemissä

Kemiin ja Kemijärvelle suunniteltiin 2010-luvulla biojalostamoja, joihin haettiin ahkerasti myös kiinalaisia rahoittajia. Kiinalaiset yritykset ovat olleet erityisen kiinnostuneita investoimaan biojalostamoihin globaalistikin, sillä mahdollisuudet jalostukseen Kiinassa ovat rajallisia. Suomi näyttäytyy kiinalaisille mielenkiintoisena kohteena erityisesti vahvan metsätalouden ja biojalostamoiden perinteidensä kautta. Suomella on tarjota myös teknologisia ratkaisuja ja poliittisesti vakaa ympäristö, joka tekee Suomesta esimerkiksi Venäjää kiinnostavamman kohteen.²⁴¹

Kemijärvellä toimi vuoteen 2008 asti Stora Enson sellutehdas, jonka kiinteistön Keitele Group hankki vuonna 2014. Vuonna 2016 paikallisten päättäjien ja Kemijärven kaupungin kehitysyhtiön perustama Boreal Bioref -yhtiö alkoi hakea rahoitusta jalostamolle, ja iskikin vuonna 2017 jättipotin, kun China CAMC Engineering Co. Ltd (CAMCE) ilmoitti tulevansa hankkeen osakkaaksi. CAMCE olisi vastannut hankkeen suunnittelusta, hankinnoista ja rakentamisesta.²⁴² Lisäksi Kiinan kansallisen investointipankin (Chinese Development Bank) kanssa sovittiin rakentamisen rahoittamisesta. Osakkaiksi hankkeeseen oli tarkoitus saada myös kiinalaiset Shenyang Investment Management Ltd. -rahoituslaitos ja Shanying International Holding -paperi- ja puuyritys.²⁴³ Kiinalaiset rahoittajat olivat ilmeisesti vakaavasti mukana Kemijärven hankkeessa CAMCE:n mukanaolon myötä, eikä suomalaisilla tahoilla ollut tässä vaiheessa syytä epäillä näiden sitoutumista hankkeeseen.²⁴⁴

Hankkeen edetessä epäluulo kiinalaista osapuolta kohtaan kuitenkin kasvoi. Loppuvuodesta 2019 silloinen Boreal Biorefin toimitusjohtaja Heikki Nivala kertoi yhtiön etsivän

²³⁹ Suojelupoliisi 2020, 21

²⁴⁰ Haastattelu 7.4.2022

²⁴¹ Stepien ym. 2020b, 145

²⁴² Tynkkynen 2017

²⁴³ Stepien ym. 2020b, 144

²⁴⁴ Haastattelu 4.3.2022

laajempaa rahoituspohjaa kiinalaisten investointien lisäksi.²⁴⁵ Nivala viittasi Ylen haastattelussa myös yleisemmin kiinalaisten kanssa tehtävään yhteistyöhön kohdistuneiden asenteiden koventumiseen. Alkuvuodesta 2020 kiinalaisten osakkaiden osuutta hankkeesta laskettiin alle puoleen, koska kiinalaisten enemmistöosuudesta oli herännyt huolta.²⁴⁶

Kesällä 2020 Biorefin yhteistyö CAMCEn kanssa kuitenkin kariutui, sillä kiinalaiset osakkaat olisivat halunneet enemmistöosakkaan aseman.²⁴⁷ Kiinalaiset odottivat myös enemmän muualta tulevaa pääomaa hankkeeseen ja erityisesti valtiollista rahoitusta, jonka uupumisen vuoksi he eivät olleet itse valmiita panostamaan taloudellisesti hankkeeseen.²⁴⁸ Toisaalta länsimaiset sijoittajat eivät hanketta myöhemmin vetäneen Harri Vatasen mukaan hyväksyneet tilannetta, jossa pääomistajana olisi ollut kiinalainen taho.²⁴⁹ Lopulta Kemijärven jalostamoa valmistellut Boreal Bioref Oy asetettiin konkurssiin keväällä 2022.²⁵⁰ Tätä aikaisemmin hanke oli siirtynyt Vataset Teollisuudelle, joka etsii yhä rahoitusta Kemijärvelle rakennettavalle sellutehtaalle.²⁵¹

Kemin biojalostamohanke näytti sekin lupaavalta, kunnes kiinalaiset rahoittajat hokosivat. Biojalostamoa suunnitellut Kaidi Finland on kiinalaisen bioenergiayhtiö Sunshine Kaidi New Energy Groupin Suomeen vuonna 2016 perustama tytäryhtiö. New Energy Groupin hallituksen puheenjohtaja Chen Yilong kehui Suomea biopolttoaineiden kannalta pohjoisen pallonpuoliskon kiinnostavimmaksi sijoituskohteeksi.²⁵² Kaidin suunnitteleman 900 miljoonan euron biojalostamon investointipäätös oli alun perin tarkoitettu tehdä jo vuonna 2016, ja rakennustyöt aloittaa vuonna 2017.²⁵³ Kaidi osti Kemin kaupungilta tontin tehtaalle 2,5 miljoonalla eurolla vuonna 2016.²⁵⁴ Samana vuonna Kaidi Finlandin toimitusjohtajaksi nousi entinen puolustusministeri Carl Haglund, joka kuitenkin jätti tehtävänsä jo vuonna 2018.²⁵⁵ Projektille myönnettiin alun perin ympäristölupa vuonna 2018, mutta Kaidi Finland odotti yhä EU:n uusiutuvan energian direktiivin kansallista implementointia.²⁵⁶

Kaidin hanke törmäsi kiinalaisten rahoittajien ongelmiin kotimaassaan. Vuonna 2018 uutisoitiin hankkeen ensimmäisistä rahoitusongelmista, vaikka emoyhtiö Kaidi Sunshine oli ilmoittanut rahoittavansa jalostamoa. Kaidi Sunshinen suhteen oli epäselvyyksiä, kun sen hallituksen puheenjohtajaa ja perustajajäsentä Chen Yilongia syytettiin väärinkäytöksistä. Samalla emoyhtiön raportoitiin olevan talousvaikeuksissa.²⁵⁷ Tapausta seuranneiden suomalaisten tahojen mukaan Kaidi Sunshinen talousvaikeuksien taustalla oli tukeutuminen teknologiaan, joka ei ollut kilpailukykyistä Euroopan markkinoilla.²⁵⁸ Vuonna 2019 Metsä

²⁴⁵ Heikinmatti & Tynkkynen 2019

²⁴⁶ Stepien ym. 2020b, 144; Haastattelu 4.3.2022; 25.1.2022

²⁴⁷ Leisti 3.2.2021

²⁴⁸ Haastattelu 4.3.2022

²⁴⁹ Leisti 3.2.2021

²⁵⁰ Pohjola 2022

²⁵¹ Keskinen 2021

²⁵² Digipolis

²⁵³ Tiihonen 2019

²⁵⁴ Kallio 2022

²⁵⁵ Luukka 2018

²⁵⁶ Stepien ym. 2020b, 144

²⁵⁷ Kallio 2019

²⁵⁸ Stepien ym. 2020b, 143–144; Haastattelu 4.3.2022

Group Oy ilmoitti suunnitelmastaan rakentaa täysin uusi biotuotetehdas Kemin Pajusaaren tehdasalueelle.²⁵⁹ Kaidi Finland ei puolestaan ole onnistunut löytämään tarvittavia investointeja, vaikka toimitusjohtaja Pekka Viljakainen uskoo kiinalaisten olevan yhä kiinnostuneita Kemin tehdashankkeesta.²⁶⁰

6.3. Matkailu

Kiinalaisturistien talviseisonkiin keskittynyt matkailu Lappiin kymmenkertaistui vuosina 2010–2020.²⁶¹ Kiinalaiset olivat myös mieluisia vieraita Lapissa, sillä he käyttivät ulkomalaisista turisteista eniten rahaa per matkailija.²⁶² Matkailubuumi näkyi erityisesti Rovaniemellä varsinkin sen jälkeen, kun kiinalainen matkatoimisto Alitrip järjesti kaupungissa globaalien lanseeraustilaisuutensa vuonna 2016 ja kertoi suunnittelevansa kiinalaisten matkailijoiden tuomista Lappiin seuraavana vuonna. Pian myös kiinalainen maksujärjestelmä Ali-pay järjesti Rovaniemellä oman lanseeraustilaisuutensa.²⁶³ Lisäksi toinen kiinalainen nettimatkatoimisto, Ctrip.com, oli mukana Lappiin suuntautuvassa matkailussa ja laajensi myöhemmin toimintaansa myös Järvi-Suomen matkailuun.²⁶⁴ Rovaniemellä tehtiin samoihin aikoihin paljon työtä Kiinan suuntaan matkailun edistämiseksi, ja Rovaniemi sekä Lappi olivatkin esillä monilla matkailumarkkinoilla Kiinassa. Erityisesti markkinointityötä tehtiin Lapin sekä Rovaniemen ja Kemin ystävyyskaupungeissa (Harbin, Wuhan ja Chengdu) ja ystävyysmaakunnissa (Heilongjiang, Hubei ja Sichuan).

Ennen koronapandemiaa kiinalaiset sijoittivat jonkin verran lappilaiseen matkailuun. Kiinnostuneita kiinalaisia rahoittajia kävi erityisesti Rovaniemellä tiedustelemassa mahdollisia sijoituskohteita ja tontteja, mutta suuri osa näistä tiedusteluista ei johtanut lopulta mihinkään.²⁶⁵ Ensimmäinen kiinalaisomisteinen majoitusyritys Nova Skyland avattiin Rovaniemelle 2016,²⁶⁶ mutta muutoin sijoitukset jäivät pieniksi. Kiinalaiset sijoittajat ja yrittäjät on Lapin matkailupuolella haluttu tietoisestikin pitää osittain loitolla, sillä pelkona on ollut, että matkailusta saatavat tulot valuvat kiinalaisten toimijoiden käsiin paikallisten yrittäjien asemesta.²⁶⁷

Kiinalaisten matkailubuumin kasvaessa neuvottelupöydälle nostettiin myös suorat lentoyhteydet Lapin ja Aasian välillä yhdessä Finnairin kanssa. Koronapandemia sekoitti suunnitelmia, ja Suomen ja Kiinan välisistä tiukoista lentosloteista, eli ennalta sovituista lähtö- ja laskeutumisajoista, oli syntynyt kiistaa jo ennen pandemiaa.²⁶⁸ Koronapandemian myötä talvikauden kiinalaisten matkailijoiden määrät kokivat kuitenkin täydellisen pudotuksen: kun vielä vuonna 2019 kiinalaisia matkailijoita Lapissa oli tammi- ja maaliskuun aikana ollut

²⁵⁹ Koistinen 2019

²⁶⁰ Kallio 2022

²⁶¹ Pikkarainen 2019; Business Lapland

²⁶² Haastattelut 4.3.2022 & 16.3.2022

²⁶³ Passoja 2017

²⁶⁴ Tanskanen 2018. Ctrip muutti myöhemmin nimensä Trip.comiksi.

²⁶⁵ Haastattelu 16.3.2022

²⁶⁶ Ruokangas 2018

²⁶⁷ Haastattelu 4.3.2022

²⁶⁸ Haastattelu 4.3.2022

39 100, vuonna 2020 samana aikajaksona heitä tuli 28 100 ja vuonna 2021 vain 41 matkailijaa.²⁶⁹

Lapissa ja Suomessa on matkailualalla toistaiseksi välttytty Ruotsin kaltaisilta tapahtumilta, joissa kiinalaiset turistit ovat joutuneet selkkaukseen paikallisten tahojen kanssa.²⁷⁰ Rovaniemellä kiinalaiset turistit suuttuivat oppaalleen, kun revontulisafarilla ei ollut näkynytäkään revontulia.²⁷¹ Kiinan valtion virallinen uutistoimisto Xinhua kiinnostui tapauksesta oitis ja tuli Rovaniemelle uutisoimaan aiheesta ja haastattelemaan mm. silloista Rovaniemen kaupunginjohtajaa Esko Lotvosta.²⁷² Asiasta oli ensimmäisenä uutisoinut Norjan yleisradioyhtiö NRK, jonka myötä Rovaniemelle tulleet kiinalaiset toimittajat tiedustelivat jopa Naton yhteyksistä tapahtumiin.²⁷³ Tapahtumasta ei noussut lopulta suurempaa kohua.

6.4. Muu kiinalainen taloustoiminta Lapissa

Kiinalaisten tonttikaupat Lapissa ovat olleet vähäisiä, sillä kaupat ovat keskittyneet pääasiassa Etelä-Suomeen. Lapissa on tilastoitu vain yksittäisiä maakauppoja, ja esimerkiksi Oulun seudulle on suuntautunut Lappia enemmän liikehdintää. Huomionarvoista on, että vasta 1.1.2020 muuttuneen lainsäädännön myötä EU- ja ETA-alueen ulkopuolisten henkilöiden kiinteistöhankinnat ovat tulleet luvanvaraisiksi. Tätä edeltäneistä parista vuosikymmenestä ei ole olemassa siis tilastoituja tietoja, mutta asiantuntija-arvion mukaan kiinalaisten tonttikaupat ovat olleet tätäkin ennen koko Suomessa hyvin vähäisiä, noin muutaman kymmenen kaupan luokkaa. Esimerkiksi kiinalaisten pyrkimys hankkia Kemijärven Ketolan pienlentokenttä tapahtui ennen uutta lainsäädäntöä, mutta ostoyritys kaatui joka tapauksessa Suomen viranomaisten vastustukseen.²⁷⁴

Kiinalaisen Bewin International Sports & Culture Co ltd. -yrityksen uutisoitiin vuonna 2016 lahjoittaneen Lapin yliopistolle yli miljoona euroa, jolla oli tarkoitus kattaa esimerkiksi urheilu- ja kulttuurimatkailun professuuri vuosille 2018–2027.²⁷⁵ Sopimus lahjoituksesta allekirjoitettiin näyttävästi silloisen eduskunnan puhemiehen Maria Lohelan läsnä ollessa. Rahoja ei kiinalaisyritykseltä kuitenkaan ole kuulunut, mistä esimerkiksi Yle uutisoi keväällä 2021.²⁷⁶

Lapin yliopistoon suunniteltiin myös Konfutse-instituuttia, mutta yliopisto irtisanoutui lopulta hankkeesta.²⁷⁷ Helsingin yliopiston yhteydessä sekä muualla maailmassa toimineita Konfutse-instituutteja on toistuvasti syytetty pyrkimyksistä rajoittaa akateemista vapautta

²⁶⁹ Lee-Setälä 2021

²⁷⁰ Lockie 2018

²⁷¹ Kahilainen 2017

²⁷² Yan 2017

²⁷³ Haastattelu 16.3.2022

²⁷⁴ Haastattelu 23.2.2022

²⁷⁵ Lapin yliopisto 2016

²⁷⁶ Leisti 6.4.2021

²⁷⁷ Manninen 2019

ja muokata mielipideilmastoa Kiinalle myönteiseen suuntaan.²⁷⁸ Helsingin yliopisto päätti-
kin keväällä 2022, ettei se enää uusi sopimustaan Konfutse-instituutin kanssa.²⁷⁹ Se ei suin-
kaan ole ainoa yliopisto, joka on päättänyt lopettaa Konfutse-instituutin toiminnan. Esi-
merkiksi Ruotsi päätti kaiken yhteistyön Konfutse-instituuttien kanssa vuonna 2020,²⁸⁰
²⁸⁰minkä lisäksi vastaavia instituutteja on viime vuosina suljettu useissa muissakin euroop-
palaisissa valtioissa, kuten Tanskassa, Belgiassa ja Ranskassa.²⁸¹

²⁷⁸ Esim. Koskinen & Parkkari 2020; Oleander-Turja 2021, 10–13

²⁷⁹ Skön 2022b

²⁸⁰ Moody 2020

²⁸¹ Koskinen & Parkkari 2020

KIINAN ARKTISEN STRATEGIAN LAAJENEMINEN JA HAASTEET ARKTISILLE VALTIOILLE

Useat kiinalaisarviot esittävät, että Kiinan arktisen laajentumisstrategian tulisi olla kokonaisvaltainen ja hyödyntää koordinoitusti diplomaattis-oikeudellisia, taloudellisia, tieteellisiä ja sotilaallisia ulottuvuuksia. Tällä hetkellä valtion arktinen strategia vaikuttaa olevan vielä pohjustamisen vaiheessa, jossa luodaan perustaa tulevalle, kenties vasta vuosikymmenien päästä todella toteutuvalle läsnäololle Arktiksella. Esimerkiksi taloudessa Kiina rakentaa taloudellisia yhteyksiä arktiselle alueelle Jääsilkkitiensä kautta, ja tieteissä vasta selvitetään arktisen operoinnin tieteellisiä ja teknologisia vaatimuksia. Vielä koronapandemiaa edeltävänä aikana Kiinan strategia toimi kaiken kaikkiaan varsin hyvin, ja se onnistui tasapainoilemaan arktisen laajentumisen ja uhkateorioiden vahvistumisen välisellä alueella. Viime vuosina Kiinan suhteet seitsemään läntiseen arktiseen valtioon ovat kuitenkin lähes poikkeuksetta heikentyneet suurvaltapolitiikan kiristymisen vuoksi. Vastavasti Venäjän suhteen Kiinan vaikutusvalta kasvaa sitä mukaa, kun Venäjän eristäminen kansainvälisestä yhteisöstä etenee maan hyökättyä Ukrainaan helmikuussa 2022. Tämä luku tarkastelee Kiinan kokonaisvaltaisen arktisen strategian eri ulottuvuuksien mahdollista etenemistä ja niiden aiheuttamia riskejä Suomelle ja muille arktisille valtioille tulevina vuosina.

7.1. Diplomaattis-oikeudellinen ulottuvuus

Diplomaattis-oikeudellisella lähestymistapa muodostaa Kiinan kokonaisvaltaisen arktisen strategian ensimmäinen ulottuvuuden, koska sillä pyritään laajentamaan Kiinan arktisia kumppanuuksia sekä muodostamaan oikeudellista pohjaa Kiinan arktiselle läsnäololle. Keskeistä lähestymistavassa on vahvistaa Kiinan puhevaltaa (话语权, *huayuquan*), jolla kiinalaisessa keskustelussa viitataan kykyyn määritellä kansainvälisen politiikan agenda ja sen oikeudellista pohjaa.²⁸² Kiinan voidaan siis otaksua jatkavan “lähellä-arktista” olevan valtion identiteetin rakentamista ja arktisen alueen globaalisuutta edistävän diskurssin käyttöä myös tulevaisuudessa. On mahdollista, että pidemmällä aikavälillä Kiina ryhtyy edistämään Arktiselle neuvostolle vaihtoehtoisia, globaaleja yhteistyöfoorumeita. Toistaiseksi tästä ei kuitenkaan ole viitteitä, vaikka Kiina onkin käynnistänyt kolmenvälisen arktisen dialogin Japanin ja Etelä-Korean kanssa.

Puhevallan vahvistaminen ei ole ainoastaan ulkopoliittinen ja diplomaattinen tavoite, sillä myös Kiinan asevoimien keskuudessa on omaksuttu sotilasstrategian viralliseksi elementiksi psykologisesta, oikeudellisesta ja julkisen mielipiteen sodankäynnistä koostuva “kolmen sodankäynnin” (三战, *san zhan*) teoria. Kolmen sodankäynnin periaatteita on sovellettu etenkin Taiwanissa ja Etelä-Kiinan merellä, jossa Kiina on tukenut kovia sotilaallisia operaatioitaan kansainvälistä legitimitettiin rakentavilla operaatioilla, mutta konseptin perusperiaatteet istuvat myös arktiselle alueelle.²⁸³

²⁸² Ks. esim. Xia 2018; Zhang & Liu 2021

²⁸³ Lee 2014

Oikeudellisen pohjan rakentaminen on läheisessä yhteydessä diplomatiiaan, jossa Kiinan tulee tiivistää suhteitaan alueen valtioihin ja lieventää Kiinan arktisiin ambitioihin liittyviä uhkakuvia. Kasvattaakseen arktista puhevaltaansa ja taloudellista läsnäoloaan Kiinan on parannettava imagoaan arktisten valtioiden silmissä, jotka ovat viime vuosina muuttunut aiempaa skeptisemmiksi Kiinan arktisen roolin tarkoituksien suhteen. Kiinan arktisen diplomatian tavoitteena onkin paitsi kahdenvälisen suhteiden huoltaminen, myös virallisten ja epävirallisten yhteyksien tiivistäminen sekä Kiinan arktiseen laajentumiseen suojeasti suhtautuvien instituutioiden ja henkilöiden (esimerkiksi yliopistot, tutkimuslaitokset ja ystävyyskaupungit) “ystävien verkoston” rakentaminen.²⁸⁴ Kiinan voidaan siis olettaa jatkavan aktiivista osallistumista arktisiin konferensseihin ja tutkimusyhteistyöhön myös tulevana vuosina. Valtion luovuttua vuoden 2022 lopussa tiukasta koronapolitiikastaan tämä on nyt myös käytännössä mahdollista, vaikkakin entistä vaikeampaa etenkin Naton laajenemisen myötä.

Ystävien verkoston rakentamisen lisäksi monet tutkijat kehottavat Kiinaa myös tietoisesti hyödyntämään diplomatiassaan arktisten valtioiden välillä vallitsevia “ristiriitoja”. He Jian ja Liu Lei arvioivat jo vuonna 2015, että Venäjän kasvava eristäminen saattaisi tarjota Kiinalle tilaisuuden syventää arktista yhteistyötä sen kanssa.²⁸⁵ Historiallisista jännitteistä huolimatta Kiinaa ja Venäjää yhdistää halu edistää maailmanpolitiikan moninapaisuutta eli heikentää Yhdysvaltain globaalista asemaa sekä vastustaa Naton laajenemista. Venäjä onkin ollut Kiinan keskeisin kumppani pohjoisessa politiikassa ja taloudessa – ei vähiten siksi, että lähes puolet arktisesta alueesta kuuluu Venäjälle. Venäjän ja lännen suhteiden kariutuminen Krimin miehittämisen jälkeen on tarjonnut Kiinalle hyvän mahdollisuuden sijoittaa arktisiin energia- ja infrastruktuurihankkeisiin, joiden avulla se voi saada paitsi edullista öljyä ja maakaasua, myös vähentää riippuvuuttaan Malakan salmen kautta kuljetetusta tuontienergiasta. Venäjän arktisella alueella on myös paljon potentiaalisia infrastruktuuri-investointikohteita, joiden kautta Kiina voi laajentaa läsnäoloaan alueella tulevina vuosina.²⁸⁶ Kiinan arktisen strategian laajentumisen kannalta Venäjän hyökkäys Ukrainaan helmikuussa 2022 näyttäytyy siis oivana mahdollisuutena kasvattaa vaikutusvaltaa Venäjän suhteen. Vastaavasti seitsemän muun arktisen valtion näkökulmasta Kiinan ja Venäjän syvenevät suhteet asettavat vakavan haasteen arktisen alueen demokraattiselle yhteistyölle ja murentavat alueen turvallisuuspoliittista tilannetta. Toisaalta Kiinan ja Venäjän välistä yhteistyötä rajoittaa Kiinan huoli kansainvälisten markkinoiden reagoinnista yhteistyöhön sekä epävarmuus Venäjän taloudellisen ja poliittisen toimintaympäristön mahdollisista kehityskuluista.

7.2. Taloudellinen ulottuvuus

Kiinan globaalista vaikutusvallan kasvu on perustunut ennen kaikkea taloudelliseen valtaan. Kiinan on suurstrategiassaan vältellyt puuttumasta toisten valtioiden sisäisiin asioihin sekä käyttämästä sotilaallista voimaa minkäänlaisena painostuskeinona omien lähialueidensa ulkopuolella.²⁸⁷ Kovan voiman hyödyntämisen sijaan Kiina on valjastanut taloudellisen suur-

²⁸⁴ ks. Jüris 2022; Brady 2017

²⁸⁵ He & Liu 2015

²⁸⁶ Sorensen & Klimenko 2017, 11–12

²⁸⁷ ks. Ghiselli 2021

valta-asemansa poliittisen vaikutusvallan välineeksi rakentamalla tietoisesti taloudellisia kytköksiä kaikkien halukkaiden kumppanivaltioiden kanssa.²⁸⁸ Tässä Xi Jinpingin vuonna 2013 esittelemän Vyö ja tie -hankkeen (engl. the Belt and Road Initiative) puitteissa tehdyt investoinnit infrastruktuuriin ovat näytelleet keskeistä roolia. Uuden Silkkiteien edistäminen varsinkin kehittyvässä maailmassa on onnistunut hyvin “puuttumattomuuspolitiikan” (*non-interference policy*) sateenvarjoa hyödyntäen.

Kasvattaakseen rooliaan arktisella alueella Kiina liitti vuonna 2017 myös Jääsilkkiteien osaksi Vyö ja tie -hanketta. Vaikka Vyö ja tie -hankkeelle ei ole annettu tarkkaa virallista määritelmää tai muotoiltu selkeää visiota, strategiaa ja hallintorakenteita, heijasteli tämä muotoilu Kiinan kasvavaa taloudellista kiinnostusta arktista aluetta kohtaan.²⁸⁹ Vyö ja tie -hankkeessa ei ole kyse puhtaasti taloudellisesta aloitteesta, vaan sen tavoitteena on taloudellisten yhteyksien vahvistamisen lisäksi luoda poliittista vaikutusvaltaa, eivätkä taloudelliset realiteetit tai projektien taloudellinen kannattavuus ole siksi kriittisiä. Strategiset intressit ylittävät kommunistisen puolueen laskelmissa taloudelliset intressit, minkä vuoksi tappiollisia projekteja ja lainoja on myönnetty valtavia määriä hankkeen puitteissa. Jääsilkkiteissä on kyse samasta ilmiöstä. Valtionyrietykset, kuten China Ocean Shipping Company (COSCO), voidaan komentaa ajamaan rahtia alueelle, ja infrastruktuurihankkeisiin (kuten edellisessä osiossa mainittu Jäämeren rata tai Helsinki-Tallinnan -tunneli) voidaan sijoittaa suuriakin summia ilman odotuksia välittömistä voitoista.²⁹⁰

Jo ennen vuotta 2017 monet kiinalaistutkijat argumentoivat, että Kiinan tulisi laajentaa ja vahvistaa arktisia kauppaverkostojaan sekä kehittää arktisen alueen taloudellista ja kuljetusinfrastruktuuria, kuten satamia, sekä energian jalostamiseen ja kuljetuksiin liittyvää infrastruktuuria.²⁹¹ Mikäli Kiinalla olisi merkittävä taloudellinen läsnäolo arktisella alueella esimerkiksi infrastruktuuri-investointien kautta, voitaisiin se nähdä myös legitiiminä sotilaallisena toimijana alueella.²⁹² Venäjän LNG-projekteja lukuun ottamatta kaikki Jääsilkkiteien liitetyt arktiset taloushankkeet ovat kuitenkin pysähtyneet tai kaatuneet kokonaan joko taloudellisten vaikeuksien tai kiristyneen poliittisen ilmapiirin vuoksi. Myös Venäjän arktiselle alueelle sijoittuneet energia- ja infrastruktuurihankkeet ovat vastatulessa Venäjän Ukrainaa vastaan käymän hyökkäyssodan vuoksi, ja monet taloudelliset aloitteet ovat kaatumassa Venäjän vastaisiin pakotteisiin.²⁹³

Vaikka kiinalaisinvestoinnit tuovat arktisten alueiden kunnille ja yrityksille uusia taloudellisia mahdollisuuksia, liittyy näihin sijoituksiin myös monenlaisia riskejä. Ennen kaikkea nämä riskit ovat riippuvaisia Kiinan sisäpoliittisista käänneistä. Esimerkiksi Suojelupoliisi on varoittanut Kiinan kommunistisen puolueen vankistuvan sisäisen vaikutusvallan lisäävän kiinalaisyrietysten kanssa tehtävän taloudellisen yhteistyön riskejä. Valtion näkökulmasta riskinä on autoritaarisesta valtiosta tulevan organisaation pääsy suomalaisyrityksen omista-

²⁸⁸ Gill 2022, 104–109

²⁸⁹ Xinhua 20.7.2017

²⁹⁰ Brady 2017, 61–70

²⁹¹ Li, You & Wang 2015

²⁹² He & Liu 2015

²⁹³ Ks. esim. Sukhankin 2022; Eiterjord 2022; Humpert 2022

jan tai palveluntuottajan roolissa käsiksi strategisesti tärkeään tietoon esimerkiksi viranomaistoiminnasta sekä kriittisestä infrastruktuurista ja palveluista.²⁹⁴ Yritysten näkökulmasta riskit liittyvät lähinnä yritysvakoiluun ja keskeisten komponenttien tai palveluiden saatavuuteen sekä kiinalaisomistajien äänivallan kasvuun yritysten sisällä. Lisäksi taloudellinen riippuvuus Kiinasta voi lisätä poliittista painetta vältellä kahdenvälissä suhteissa sensitiivisiä aiheita, kuten ihmisoikeusloukkauksia, tai kannustaa (itse)sensuuriin.²⁹⁵ Kiinalaisen informaatioteknologian hankintaan ja käyttöön liittyvät riskit ovat oma lukunsa: kiinalaisilla laitevalmistajilla on velvoite avustaa maan tiedustelupalveluita, jotka tekevät myös kybervaikoa.²⁹⁶

Arktisen alueen infrastruktuuri on monin paikoin puutteellista ja alueen elinvoiman kehittämiseksi etenkin liikenne- ja tietoliikenneyhteyksiä on parannettava tulevaisuudessa. Suuriin infrastruktuurihankkeisiin liittyy kuitenkin monia epävarmuuksia, kuten niiden taloudellinen kannattavuus sekä sosiaaliset ja ekologiset vaikutukset. Esimerkiksi Kirkkoniemien ja Rovaniemen välille suunniteltu junaratahanke on arvioitu taloudellisesti kannattamattomaksi, minkä vuoksi kiinalaisrahoittajien halukkuus investoida hankkeeseen on herättänyt kysymyksiä näiden motiiveista. Muualla Euroopassa kiinalaissyjoittajat ovat kohdentaneet investointejaan mm. satamahankkeisiin, ja EU-tasolla näiden strategisesti keskeisten, kriittiseen infrastruktuuriin kohdistuvien yritysostojen huoltovarmuuslottuvuuksiin herättiin kunnolla vasta vuonna 2017. Syksyllä 2020 voimaan astunut EU:n laajuinen ulkomaisten investointien seurantajärjestelmä ja kansallisen tason lainsäädäntömuutokset useissa maissa vaikeuttavat kiinalaisten sijoituksia Euroopassa tulevaisuudessa.²⁹⁷

Infrastruktuurihankkeita vähemmälle huomiolle on jäänyt matkailun käyttäminen Kiinan arktisen strategian laajentamisen välineenä, vaikka kiinalaisturistien määrä esimerkiksi Lappissa oli eksponentiaalisessa kasvussa ennen koronapandemiaa. Kiinan vuonna 2018 julkaissama arktinen politiikkadokumentti kehottaa kiinalaisia yrityksiä tekemään yhteistyötä arktisten valtioiden kanssa turismin kehittämiseksi,²⁹⁸ sillä valtio haluaa hyötyä taloudellisesti turistikivirtojen kasvusta. Kiina hyödyntää turismia geopolittisena ja geotaloudellisena työkaluna monin eri tavoin. Kasvava kiinalaisturistien määrä legitimoii Kiinan osallistumista kohteen matkailuteollisuuden kehittämiseen. Lisäksi matkailijoiden kuljettamiseen, majoittamiseen ja palvelemiseen tarvitaan infrastruktuuria, jonka rakentamiseen osallistumalla Kiina paitsi hyötyy taloudellisesti, myös kasvattaa poliittista vaikutusvaltaansa. Toistaiseksi kiinalaisyrietykset eivät kuitenkaan ole onnistuneet ostamaan suuria maa-alueita tai investoimaan merkittäviin infrastruktuurihankkeisiin arktisella alueella. Informaatioteknisten palveluiden avulla turisteilta kerättävä data auttaa kuitenkin optimoimaan ja laajentamaan Kiinan arktista matkailua ja tarjoaa siten arvokasta tietoa maan arktisen strategian kehittämiseksi tulevaisuudessa.²⁹⁹ Matkailun kautta Kiina pystyy myös lisäämään kulttuurista vaikutusvaltaansa kohdemaassa sekä keräämään siitä paljon tietoa kiinalaisturistien avulla. Kohdemaan viranomaisten on hyvin vaikea seurata tällaista toimintaa.³⁰⁰

²⁹⁴ Suojelupoliisi 2022

²⁹⁵ Kopra & Kauppila 2018

²⁹⁶ Suojelupoliisi 2022

²⁹⁷ Mattlin & Kauppila 2022; Almén & Hsiung 2022

²⁹⁸ Kiinan valtioneuvoston verkkosivut 26.1.2018

²⁹⁹ Bennett & Iaquinto 2021, 5

³⁰⁰ Pezard ym. 2022, 43–44; 81–82

Vaikka Kiinan Jääsilkkitie-projektit eivät ole edenneet suunnitellusti, ovat arktisten valtioiden taloudet ja yhteiskunnat hyvin riippuvaisia Kiinasta – kuten koko maailmantalous. Kiinan taloudellinen vaikutusvalta on useissa Pohjoismaissa kasvanut etenkin yritysostojen kautta, vaikkakin vain murto-osa näistä ostoista sijoittuu napapiirin yläpuolelle.³⁰¹ Viime aikoina julkisuudessa on ollut paljon keskustelua Kiina-riippuvuuteen liittyvistä huoltovarmuuskysymyksistä, kuten harvinaisten maametallien ja teollisuuden komponenttien tuotannosta sekä tietoteknisten laitteiden ja lääkeaineiden saatavuudesta.³⁰² Poliittisten erimielisyyksien kärjistyessä tai kriisitilanteessa Kiina voisi käyttää hyväkseen näitä riippuvuuksia myös arktisella alueella.

7.3. Tieteellinen ulottuvuus

Kiinan arktisen strategian kolmas komponentti on tieteen ja tieteellisen yhteistyön hyödyntäminen. Kiinaa kiinnostaa arktisen alueen tieteellinen tutkimus monesta täysin validistakin syystä, kuten arktisen ilmastomuutoksen vaikutukset maan maatalouteen ja sääilmiöihin. Useat kiinalaiset arviot, kuten *Strategian tiede*, näkevät tieteellisen toiminnan kuitenkin myös legitimiinä savuverhona sotilaalliselle toiminnalle. Teoksen mukaan Kiinan asevoimat voisivat tulevaisuudessa osallistua Kiinan arktisiin tutkimusretkiin tarjoamalla fasiliteettejä sekä tukemalla retkien logistiikkaa ja terveydenhuoltoa.³⁰³ Kiinassa onkin aloitettu useita arktisen alueen tieteellisiä hankkeita, joilla on selkeitä sotilaallisia ulottuvuuksia. Keskeisenä kumppanina näissä hankkeissa on ollut Venäjä, jonka kanssa on käynnistetty esimerkiksi jäänalaisen akustiikan tutkimusyhteistyötä.³⁰⁴ Kiinan arktista tutkimusta on kiinnostanut myös arktisen alueen tarkkailu- ja navigointisatelliittien verkoston vahvistaminen, ja *Strategian tiede* nostaakin näiden kyvykkyyksien kehittämisen tärkeäksi osaksi Kiinan arktisia sotilaallisia suorituskykyjä.³⁰⁵

Arktisen alueen tutkimus linkittyy siis vahvasti Kiinan arktisiin sotilaallisiin intresseihin. Tieteellisten ja sotilaallisten intressien sekoittaminen on keskeinen osa Kiinan vuonna 2015 kansalliseksi prioriteetiksi kohottamaa “sotilassiviilifuusiota” (军民融合, *junminronghe*). Fuusion tavoitteena on vahvistaa siviili- ja sotilassektorien, esimerkiksi yksityisten yritysten, yliopistojen ja tutkimuslaitosten sekä Kiinan asevoimien välisiä yhteyksiä, ja siirtää teknologiaa ja osaamista sektorista toiseen.³⁰⁶ Kiinan valtioneuvoston vuonna 2017 julkaiseman asiakirjan mukaan sotilassiviilifuusio tulee ulottaa myös arktisiin teknologioihin.³⁰⁷

On myös huomionarvoista, että arktiseen ympäristöön liittyvä teknologia kohotettiin Kiinan hallituksen 13. viisivuotissuunnitelmassa Kiinan kansallisen turvallisuuden ja strategisten intressien turvaamisen kannalta tärkeiden teknologioiden joukkoon.³⁰⁸ Kiina on esimerkiksi vahvistanut arktisen alueen kattavien satelliittien verkostoaan sekä pyrkinyt inves-

³⁰¹ Almén & Hsiung 2022

³⁰² Esim. Mattlin & Kauppila 2022

³⁰³ Xiao toim. 2020, 166–167

³⁰⁴ Jüris 2022, 185–202

³⁰⁵ Xiao toim. 2020, 166–167

³⁰⁶ Kania & Laskai 2021

³⁰⁷ Kiinan valtioneuvoston verkkosivut 23.11.2017

³⁰⁸ Kiinan valtioneuvoston verkkosivut 8.8.2016

toimaan satelliittien maa-asemiin esimerkiksi Ruotsissa, Grönlannissa, Islannissa sekä Suomessa.³⁰⁹ Korkean teknologian kehittäminen on mitä todennäköisimmin Kiinan Suomeen kohdistaman tiedustelun keskeinen kohde myös tulevaisuudessa,³¹⁰ mikä tulisi ottaa entistä paremmin huomioon arktista tutkimusyhteistyötä suunniteltaessa ja tehtäessä.

7.4. Sotilaallinen ulottuvuus

Viimeisenä, mutta ei vähäisimpänä Kiinan kokonaisvaltaisen arktisen strategian osa-alueena on sotilaallinen ulottuvuus. Kiinan arktisesta strategiasta kirjoittavat asiantuntijat korostavat sotilaallisten suorituskykyjen kehittämistä ja arktisten intressien turvaamista, mutta eivät mene aihetta käsitellessä yksityiskohtiin. *Strategian tieteen* mukaan sotilaallisen voiman projisoimisessa arktiselle on edettävä hyvin varovaisesti ja noudatettava ensisijaisesti sotilassivulifusion tarjoamaa suojaa tukemalla esimerkiksi arktisen alueen tieteellisiä hankkeita.³¹¹ Toisaalta joidenkin Kiinan asevoimien edustajien mukaan Kiinan meristrategia määritellään jo lähitulevaisuudessa alueellisen puolustuksen ja kaukaisten merien turvaamisen lisäksi myös “läsnäoloksi valtamerillä ja laajentumiseksi kahdelle navalle” (大洋存在, 两极拓展, *dayang cunzai, liangji tuozhan*).³¹²

Sotilasstrategisesta näkökulmasta Kiinaa huolestaa arktisen alueen asema “strategisena huippupisteenä”, josta käsin myös Kiinaa voidaan vakavasti uhata. Vaikka kiinalaiset lähteet ovat yksittäisistä suorituskyvyistä hyvin vaitonaisia, monet asiantuntijat ovat arvioineet Kiinaa vähintäänkin kiinnostavan strategisen ydinpelotteensa laajentaminen arktiselle alueelle ydinsukellusveneitä hyödyntäen. Kiina kykenisi ydinkäyttöisten hyökkäyssukellusveneidensä avulla projisoimaan arktiselle alueelle sotilaallista voimaa ilman laajemman, arktisia jääolosuhteita kestävä kaluston rakentamista.³¹³ Kiinan kiinnostukseen laajentaa sekä hyökkäys- että jopa ballististen sukellusveneiden operaatioita arktiselle alueelle viittaavat myös Kiinan osin yhdessä Venäjän kanssa käynnistämät tieteelliset projektit, joissa on tutkittu esimerkiksi jäänalaista akustiikkaa ja viestintää.³¹⁴

Strategisen pelotteen lisäksi Kiina näkee tulevaisuuden sotilasstrategisena tehtävänä myös arktisen alueen intressien ja meriväylien turvaamisen. Paitsi Koillis- ja Luoteisväylä, myös Pohjoisnavan ylittävä transpolaarinen väylä ovat Kiinalle merkittäviä rauhan aikana kaupankäynnin sekä merireittien varrelta löytyvien resurssien vuoksi. Kiinalaisessa arktisen alueen keskustelussa korostetaan, että Kiinan on varauduttava näiden reittien turvallisuuden ylläpitämiseen ja esimerkiksi arktisiin pelastusoperaatioihin, mutta myös operoimaan reiteillä sotilaallisesti.³¹⁵ Qingdaon meriyliopiston tutkijat He Jian ja Liu Lei ja nostavat esiin myös arktisten merireittien huoltovarmuuden, sillä konfliktitilanteessa Kiina voitaisiin saartaa läntisen Tyynen valtameren ja Etelä-Kiinan meren muodostamien saariketjujen taakse. Liu ja He ehdottavatkin Koillis-Kiinan Tumen-joen suiston satamainfrastruktuurin kehittämistä osana arktista infrastruktuuria ja huoltovarmuutta.³¹⁶

³⁰⁹ Wood, Stone & Lee 2021

³¹⁰ Suojelupoliisi 2022

³¹¹ Xiao toim. 2020, 162–167

³¹² Martinson 2019

³¹³ Martinson 2019; Lajeunesse & Choi 2021; Hirvonen 2022

³¹⁴ Jüris 2022

³¹⁵ Ibid. Xiao toim. 2020, 162–167

³¹⁶ He & Liu 2015

Yleisesti ottaen kiinalaiset arviot arktisen alueen turvallisuustilanteesta ovat synkentyneet, ja arktisten konfliktien riskin on tulkittu kohonneen. Potentiaalisiksi konfliktialueiksi kiinalaisissa arvioissa nostetaan usein esiin Huippuvuoret, jossa Venäjän ja Norjan (ja siten Naton) välinen konflikti voisi eskaloitua laajemmaksi arktiseksi yhteenotoksi. Toisen merkittävän konfliktin aiheen muodostavat arktiset meriväylät, joilla Yhdysvallat haluaa ylläpitää purjehduksen vapautta, mutta jota etenkin Venäjä vastustaa. Kiinalaistutkijat eivät pidä täysin mahdottomana kuvitella Yhdysvaltojen käynnistävän ns. mertenvapaus-partioita (FO-NOP, *freedom of navigation operations*) arktisilla meriväylillä, jotka Venäjä katsoo kuuluvan aluevesiensä piiriin.³¹⁷

³¹⁷ Ks. esim. Guo & Li 2021

KIINAN NOUSU JA MUUTTUVUUS ARKTINEN TURVALLISUUS

Arktisen alueen tulevaisuuteen liittyy monia epävarmuuksia. Näistä tunnetuin on ilmastomuutos, joka etenee arktisella alueella neljä kertaa nopeammin kuin muualla maapallolla. Pohjoisen jäämeren otaksutaan sulavan ennakoitua nopeammin, mikä lisää alueella taloudellista ja tieteellistä toimintaa sekä kasvattaa geopoliittisia riskejä. Myös kiristynyt globaali suurvaltakilpailu väistämättä heijastuu arktiselle alueelle, ja Venäjän hyökkäys Ukrainaan helmikuussa 2022 on aiheuttanut kauaskantoisia diplomaattisia, taloudellisia ja turvallisuuspoliittisia vaikutuksia Arktikselle. Tämä raportti on pohtinut arktisen alueen geopoliittisia epävarmuuksia erityisesti Kiinan kasvavan arktisen jalansijan mukana tuomien muutosten ja riskien näkökulmasta. Tämän analyysin valossa raportin viimeinen luku haarukoi lyhyesti arktisen turvallisuusympäristön mahdollisia tulevaisuuden kehityskulkuja.

Viimeisen vuosikymmenen aikana Kiinan kiinnostus arktista aluetta kohtaan on kasvanut huomattavasti. Toistaiseksi Kiina on toiminut arktisella alueella kansainvälisen oikeuden sääntöjen mukaisesti, eikä se ole kyseenalaistanut arktisten valtioiden suvereniteettia tai oikeuksia alueella. Kiinalla ei myöskään ole perusteita tehdä minkäänlaisia aluevaatimuksia Arktiksella, onhan se maantieteellisesti selkeästi alueen ulkopuolinen toimija. Tulevaisuudessa Kiina voi kuitenkin olla keskeinen osapuoli keskisen jäämeren luonnonvarojen käyttöä koskevissa mahdollisissa kiistoissa. Esimerkiksi sääntelemättömän kaupallisen kalastuksen kieltävä sopimus on määräaikainen ja sen jatkoa koskevista neuvotteluista odotetaan hankalia erityisesti Kiinan ja lännen välillä.³¹⁸ Lisäksi Kiinan itsevarmuus haastaa kansainvälisiä sopimuksia todennäköisesti kasvaa tulevina vuosina. Toisin kuin Venäjä, Kiina ei ole virallisesti kritisoinut Norjan vuonna 1977 asettamaa kalastuskieltoaluetta Huippuvuorten aluevesille tai muita alueen ympäristösuojeluun liittyviä tutkimustoimintaa ja matkailua rajoittavia säädöksiä. Kiinalaistutkijat ovat kuitenkin neuvoneet hallitustaan tarkastelemaan Huippuvuorten sopimuksen laillista asemaa kalastuksen suhteen ja puolustamaan kiinalaiskalastajien oikeuksia alueella.³¹⁹

Venäjän hyökättyä Ukrainaan helmikuussa 2022 muut seitsemän arktista valtiota keskeyttivät osallistumisensa alueen tärkeimmän yhteistyöfoorummin eli Arktisen neuvoston toimintaan. Nyt näiden seitsemän arktisen valtion diplomaatit pohtivat kuumeisesti, kuinka neuvoston tulevaisuus voitaisi pelastaa ja yhteistyötä arktisen ympäristönsuojelun ja kestävä kehityksen edistämiseksi jatkaa kaikkien kahdeksan maan välillä.³²⁰ Kiinan ja muiden Arktisen neuvoston tarkkailijoiden näkökulmasta tämä olisi myös tärkeää, sillä niillä ei ole juuri muita kanavia osallistua alueen hallintaan. Toinen vaihtoehto olisi lakkauttaa konsensuspäättökentekoon perustuva Arktinen neuvosto ja jatkaa arktista yhteistyötä Pohjoismaiden ja Pohjois-Amerikan välillä ilman Venäjää.³²¹

³¹⁸ Liu 2021a

³¹⁹ Liu 2021b

³²⁰ Koivurova ym. 2022

³²¹ Kirchner 2022

Vaikka arvoperustaltaan samanmielisten läntisten arktisten maiden yhteistyö voisi mahdollistaa kunnianhimoisemman ja syvällisemmän yhteistyön ilmastonmuutoksen hillitsemisen ja arktisen ympäristönsuojelun saralla, siihen liittyy myös haasteita. On vaikeaa, jos ei mahdollonta, puhua enää arktisesta yhteistyöstä ilman Venäjän osallistumista työhön, sillä se kattaa kutakuinkin puolet koko arktisesta alueesta. Venäjän osallistuminen arktiseen tutkimukseen etenkin ilmastonmuutoksen ja ikiroidan sulamisen seuraamisessa on ensisijaista, samoin rajat ylittävän ympäristönsuojelun ja alkuperäiskansojen oikeuksien edistämisen saralla. Mikäli ruohonjuuritason yhteistyö katkeaa pitkäksi aikaa, jännitteet maiden ja kansojen välillä voivat kasvaa. Koska Kiinalla tai muilla Arktisen neuvoston nykyisillä tarkkailijamailla ei olisi juurikaan roolia seitsemän arktisen maan keskinäisessä yhteistyössä, olisivat ne mitä luultavimmin varsin tyytymättömiä tilanteeseen.

Mikäli Arktisen neuvoston toimintaa ei saada käynnistettyä uudelleen, Venäjä saattaa myös ehdottaa samanmielisten kumppaniensa, kuten Kiinan, kanssa uuden arktisen päätöksentekofoorumin perustamista. Tällöin Venäjä luultavasti painottaisi erityisesti aasialaista identiteettiään ja lisäksi arktista yhteistyötä myös Ukrainan sotaan neutraalisti suhtautuneen Intian kanssa.³²² Vaikka Kiina pääsisi tässä järjestelyssä hyödyntämään merkittävästi kasvanuttaan poliittista ja taloudellista vaikutusvaltaansa Venäjän suhteen, vahingoittaisi vahvemmin Venäjän liittolaiseksi leimautuminen sen poliittisia ja taloudellisia suhteita lännen kanssa. Tämän vuoksi Kiina ei välttämättä ole ainakaan vielä halukas esittämään Arktiselle neuvostolle kilpailevan organisaation perustamisesta. Vaihtoehtoisen arktisen päätöksentekofoorumin voisikin nähdä ennen kaikkea Venäjän tavoitteita tukevana propagandana kuin vakavasti otettavana arktisena organisaationa.³²³

Venäjän ja Kiinan taloudelliset suhteet ovat merkittävässä roolissa arktisen alueen geopolittisen tilanteen kehityspolkujen muokkaamisessa. Huolimatta sille asetetuista taloudellisista pakotteista ja Koillisväylän vähäisestä käytöstä maan hyökättyä Ukrainaan, Venäjä suunnittelee mittavia investointeja Koillisväylän kehittämiseksi³²⁴ ja toivoo kiinalaisten sijoittajien osallistumista hankkeisiin.³²⁵ Sanktioiden pelossa kansainväliset laivayhtiöt eivät käyttäneet Venäjän aluevesillä kulkevaa laivareittiä lainkaan vuonna 2022 – ei edes kiinalaisyhtiö COSCO, joka aikaisempien vuosien aikana kuljetti väylän kautta tavaraa Eurooppaan lähes satakunta kertaa.³²⁶ Toisaalta Kiinan ja Venäjän talousyhteistyö on hyökkäyssodan alkamisen jälkeen tiivistynyt merkittävästi, ja etenkin Venäjän energiavienti Kiinaan on kasvanut huomasti. Maiden välisen energiayhteistyön voidaan olettaa lisääntyvän tulevaisuudessa paitsi arktisella alueella, mahdollisesti myös Itämeren suunnalla.³²⁷ Lännen asettamien talouspakotteiden vuoksi Venäjän riippuvuussuhde Kiinasta voikin kasvaa aivan uusiin mittasuhteisiin.³²⁸ Ei ole poissuljettua, etteikö Kiina voisi hyötyä tästä riippuvuussuhteesta vaikkapa pyytämällä Venäjältä myönnytyksiä Koillisväylän merenkulun sääntelyn suhteen tai jopa esittämällä sukellusveneidensä satamakäyntien sallimista Siperian rannikolla.³²⁹

³²² Khorrami & Raspotnik 2022; Lanteigne 2022b

³²³ Koivurova ym. 2022, 28

³²⁴ TASS 14.7.2022

³²⁵ Staalesen 2022b

³²⁶ Staalesen 2022c

³²⁷ Reuters 18.11.2022; Reuters 19.11.2022

³²⁸ Gabuev 2022

³²⁹ Ks. Goldstein 2019

Venäjän ja Kiinan kahdenväliset suhteet eivät ole kuitenkaan ongelmattomia. Venäjälle Kiina on arktisella alueella kumppanin lisäksi kilpailija, eikä se halua nähdä arktisella alueellaan vahvaa Kiinaa. Venäjä vastusti pitkään Kiinan hyväksymistä Arktisen neuvoston tarkkailijajäseneksi, ja puolustusministeri Sergei Shoigu ilmaisi vuonna 2015 ärtymyksensä “ei-arktisten” valtioiden pyrkimyksistä lisätä alueellista läsnäoloaan.³³⁰ Myös Kiina pohtii omaa suhtautumistaan Venäjään, sillä sen haluttomuus kritisoida Putinin hyökkäystä Ukrainaan on vahingoittanut sen suhteita lännen kanssa. Arvostettu kiinalainen politiikan tutkija Hu Wei varoittikin sodan alkuvaiheissa Kiinaa valitsemasta neutraalia linjaa, sillä tasapainottelu tulisi väistämättä ajamaan Kiinan samaan viiteryhmään Venäjän kanssa ja vahingoittaisi täten valtion pitkän aikavälin kansallisia intressejä.³³¹ Kiinan talous näet tarvitsee länsimaisia markkinoita, mikäli se pitäytyy tavoitteessaan nousta maailmantalouden mahdiksi. Venäjän talous on Ukrainan hyökkäyssodan ja siitä aiheutuvien taloudellisten sanktioiden vuoksi heikentynyt merkittävästi, joten voidakseen hyödyntää Venäjän arktisia luonnonvaroja nykyistä enemmän Kiina joutuisi todennäköisesti itse sijoittamaan merkittävästi esimerkiksi nykyisin lähes täydessä käytössä olevan öljy- ja kaasuputki-infrastruktuurin kehittämiseksi. Tähän kiinalaiset sijoittajat eivät välttämättä ole valmiita, jos odotettavissa ei ole merkittäviä tuottoja.

Vaikka Venäjän hyökkäyssota ei ole eskaloitunut arktiselle alueelle, on sillä kauaskantoiset seuraukset alueen tulevaisuudelle. Ukrainan sodan myötä arktisen alueen geopolittiset rajalinjat terävöityvät: jatkossa Venäjää lukuun ottamatta kaikki arktiset valtiot tulevat todennäköisesti olemaan Naton jäseniä ja ne tulevat luultavasti vähentämään kaikkea yhteistyötä Kiinan kanssa. Nato-jäsenyyden myötä on odotettavissa, että Suomesta tulee Kiinalle entistä kiinnostavampi tiedustelun, kybervakoilun ja informaatiovaikuttamisen kohde.³³² Myös Naton rooli Arktiksella tulee kasvamaan tulevaisuudessa. Erään kiinalaisen arvion mukaan Suomen ja Ruotsin Nato-jäsenyyden myötä Jäämerestä on vaarana tulla “Naton valtameri” (北约大洋, *Beiyue dayang*)³³³, mikä jättää Kiinan ainoaksi mahdolliseksi arktiseksi kumppaniksi Venäjän. Samaan aikaan Kiina on maailman suurin kasvihuonekaasujen tuottaja, eikä arktista ilmastonmuutosta voida hillitä ilman yhteistyötä sen ja lännen välillä. Geopolittisten jännitteiden takia arktinen yhteistyö on kuitenkin yhä haasteellisempaa, minkä vuoksi kestävä kehityksen tavoitteiden edistäminen on entistä vaikeampaa ja alueellisten resurssikiistojen riski kasvaa. Arktinen alue ei siis ole lähitulevaisuudessa palaamassa maailmanpoliittisesta kilpailusta irralliseksi rauhan työssijaksi.

³³⁰ Sørensen & Klimenko 2017, 37–38; Greenwood & Luo 2022

³³¹ Hu 2022

³³² Suojelupoliisi 2022

³³³ Li 2022

LÄHDELUETTELO

Tutkimushaastattelut

Haastattelu (25.1.2022) Anonyymi tutkimushaastattelu.

Haastattelu (16.2.2022) Anonyymi tutkimushaastattelu.

Haastattelu (17.2.2022) Anonyymi tutkimushaastattelu.

Haastattelu (23.2.2022) Anonyymi tutkimushaastattelu.

Haastattelu (4.3.2022) Anonyymi tutkimushaastattelu.

Haastattelu (16.3.2022) Anonyymi tutkimushaastattelu.

Haastattelu (7.4.2022) Anonyymi tutkimushaastattelu.

Muut lähteet

Aker Arctic (2019) Xue Long 2 enters into service. <https://akerarctic.fi/app/uploads/2019/10/Xue-Long-2-Trials-1.pdf> Vierailtu 9.1.2023.

Allen-Ebrahimian, Bethany (2021) Special report: Trump's U.S.-China transformation. *Axios*. <https://www.axios.com/2021/01/19/trump-china-policy-special-report> Vierailtu 2.1.2023.

Almén, Oscar & Christopher Weidacher Hsiung (2022) *China's economic influence in the Arctic region—The Nordic and Russian cases*. <https://www.foi.se/rest-api/report/FOI-R--5326--SE> Vierailtu 9.1.2023.

BBC News (25.9.2021) *China frees Canadians Michael Spavor and Michael Kovrig after Huawei boss released*. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-58687071> Vierailtu 2.1.2023

Bennett, Mia (2019) Kirkenes: The company town that became a Chinatown for five days. *Cryopolitics*. <https://www.cryopolitics.com/2019/03/05/kirkenes-the-company-town-that-became-a-chinatown-for-five-days/> Vierailtu 2.1.2023.

Bennett, Mia & Iaquinto, Benjamin Lucca (2021) The Geopolitics of China's Arctic tourism resources. *Territory, Politics, Governance*.

Blanchette, Jude (2022) The edge of an abyss: Xi Jinping's overall national security outlook. *China Leadership Monitor*. <https://www.prclleader.org/blanchette-september-2022> Vierailtu 14.12.2022.

- Borshoff, Isabella (2019) Norway's 'northernmost Chinatown' eyes Arctic opportunity. *Politico*. <https://www.politico.eu/article/norway-kirkenes-china-influence-arctic-shipping-opportunity/> Vierailtu 2.1.2023.
- Bradsher, Keith & Swanson, Ana (2022) Before Ukraine Invasion, Russia and China Cemented Economic Ties. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2022/02/26/business/china-russia-ukraine.html> Vierailtu 2.1.2023.
- Brady, Anne-Marie (2017) *China as a Polar Great Power*. Cambridge & Washington D.C.: Cambridge & Woodrow Wilson Center.
- Brady, Anne-Marie (2019) Facing Up to China's Military Interests in the Arctic. *China Brief*, (19)21.
- Business Lapland. *Infograafi: 10 faktaa Lapin matkailusta 2020*. <https://www.lapland.fi/fi/business/infograafi-10-faktaa-lapin-matkailusta-2020/> Vierailtu 2.1.2023.
- Bye, Hilde-Gunn (2022) First US Arctic Ambassador as the Region Climbs on the DC Political Agenda. *High North News*. <https://www.highnorthnews.com/en/first-us-arctic-ambassador-region-climbs-dc-political-agenda> Vierailtu 2.1.2023.
- Byers, Michael & Lodge, Emma (2019) China and the Canadian Arctic. Teoksessa Higginbotham, John & Spence, Jennifer (toim.) *Canada's Arctic Agenda: Into the Vortex*. Waterloo, ON: Centre for International Governance Innovation, 103–110.
- CGTN (8.12.2021) Xi says China to push for new progress in relationship with Iceland. <https://news.cgtn.com/news/2021-12-08/Xi-says-China-to-push-for-new-progress-in-relationship-with-Iceland-15PkrXQ5tS0/index.html> Vierailtu 2.1.2023.
- CGTN (16.5.2022) China says new factors will add to bilateral ties as Finland seeks NATO membership. <https://news.cgtn.com/news/2022-05-16/China-responds-to-Finland-s-application-for-a-NATO-membership-1a5cWK2cgSI/index.html> Vierailtu 2.1.2023.
- Chalupovitsch, Michael (2022) The Hans Island "Peace" Agreement between Canada, Denmark and Greenland. *Library of Congress*. <https://blogs.loc.gov/law/2022/06/the-hans-island-peace-agreement-between-canada-denmark-and-greenland/> Vierailtu 2.1.2023.
- China-Iceland Joint Arctic Observatory. *Fields of Science*. <https://karholl.is/en/science> Vierailtu 2.1.2023.

- Coast Guard News (26.9.2022) Coast Guard encounters Russian and Chinese military in Bering Sea. <https://coastguardnews.com/coast-guard-encounters-russian-and-chinese-military-in-bering-sea/> Vierailtu 2.1.2023.
- Dams, Ties; Schaik, Louise van & Stoetman, Adája (2020a) Iceland: what is China doing there and why? Teoksessa Dams, Ties, Schaik, Louise van & Stoetman, Adája (toim.) *Presence before power. China's Arctic strategy in Iceland and Greenland*. Haag: The Clingendael Institute, 20–28.
- Dams, Ties; Schaik, Louise van & Stoetman, Adája (2020b) Greenland: what is China doing there and why? Teoksessa Dams, Ties, Schaik, Louise van & Stoetman, Adája (toim.) *Presence before power. China's Arctic strategy in Iceland and Greenland*. Haag: The Clingendael Institute, 29–37.
- Danilov, Peter B. (2021) USA Extends New Economic Aid Package to Greenland. *High North News*. <https://www.highnorthnews.com/en/usa-extends-new-economic-aid-package-greenland> Vierailtu 2.1.2023.
- Danish Ministry of Defence (2021) *New political agreement on Arctic Capabilities for 1.5 billion DKK*. <https://www.fmn.dk/en/news/2021/new-political-agreement-on-arctic-capabilities-for-1.5-billion-dkk/> Vierailtu 2.1.2023.
- Davenport, Justin (2022) China launches four observation satellites in 48 hours. *NASASpaceFlight.com*. <https://www.nasaspaceflight.com/2022/10/china-launches-four-observation-satellites-in-48-hours/> Vierailtu 10.1.2023.
- DeVitt, Michael (2020) *China as a twenty-first century naval power: Theory, practice and implications*. Annapolis: Naval Institute Press.
- Department of the Air Force (2020) *Arctic Strategy*. <https://www.af.mil/Portals/1/documents/2020SAF/July/ArcticStrategy.pdf> Vierailtu 2.1.2023.
- Department of Defense (2016) *Report to Congress on Strategy to Protect United States National Security Interests in the Arctic Region*. <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2016-Arctic-Strategy-UNCLAS-cleared-for-release.pdf> Vierailtu 2.1.2023.
- Department of the Navy (2021) *A Strategic Blueprint for the Arctic*. <https://media.defense.gov/2021/Jan/05/2002560338/-1/-1/0/ARCTIC%20BLUE-PRINT%202021%20FINAL.PDF/ARCTIC%20BLUE-PRINT%202021%20FINAL.PDF> Vierailtu 2.1.2023.
- Digipolis. Kiinalainen Kaidi suunnittelee miljardin euron biojalostamo Kemiin. <https://www.digipolis.fi/uutiset/kiinalainen-kaidi-suunnittelee-miljardin-euron-biojalostamo-kemiin> Vierailtu 2.1.2023.
- Duchâtel, Mathieu, Bräuner, Oliver & Zhou, Hang (2014) *Protecting China's overseas interests: The slow shift away from non-interference*. SIPRI Policy Paper 41. Tukholma: Stockholm International Peace Research Institute.

- Eiterjord, Trym (2020) Arctic Technopolitics and China's Reception of the Polar Code. *The Arctic Institute*. <https://www.thearcticinstitute.org/arctic-technopolitics-china-reception-polar-code/> Vierailtu 2.1.2023.
- Eiterjord, Trym (2022) What Does Russia's Invasion of Ukraine Mean for China in the Arctic? *The Diplomat* <https://thediplomat.com/2022/03/what-does-russias-invasion-of-ukraine-mean-for-china-in-the-arctic/> Vierailtu 2.1.2023.
- Eklund, Niklas (2020) Security perspectives from Sweden. Teoksessa Hoogensen, Gjørøv; Lanteigne, Marc & Sam-Aggrey, Horatio (toim.) *Routledge Handbook of Arctic Security*. Lontoo & New York: Routledge, 208–218.
- Erickson, Andrew S. & Strange, Austin M. (2015) *Six years at sea... and counting: Gulf of Aden anti-piracy and China's maritime commons presence*. Washington, D.C.: Jamestown Foundation.
- Eudes, Yves (2013) Iceland: Money from China. *Le Monde/Pulitzer Center*. <https://pulitzercenter.org/stories/iceland-money-china> Vierailtu 2.1.2023.
- European Union (15.3.2019) *AGREEMENT to prevent unregulated high seas fisheries in the Central Arctic Ocean*. Official Journal of the European Union. https://publications.europa.eu/resource/cellar/f075cd03-46f3-11e9-a8ed-01aa75ed71a1.0006.03/DOC_1 Vierailtu 2.1.2023.
- Exner-Pirot, Heather & Huebert, Rob (2020) Arctic security: the Canadian context. Teoksessa Hoogensen Gjørøv, Gunhild; Lanteigne, Marc & Sam-Aggrey, Horatio (toim.) *Routledge Handbook of Arctic Security*. Lontoo & New York: Routledge, 140–151.
- Feng, Emily (2022) Xi Jinping travels out of China to see Putin and other leaders. Here's why it matters. *NPR*. <https://www.npr.org/2022/09/15/1123288649/china-xi-jinping-putin-meeting-russia-central-asia-ukraine-uzbekistan> Vierailtu 2.1.2023.
- Finland Abroad. *Kiina. Kahdenväliset suhteet*. <https://finlandabroad.fi/web/chn/kahdenväliset-suhteet> Vierailtu 2.1.2023.
- Finnegan, Conor (2020) After Trump tried to buy Greenland, US gives island \$12M for economic development. *ABC News*. <https://abcnews.go.com/Politics/trump-buy-greenland-us-island-12m-economic-development/story?id=70305163> Vierailtu 2.1.2023.
- Fitch Ratings (2021) *Rating Report. China Railway Group Limited*. <https://www.fitchratings.com/research/corporate-finance/china-railway-group-limited-01-07-2021> Vierailtu 2.1.2023.

- Fravel, Taylor M. (2017) China's changing approach to military strategy: The Science of Military Strategy from 2001 to 2013. Teoksessa: McReynolds, Joe (toim.) China's evolving military strategy. Washington, D.C.: The Jamestown Foundation, 40–73.
- Fravel, Taylor M. (2019) *Active defense: China's military strategy since 1949*. Princeton & Oxford: Princeton University Press.
- Gabuev, Alexander (2022) China's New Vassal. *Foreign Affairs*. <https://www.foreignaffairs.com/china/chinas-new-vassal> Vierailtu 30.9.2022.
- Ghiselli, Andrea (2021) *Protecting China's interests overseas: Securitization and foreign policy*. Oxford: Oxford University Press.
- Gill, Bates (2022) *Daring to struggle: China's global ambitions under Xi Jinping*. New York: Oxford University Press.
- Girard, Bonnie (2019) The Real Danger of China's National Intelligence Law. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2019/02/the-real-danger-of-chinas-national-intelligence-law/> Vierailtu 2.1.2023.
- Global Times (13.5.2022) NATO's northward expansion risks turning Europe into a new powder keg. <https://www.globaltimes.cn/page/202205/1265536.shtml> Vierailtu 2.1.2023.
- Global Times (16.5.2022) NATO entry of Finland, Sweden will lead to security dilemma, loss of autonomy for Europe. <https://www.globaltimes.cn/page/202205/1265799.shtml> Vierailtu 2.1.2023.
- Global Times (5.11.2022) Xi urges Ukraine peace talks, warns against nuclear crisis in Eurasia in meeting with Scholz. <https://www.globaltimes.cn/page/202211/1278765.shtml> Vierailtu 26.1.2023.
- Goldstein, Lyle J. (2019) Chinese Nuclear Armed Submarines in Russian Arctic Ports? It Could Happen. *The National Interest*. <https://nationalinterest.org/feature/chinese-nuclear-armed-submarines-russian-arctic-ports-it-could-happen-60302>, Vierailtu 26.6.2022.
- Government of Canada (2017) *Canadian Arctic Capabilities by Sector*. <https://www.international.gc.ca/gac-amc/institution/tcs-sdc/publications/cacg-gcac/cacg-gcac.aspx?lang=eng#a9> Vierailtu 2.1.2023.
- Government of Canada (2019a) *Canada's Arctic and Northern Policy Framework*. <https://www.rcaanc-cirnac.gc.ca/eng/1560523306861/1560523330587> Vierailtu 2.1.2023.
- Government of Canada (2019b) *Arctic and Northern Policy Framework: Safety, security, and defence chapter*. <https://www.rcaanc-cirnac.gc.ca/eng/1562939617400/1562939658000> Vierailtu 2.1.2023.

- Government of Iceland (2021) *Iceland's Policy on Matters Concerning the Arctic Region. Parliamentary Resolution 25/151*. The Ministry for Foreign Affairs of Iceland. https://www.government.is/library/01-Ministries/Ministry-for-Foreign-Affairs/PDF-skjol/Arctic%20Policy_WEB.pdf Vierailtu 2.1.2023.
- Government Offices of Sweden (2020) *Sweden's strategy for the Arctic region*. <https://www.government.se/4ab869/contentassets/c197945c0be646a482733275d8b702cd/swedens-strategy-for-the-arctic-region-2020.pdf> Vierailtu 2.1.2023.
- Gray, Alexander B. (2021) The Deep Seabed Is China's Next Target. *AFPC*. <https://www.afpc.org/publications/articles/the-deep-seabed-is-chinas-next-target> Vierailtu 2.1.2023.
- Gronholt-Pedersen, Jacob (2018) Greenland picks Denmark as airport project partner over Beijing. *Arctic Today*. <https://www.arctictoday.com/greenland-picks-denmark-airport-project-partner-beijing/> Vierailtu 2.1.2023.
- Guo, Ling & Lloyd Wilson, Steven (2020) China, Russia, and Arctic Geopolitics. *The Diplomat*. 29.3.2020. <https://thediplomat.com/2020/03/china-russia-and-arctic-geopolitics/> Vierailtu 2.1.2023.
- Guo, Peiqing & Li, Zhaoqing (2021) 对峙与合作：北极安全态势分析. *Zhongguo Haiyang Daxue Xuebao*. 2021. No. 4.
- Gustafsson, Pär (2021) *Russia's Ambitions in the Arctic Towards 2035*. FOI Memo 7624. <https://www.foi.se/en/foi/reports/report-summary.html?reportNo=FOI+Memo+7624> Vierailtu 2.1.2023.
- Han, Zhang (2022) NATO northward expansion further threatens Europe, world security as Finland, Sweden on verge of membership bid. *Global Times*. <https://www.globaltimes.cn/page/202205/1265517.shtml> Vierailtu 2.1.2023.
- Hautala, Erkki (2021) Robonic testaa ensi kesänä Ketolan lentokentällä. *Koti-Lappi*. <https://www.kotilappi.fi/artikkeli/robonic-testaa-ensi-kesana-ketolan-lentokentalla-199515979/> Vierailtu 9.1.2023.
- Havnes, Heljar (2019) The Increasing Security Focus in China's Arctic Policy. *The Polar Institute*. <https://www.thearcticinstitute.org/increasing-security-focus-china-arctic-policy/> Vierailtu 2.1.2023.
- He, Jian & Liu, Lei (2015) 总体国家安全观视角中的北极通道安全, *Guoji anquan yanjiu*. 2015. No. 6. 132–150.

- Heikinmatti, Antti & Tynkkynen, Jyri (2019) Kemijärven sellutehdashankkeen taakse etsitään nyt eurooppalaista rahaa kiinalaisen sijaan: “Tavoitteena on saada se vahvemmalle pohjalle”. *Yle uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-11130981> Vierailtu 2.1.2023.
- Heikkilä, Markku (2019) *Jos menetämme arktisen. Suomen arktisen ajattelun kehitys 1980-luvulta nykypäivään*. Rovaniemi: Arktinen keskus, Lapin yliopisto.
- Heiskanen, Heikki (2020) Norjan parlamenttiin on tehty laajamittainen kyberhyökkäys. *Yle*. 1.9.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11522222> Vierailtu 2.1.2023.
- Hinshaw, Drew & Page, Jeremy (2019) How the Pentagon Countered China’s Designs on Greenland. *The Wall Street Journal*. <https://www.wsj.com/articles/how-the-pentagon-countered-chinas-designs-on-greenland-11549812296> Vierailtu 2.1.2023.
- Hirvonen, Konsta (2022) *Kiinan merellisen läsnäolon kehitysnäkymät arktisella alueella*. Pro gradu-tutkielma. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu. https://mpkk.finna.fi/Record/doria_mpkk.10024_185689 Vierailtu 2.1.2023.
- Hu, Wei (2022) Possible outcomes of the Russo-Ukrainian War and China’s choice. *U.S.-China Perception Monitor*. <https://uscnpm.org/2022/03/12/hu-wei-russia-ukraine-war-china-choice/> Vierailtu 29.12.2022
- Huebert, Rob (2009) *United States Arctic Policy: The Reluctant Arctic Power*. SPP Briefing Papers. Calgary: The School of Public Policy.
- Humpert, Malte (2019) COSCO continues to step up its operations in the Arctic. The company plans to conduct 14 transit voyages along Russia’s Northern Sea Route between July and October – nearly twice the number of 2018. *High North News*. <https://www.highnorthnews.com/en/chinese-shipping-company-cosco-send-record-number-ships-through-arctic> Vierailtu 2.1.2023.
- Humpert, Malte (2021) China to Build New Heavy Icebreaker and Lift Vessel for Arctic. *High North News*. <https://www.highnorthnews.com/en/china-build-new-heavy-icebreaker-and-lift-vessel-arctic> Vierailtu 2.1.2023.
- Humpert, Malte (2022) Western Sanctions Delay Opening of Arctic LNG 2 Project by One Year. *High North News*. <https://www.highnorthnews.com/en/western-sanctions-delay-opening-arctic-lng-2-project-one-year> Vierailtu 2.1.2023.
- Huusko, Jukka & Gröndahl, Jukka (2018) Kiina hiipii tunturiin. *Helsingin Sanomat*. <https://dynamic.hs.fi/2018/lappijakiina/> Vierailtu 2.1.2023.
- Iceland Review (7.7.2010) *China Iceland Cultural Fund Established*. <https://www.icelandreview.com/news/china-iceland-cultural-fund-established/> Vierailtu 2.1.2023.

- Iceland Review (19.4.2021) *Chinese Authorities Blacklist Icelander In Response To Sanctions*. <https://www.icelandreview.com/news/chinese-authorities-blacklist-icelander-in-response-to-sanctions/> Vierailtu 2.1.2023.
- Ingimundarson, Valur (2007) Iceland's Security Identity Dilemma. The End of a U.S. Military Presence. *The Fletcher Forum of World Affairs*. Vol. 31. No. 1. 7–23.
- International Trade Administration (2021) *Norway Trade Agreements*. <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/norway-trade-agreements> Vierailtu 2.1.2023.
- Jacobsen, Marc (2022) Arctic Aspects in Denmark's New Foreign and Security Policy Strategy. *The Arctic Institute*. <https://www.thearcticinstitute.org/arctic-aspects-denmark-new-foreign-security-policy-strategy/> Vierailtu 2.1.2023.
- Jensen, Teis (2018) Greenland shortlists Chinese company for airport construction despite Denmark's concerns. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/china-arctic-greenland/greenland-shortlists-chinese-company-for-airport-construction-despite-denmarks-concerns-idUSL8N1R96F6> Vierailtu 2.1.2023.
- Jüris, Frank (2022) "Sino-Russian Scientific Cooperation in the Arctic: From Deep Sea to Deep Space". Teoksessa Kirchberger, Sarah, Sinjen, Svenja & Wörmer, Nils (toim.) *Russia-China relations: Emerging alliance or eternal rivals?* Cham: Springer, 185–202.
- Jåma, Sharon & Olofsson, Diana (2019) Swedish Security Experts: We're too naive about China. *SVT Nyheter*. <https://www.svt.se/nyheter/utrikes/swedish-security-experts-we-re-too-naive-about-china> Vierailtu 2.1.2023.
- Kahilainen, Juho (2017) Poliisi joutui rauhoitteluun kiihtyneitä kiinalaisturisteja Rovaniemellä – kelkkasafarilla ei näkynytäkään revontulia. *Ilta-Sanomat*. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005078060.html> Vierailtu 2.1.2023.
- Kallio, Henripekka (2019) Kaidin tehtaan suunnittelu pysähtyi talousvaikeuksiin – yhtiön johtajalle vaaditaan ikuista porttikieltoa Kiinan arvopaperimarkkinoille. *Lapin kansa*. <https://www.lapinkansa.fi/kaidin-tehtaan-suunnittelu-pysahyti-talousvaikeuks/363971> Vierailtu 2.1.2023.
- Kallio, Henripekka (2022) Hallinto-oikeus kaatoi Kaidin ympäristöluvan. *Lapin kansa*, 8–9.
- Kallio, Jyrki (2020) *Suomen ja Kiinan suhteet 70 vuotta: Suurvaltaperin paluu varjostaa tulevaisuutta*. FIIA Briefing Paper 296. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti. <https://www.fia.fi/julkaisu/suomen-ja-kiinan-suhteet-70-vuotta> Vierailtu 2.1.2023.

- Kania, Elsa B. & Laskai, Lorand (2021) “Myths and realities of China’s military-civil fusion strategy”, *Center for a New American Security*. <https://www.cnas.org/publications/reports/myths-and-realities-of-chinas-military-civil-fusion-strategy> Vierailtu 2.1.2023.
- Keith, Ronald C. (2012) New history inside Hu Jintao's foreign policy: 'Harmony' versus 'hegemony'. Teoksessa: Cheng, Y.S. Joseph (toim.) *China: A new stage of development for an emerging superpower*. Hong Kong: City University of Hong Kong Press. 235–252.
- Kerttula, Anu & Sulasma, Olli-Pekka (22.3.2021) EU:n ulkoministerit vahvistivat pakotteet Kiinalle uiguurivainon takia – Kiina lätkäisi vastapakotteita, mukana myös muutama suomalainen. <https://yle.fi/a/3-11849427> Vierailtu 27.1.2023.
- Keränen, Matti (2.6.2022) T&T selvitti: Ilmatieteen laitoksen Kiina-yhteistyö katkaistiin kuin seinään ja yhteiset suunnitelmat avaruustutkimuksesta haudattiin vähin äänin. *Tekniikka & Talous*. <https://www.tekniikkatalous.fi/uutiset/tt-selvitti-ilmatieteen-laitoksen-kiina-yhteistyo-katkaistiin-kuin-seinaan-ja-yhteiset-suunnitelmat-avaruustutkimuksesta-haudattiin-vahin-aanin/e93732a5-5869-4bec-9a64-47bbaa94f170> Vierailtu 2.1.2023.
- Keränen, Matti (15.6.2022) Tunnettu suomalainen sarjayrittäjä sai kiinalaisen asiakkaan ja perusti avaruusyrityksen – Siitä käynnistyi vyyhti, joka päättyi lopulta Supon ja valtioneuvoston pöydälle. *Tekniikka & Talous*. <https://www.tekniikkatalous.fi/uutiset/tunnettu-suomalainen-sarjayrittaja-sai-kiinalaisen-asiakkaan-ja-perusti-avaruusyrityksen-siita-kaynnistyi-vyyhti-joka-paatyi-lopulta-supon-ja-valtioneuvoston-poydalle/26f890fc-eaf0-46ff-992c-c4e80458a0fb> Vierailtu 2.1.2023.
- Keskinen, Esa (2021) Kemijärvelle sellutehdasta suunnitteleva Vataset Teollisuus keskittyy rahoitukseen – Soodakattila hankinnassa ensi vuoden alkupuoliskolla. *Koti-Lappi*. <https://www.kotilappi.fi/artikkeli/kemijarvelle-sellutehdasta-suunnitteleva-vataset-teollisuus-keskittyy-rahoitukseen-soodakattila-hankinnassa-ensi-vuoden-alkupuoliskolla-205673879/> Vierailtu 2.1.2023.
- Khorrani, Nima & Raspotnik, Andreas (2022) Forced to Look East? Russia, China, India, and the Future of Arctic Governance. *Georgetown Journal of International Affairs*. <https://gja.georgetown.edu/2022/09/16/forced-to-look-east-russia-china-india-and-the-future-of-arctic-governance%E2%BF%BC/> Vierailtu 2.1.2023.
- Kiinan kansantasavallan terrorismin vastainen laki [“中华人民共和国反恐怖主义法”]
Kiinan kansankongressin verkkosivut 12.6.2018
http://www.npc.gov.cn/zgrdw/npc/xinwen/2018-06/12/content_2055871.htm Vierailtu 10.4.2022.

- Kiinan kansantasavallan kansallisen turvallisuuden laki [“中华人民共和国国家安全法”], Kiinan valtioneuvoston verkkosivut 1.7.2015. http://www.gov.cn/zhengce/2015-07/01/content_2893902.htm Vierailtu 10.4.2022.
- Kiinan liikenneministeriön verkkosivut 19.8.2021: 交通运输部关于部救助打捞局开展重型破冰救助船研究等交通强国建设试点工作的意见 https://xxgk.mot.gov.cn/2020/jigou/zhghs/202110/t20211026_3623048.html Vierailtu 2.1.2023.
- Kiinan merihallinnon verkkosivut 14.11.2014: 海洋局局长：从极地大国迈向极地强国. http://www.gov.cn/xinwen/2014-11/19/content_2780849.htm Vierailtu 2.1.2023.
- Kiinan sotilasstrategia [“中国的军事战略”] Valtioneuvoston informaatiotoimisto 2015. <http://www.scio.gov.cn/zfbps/ndhf/2015/Document/1435161/1435161.ht> Vierailtu 12.2.2022.
- Kiinan valtioneuvoston verkkosivut, 8.8.2016: “国务院关于印发‘十三五’国家科技创新规划的通知”， http://www.gov.cn/zhengce/content/2016-08/08/content_5098072.htm Vierailtu 2.1.2023.
- Kiinan valtioneuvoston verkkosivut 4.12.2017: 国务院办公厅关于推动国防科技工业军民融合深度发展的意见. http://www.gov.cn/zhengce/content/2017-12/04/content_5244373.htm Vierailtu 2.1.2023.
- Kiinan valtioneuvoston verkkosivut 26.1.2018: *China's Arctic Policy*. http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2018/01/26/content_281476026660336.htm Vierailtu 3.1.2023.
- Kirchner, Stefan (2022) Nordic Plus: International Cooperation in the Arctic Enters a New Era. *The Polar Connection*. <https://polarconnection.org/nordic-plus-cooperation-arctic/> Vierailtu 2.1.2023.
- Klesty, Victoria & Solsvik, Terje (2019) Norway's Telenor picks Ericsson for 5G, abandoning Huawei. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/us-telenor-ericsson-huawei-tech-idUSKBN1YH0RM> Vierailtu 2.1.2023.
- Koistinen, Antti (2019) Nyt se ratkesi – Metsä Group rakentaa Kemiin 1,5 miljardin euron biotuotetehtaan. *Yle uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-10756127> Vierailtu 2.1.2023.
- Koivurova, Timo (2009) Kuka omistaa Arktisen jäämeren? *Ulkopolitiikka*. Vol. 46. No. 4. 46–47. http://arkisto.ulkopoliitika.fi/artikkeli/567/kuka_omistaa_arktisen_j_meren/ Vierailtu 2.1.2023.

- Koivurova, Timo (2022) Arktinen alue – kansainvälisen yhteistyön ja poliittisten jännitteiden alue. Teoksessa Kettunen, Ossi (toim.) *Arktisen alueen geopolitiikka 2000-luvulla*. Maanpuolustuskorkeakoulu; Sotataidon laitos; Julkaisusarja 2: Tutkimuseloiteita nro 17. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu. 31–56.
- Koivurova, Timo; Heikkilä, Markku, Ikävalko, Johanna, Kirchner, Stefan, Kopra, Sanna, Mikkola, Harri, Pursiainen, Riina, Sepponen, Susanna & Stepien, Adam (2022) *Arktinen yhteistyö uuden edessä: Analyysi Venäjän hyökkäyssodan vaikutuksista*. Valtioneuvoston selvitys 2022:2. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164369> Vierailtu 2.1.2023.
- Kolstad, Ivar (2019) Too big to fault? Effects of the 2010 Nobel Peace Prize on Norwegian exports to China and foreign policy. *International Political Science Review*. Vol. 41. No. 2. 207–223.
- Kopra, Sanna & Kauppila, Liisa (2018) Suomi ja Kiinan arktisen vallan anatomia: pehmeää, kovaa ja terävää? *The Ulkopolitist*, vieraskynä. <https://ulkopolitist.fi/2018/03/19/suomi-ja-kiinan-arktisen-vallan-anatomia-pehmeaa-kovaa-ja-teravaa/> Vierailtu 2.1.2023.
- Koskinen, Päivi & Parkkari, Jani (2020) “Bränditahra” – Kiina-tuntijoiden mielestä Helsingin yliopiston sisällä toimiva Konfutse-instituutti on mainehaitta, eikä sen toiminta kuulu enää huippuyliopistoon. *Yle uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-11249399> Vierailtu 2.1.2023.
- Kremlin (4.2.2022) *Joint Statement of the Russian Federation and the People’s Republic of China on the International Relations Entering a New Era and the Global Sustainable Development*. <http://en.kremlin.ru/supplement/5770> Vierailtu 2.1.2023.
- Kruse, Simon & Winther, Lene (2019) Banned recording reveals China ambassador threatened Faroese leader at secret meeting. *Belingske*. <https://www.berlingske.dk/internationalt/banned-recording-reveals-china-ambassador-threatened-faroese-leader> Vierailtu 2.1.2023.
- Lajeunesse, Adam & Choi, Timothy (2021) Here there be dragons? Chinese submarine options in the Arctic. *Journal of Strategic Studies*. Vierailtu 30.9.2022.
- Lanteigne, Marc (2022a) *Norway-China Relations. “Geopolitical Competitions in Europe’s Far North”*. Webinaari. <https://www.uib.no/en/fremmedsprak/151046/norway-china-relations> Vierailtu 2.1.2023.
- Lanteigne, Marc (2022b) China and the “Two Arctics”. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2022/10/china-and-the-two-arctics/> Vierailtu 2.1.2023.
- Lapin liitto (2021) Lapin liiton valtuusto palautti Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 valmisteluun. <https://www.lapinliitto.fi/lapin-liiton-valtuusto-palautti-pohjois-lapin-maakuntakaavan-2040-valmisteluun/> Vierailtu 9.1.2023.

- Lapin yliopisto (2016) *Lapin yliopistolle miljoonalahjoitus Kiinasta*. <https://www.ulapland.fi/news/Lapin-yliopistolle-miljoonalahjoitus-Kiinasta/mlw0yawm/585a741f-e8c5-4e2a-9be4-6f7d36b0fff0> Vierailtu 2.1.2023.
- Lee, Sangkuk (2014) China's 'three warfares': Origins, applications, and organizations, *Journal of Strategic Studies*. Vol. 37. No. 2. 198–222.
- Lee-Setälä, Yilin (2021) Kiinalaiset turistit eivät ole vielä valmiita lähtemään ulkomaille – kotimaassa odottaisi pitkä karanteeni. *Lapin kansa*. <https://www.lapinkansa.fi/kiinalaiset-turistit-eivat-ole-viela-valmiita-laht/3707376#kommentit> Vierailtu 2.1.2023.
- Leganger Bronder, Polina (2021) China to build its third icebreaker. *The Barents Observer*. <https://thebarentsobserver.com/en/arctic/2021/12/china-build-its-third-arctic-icebreaker> Vierailtu 3.1.2023.
- Lehtonen, Joonas (2021) Junalla Helsingistä Keski-Eurooppaan? Tallinna-tunnelin suunnittelu jatkuu. *Iltalehti*. <https://www.iltalehti.fi/ulkomaat/a/3e59cb4e-9a11-43b5-abf0-2bb06385aa83> Vierailtu 3.1.2023.
- Leisti, Tapani (14.3.2018) Jäämeren rata ei kannata – Selvityksestä paljastuu täystyrmäys. *Yle uutiset*. https://yle.fi/uutiset/3-10116782?utm_source=twitter-share&utm_medium=social Vierailtu 3.1.2023.
- Leisti, Tapani (3.2.2021) Kemijärven sellutehdashanke hyytyi, kun läntiset sijoittajat eivät halunneet pääosakkaaksi Kiinan valtionyhtiötä. *Yle uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-11771090> Vierailtu 3.1.2023.
- Leisti, Tapani (4.3.2021) Kiina halusi lentotukikohdan Kemijärvelle arktisia tutkimuslentoja varten – Suomen puolustushallinto tyrmäsi hankkeen. *Yle uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-11819140> Vierailtu 3.1.2023.
- Leisti, Tapani (6.4.2021) Lapin yliopistolle luvattu miljoonalahjoitus Kiinasta on yhä saamatta. *Yle uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-11871722> Vierailtu 3.1.2023.
- Li, Yan (2022) 北极地区军事博弈愈演愈烈, *Jiefangjunbao* 9.7.2022. <https://www.163.com/dy/article/H9GDRSJ60511DV4H.html> Vierailtu 3.1.2023.
- Li, Zhenfu; You, Xue & Wang, Wenya (2015) 中国北极航线多层战略体系研究, *Zhongguo ruankexue*. 2015. No. 4. 29–37.
- Liik, Kadri (2021) *It's complicated: Russia's tricky relationship with China*. European Council on Foreign Relations. <https://ecfr.eu/wp-content/uploads/Its-complicated-Russias-tricky-relationship-with-China.pdf> Vierailtu 3.1.2023.

- Liikenne ja -viestintäministeriö (2019) *Suomen ja Norjan välisen Jäämeren radan selvitystyöryhmän loppuraportti*. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 2019:2. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161366/LVM_2_2019_Jaameren_rata.pdf?sequence=1&isAllowed=y Vierailtu 3.1.2023.
- Lim, Yves-Heng (2014) *China's naval power: An offensive realist approach*. Farnham: Ashgate.
- Lindström, Sandra & Rydqvist, John (2019) *Kinas rymdprogram och rymdförmågor*. Tukholma: The Swedish Defence Research Agency. <https://www.foi.se/rapportsammanfattning?reportNo=FOI-R--4718--SE> Vierailtu 3.1.2023.
- Liptak, Kevin (2022) Biden uses call with Xi to lay out consequences for China if it supports Russia attack on Ukraine. *CNN*. 18.3.2022. <https://edition.cnn.com/2022/03/18/politics/joe-biden-xi-jinping-call/index.html> Vierailtu 3.1.2023.
- Liu, Dan (2022) '中国北极威胁论':现状、原因与影响, *Xibu xuekan*. 2022. No. 2. 54–58.
- Liu, Nengye (2021a) China and the Agreement to Prevent Unregulated High Seas Fisheries in the Central Arctic Ocean. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2021/06/china-and-the-agreement-to-prevent-unregulated-high-seas-fisheries-in-the-central-arctic-ocean> Vierailtu 2.1.2023.
- Liu, Nengye (2021b) China and one hundred years of the Svalbard treaty: Past, present and future. *Marine Policy*. Vol. 124. NO. 1.
- Lockie, Alex (2018) China and Sweden enter bizarre feud after tourists throw themselves on ground claiming 'brutal' murder attempt. *Business Insider*. <https://www.businessinsider.com/china-swedens-bizarre-feud-tourists-claim-brutal-murder-attempt-2018-9?r=US&IR=T> Vierailtu 2.1.2023.
- Luukka, Teemu (2018) Toimitusjohtaja Carl Haglund jättää Kaidin, vaikka Kemin biopolttoainetehtaan tulevaisuus näyttää valoisammalta kuin aikoihin. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/talous/art-2000005702279.html> Vierailtu 2.1.2023.
- Maavoimat. *Maavoimien harjoitustoiminta*. <https://maavoimat.fi/harjoitustoiminta> Vierailtu 2.1.2023.
- Manninen, Mari (2019) Helsingin Konfutse-instituutin johtaja pitää Kiinaan erikoistunutta laitostaan taakkana kaikille: “Pitäisi miettiä tarkasti, halutaanko tällaista”. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006218878.html> Vierailtu 22.12.2022.
- Martin, Miguel (2018) China in Greenland: Mines, Science, and Nods to Independence. *China Brief* Vol. 18. No. 4. <https://jamestown.org/program/china-greenland-mines-science-nods-independence/> Vierailtu 9.1.2023.

- Martinson, Ryan D. (2019) The Role of the Arctic in Chinese Naval Strategy. *China Brief* Vol. 19. No. 22. <https://jamestown.org/program/the-role-of-the-arctic-in-chinese-naval-strategy/> Vierailtu 22.12.2022.
- Mattlin, Mikael & Kauppila, Liisa (2022) Ulkomaiset yritysostot, huoltovarmuus ja Kiina – talous ei ole enää pelkkää taloutta. *Must Read*. <https://www.mustread.fi/artikkelit/ulkomaiset-yritysostot-huoltovarmuus-ja-kiina-talous-ei-ole-ena-pelkkaa-taloutta/> Vierailtu 22.12.2022.
- Mattlin, Mikael, Paltemaa, Lauri & Vuori, Juha A. (2022) *Kiinan poliittinen järjestelmä*. Tampere: Vastapaino.
- Matzen, Erik (2017) Denmark spurned Chinese offer for Greenland base over security – sources. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/uk-denmark-china-greenland-base-idUKKBN1782E2> Vierailtu 22.12.2022.
- Mikkola, Olli-Matti & Pynnöniemi, Katri (2016) Venäjän nollasummapelin valtopolitiikka. Teoksessa Blombergs, Fred (toim.) *Suomen turvallisuuspoliittisen ratkaisun lähtökohdat*. Maanpuolustuskorkeakoulu julkaisusarja 1. Helsinki: Maanpuolustus-korkeakoulu.
- Moody, Oliver (2020) Swedes axe China-backed Confucius school scheme as relations sour. *The Times*. <https://www.thetimes.co.uk/article/swedes-axe-china-backed-confucius-school-scheme-as-relations-sour-7n56ld2v3> Vierailtu 22.12.2022.
- Moraca, Sara (2021) The battle over Greenland's untapped natural resources. *Deutsche Welle*. <https://www.dw.com/en/the-battle-over-greenlands-untapped-natural-resources/a-57138809> Vierailtu 22.12.2022.
- MOT (31.1.2022) Yliopistot Kiinan armeijan asialla. *Yle Areena*. <https://areena.yle.fi/1-50979206?autoplay=true> Vierailtu 22.12.2022.
- MTV Uutiset (2.12.2022) Pääministeri Marinilta tiukka viesti Australiassa: “Nyt on aika lopettaa olemasta naiiveja”. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/paaministeri-marinilta-tiukka-viesti-australiassa-nyt-on-aika-lopettaa-olemasta-naiiveja/8583564> Vierailtu 27.1.2023.
- Mulvenon, James (2009) Chairman Hu and the PLA's ‘new historic missions’. *China Leadership Monitor*. No. 27.
- Nilsen, Thomas (2019) Details of China's nuclear-powered icebreaker revealed. *The Barents Observer*. <https://thebarentsobserver.com/en/arctic/2019/03/details-chinas-nuclear-powered-icebreaker-revealed> Vierailtu 22.12.2022.
- Nojonen, Matti, Mattlin, Mikael & Elmer, Keegan (2015) Interference by any other name. Teoksessa: Cheng, Joseph Y.S. & Siika, Marita (toim.) *New trends and challenges in China's foreign policy*. Hong Kong: City University of Hong Kong. 203–226.

- Norwegian Intelligence Service (2022) *Focus 2022. The Norwegian Intelligence Service's assessment of current security challenges*. Oslo: The Norwegian Intelligence Service. <https://www.forsvaret.no/aktuelt-og-presse/publikasjoner/fokus/rapporter/Focus%202022%20-%20-%20english.pdf/> /attachment/in-line/2bec2656-0ca8-4556-8878-c3fe2ee3a11e:161a477e1ab332bdf02ed556e6c963251537bf22/Focus%202022%20-%20-%20english.pdf Vierailtu 22.12.2022.
- Norwegian Ministries (2020) *The Norwegian Government's Arctic Policy. People, opportunities and Norwegian interests in the Arctic*. Norwegian Ministry of Foreign Affairs. https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/ud/vedlegg/nord/whitepaper_abstract2020.pdf Vierailtu 22.12.2022.
- The Norwegian Police Security Service (2020) *National Threat Assessment for 2022*. <https://pst.no/globalassets/ntv/2022/nasjonalt-trusselvurdering-2022-pa-engelsk.pdf> Vierailtu 22.12.2022.
- Novatek. *Project Arctic LNG 2*. <https://www.novatek.ru/en/business/arctic-lng/> Vierailtu 22.12.2022.
- Oleander-Turja, Jaakko (2021) Akateemisen vapauden portinvartija. *Tutkain*. 2021. No 4. 8–13.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2021) *Toimintatapasuosituksia akateemiseen yhteistyöhön Kiinan kanssa*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja: 2021:51. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163639/OKM_2021_51.pdf?sequence=4&isAllowed=y Vierailtu 22.12.2022.
- Paltto, Anni-Saara & Tammela, Linda (2021) Saamelaisten huoli vaihtui huojennukseen, kun Jäämeren rata päätettiin poistaa maakuntakaavasta: Arvokas päätös, mutta yhä pelottaa. *Yle uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-11935800> Vierailtu 22.12.2022.
- Pan, Zhengziang & Lu, Zheng (2013) 北极地区的战略价值与中国国家利益研究. *Jianghuai Luntan*. 2013. No 2. 118–123.
- Passoja, Annu (2017) Kiinalaiset maksutavat yleistyvät vauhdilla Lapissa ja Helsingissä - turistien toivotaan kuluttuvan yhä avokätisemmin. *Yle uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-9396643> Vierailtu 22.12.2022.
- Passoja, Annu (2019) Sodankylän satelliittiantennit tarjoavat rahanarvoista tietoa Koillisväylälle tähyävälle Kiinalle. *Yle uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-10651957> Vierailtu 22.12.2022.
- Passoja, Annu (2020) Jäämeren rataa on vaikea perustella ilman Tallinna-tunnelia, sanoo ratahankkeiden puuhämies Peter Vesterbacka - Jäämeren rata vielä lähtökuopissa. *Yle uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-11251700> Vierailtu 22.12.2022.

- Patel, Raisa & Barton, Rosemary (2020) Bob Rae calls on UN to investigate evidence of genocide against China's Uighur minority. *CBC News*. <https://www.cbc.ca/news/politics/bob-rae-genocide-investigation-uighur-minority-1.5802920> Vierailtu 22.12.2022.
- Pedersen, Tobjørn (2020) Security issues in the Svalbard area. Teoksessa Hoogensen Gjørvi, Gunhild; Lanteigne, Marc & Sam-Aggrey, Horatio (toim.) Routledge Handbook of Arctic Security. Lontoo & New York: Routledge/Taylor & Francis Group. 270–282.
- Pétursson, Gustav (2020) *The Defence Relationship of Iceland and the United States and the Closure of Keflavík base*. Acta electronica Universitatis Lapponiensis 285. Rovaniemi: University of Lapland, Faculty of Social Sciences.
- Pezard, Stephanie, Flanagan, Stephen J., Harold, Scott W., Chindea, Irina A., Sacks, Benjamin J., Tingstad, Abbie, Finazzo, Tristan & Kim, Soo (2020) *China's Strategy and Activities in the Arctic. Implications for North American and Transatlantic Security*. Santa Monica: RAND Corporation. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA1282-1.html Vierailtu 22.12.2022.
- Pikkarainen, Aleksanteri (2019) Näin kiinalaisten määrä Rovaniemellä kymmenkertaistui - jopa terrorismi pelasi Suomen pussiin: "Tämä jää historiaan". *Iltalehti*. <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/c55ad568-2a47-4b45-92cf-2c9133ca6e40> Vierailtu 22.12.2022.
- Pohjola, Aleks (2022) Maaseudun Tulevaisuus: Boreal Bioref on asetettu konkurssiin. *Lapin kansa*. <https://www.lapinkansa.fi/maaseudun-tulevaisuus-boreal-bioref-on-asetettu-ko/4510833#kommentit> Vierailtu 22.12.2022.
- Pompeo, Michael R. (2019) Looking North: Sharpening America's Arctic Focus. Puhe Rovaniemellä 9.5.2019. <https://2017-2021.state.gov/looking-north-sharpening-americas-arctic-focus/index.html>, Vierailtu 29.9.2022.
- Posaner, Joshua (2020) Estonia to reject China-backed Baltic tunnel plan over security fears. *Politico*. <https://www.politico.eu/article/estonia-to-reject-china-backed-baltic-tunnel-plan-over-security-fears/> Vierailtu 22.6.2022.
- Puranen, Matti (2021) Kiinan EU-pakotteet tähtäävät kriittisen Kiina-tutkimuksen tukahduttamiseen. *The Ulkopolitist*. <https://ulkopolitist.fi/2021/04/11/kiinan-eu-pakotteet-tahtaavat-kriittisen-kiina-tutkimuksen-tukahduttamiseen/> Vierailtu 22.6.2022.
- Puranen, Matti (2022a) *Informaatioberruus: Kiinan sotilasstrategia ja sodan kuva kylmän sodan jälkeisellä aikakaudella*. Maanpuolustuskorkeakoulu; Sotataidon laitos; Julkaisusarja 2: Tutkimusselosteita nro 21. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Puranen, Matti (2022b) Chinese influence networks in Finland: A preliminary case study. *Asia Paper*. Stockholm-Nacka: Institute for Security and Development Policy.

- Qin, Amy (2021) Trump's Last-Minute Moves Against China Complicate Biden's Agenda. *The New York Times*. 20.1.2021. <https://www.nytimes.com/2021/01/20/world/asia/trump-china-biden.html> Vierailtu 22.6.2022.
- RADI (2018) *China, Finland to Enhance Arctic Research Cooperation*. http://english.radi.cas.cn/News/IC/201804/t20180419_191812.html
- Radio Free Asia (2022) Overfishing fuels South China Sea tensions, risks armed conflict, researcher says. <https://www.rfa.org/english/news/china/southchinasea-fisheries-01052022141237.html> Vierailtu 22.12.2022.
- Rahbek-Clemmensen, Jon (2020) Denmark and Greenland's changing sovereignty and security challenges in the Arctic. Teoksessa: Hoogensen Gjørøv, Gunhild, Lanteigne, Marc & Sam-Aggrey, Horatio (toim.) *Routledge Handbook of Arctic Security*. Lontoo & New York: Routledge. 176–187.
- Rajagopalan, Rajeswari Pillai (2022) Putin and Xi Frame a New China-Russia Partnership. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2022/02/putin-and-xi-frame-a-new-china-russia-partnership/> Vierailtu 22.12.2022.
- Rautala, Ari (2022) Venäjän geopolittinen asemoituminen ja sotilaallinen toiminta arktisella alueella. Teoksessa Kettunen, Ossi (toim.) *Arktisen alueen geopolitiikka 2000-luvulla*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu. 191–222.
- Regjeringen (2016) *Statement of the Government of the People's Republic of China and the Government of the Kingdom of Norway on Normalization of Bilateral Relations*. https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/ud/vedlegg/statement_kina.pdf Vierailtu 22.6.2022.
- Renmin Ribao (20.5.2016) 郝晓光的竖版世界地图令全球惊讶. <https://www.china-news.com.cn/cul/2016/05-20/7876889.shtml> Vierailtu 22.6.2022.
- Renmin ribao haiwaiban (26.2.2018) 一文读懂习近平的总体国家安全观 <http://news.sina.com.cn/o/2018-04-26/doc-ifztkpin4032916.shtml> Vierailtu 22.6.2022.
- Reuters (19.7.2018) Russia's Novatek ships first LNG cargo to China via Arctic. <https://www.reuters.com/article/us-novatek-cnpc-lng-idUSKBN1K90YN> Vierailtu 28.12.2022.
- Reuters (2.6.2020) Russia's rail link to port of Murmansk severed by bridge collapse. <https://www.reuters.com/article/us-russia-bridge/russias-rail-link-to-port-of-murmansk-severed-by-bridge-collapse-idUSKBN2390X7> Vierailtu 28.12.2022.
- Reuters (10.11.2021) Greenland bans uranium mining, halting rare earths project. <https://www.reuters.com/world/americas/greenland-bans-uranium-mining-halting-rare-earths-project-2021-11-10/> Vierailtu 28.12.2022.

- Reuters (18.11.2022) Value of Russia-China energy trade up 64%, deputy PM says. <https://www.reuters.com/business/energy/value-russia-china-energy-trade-up-64-deputy-pm-says-2022-11-18/> Vierailtu 28.12.2022.
- Reuters (19.11.2022) China's Xi looks to strengthen energy ties with Russia. <https://www.reuters.com/business/energy/chinas-xi-looks-strengthen-energy-ties-with-russia-2022-11-29/> Vierailtu 28.12.2022.
- Ruokangas, Perttu (2018) Kiinalaishotelli sai luvan laajentaa Rovaniemellä. *Yle uutiset*. <https://yle.fi/a/3-10378678> Vierailtu 9.1.2023.
- Ruokangas, Perttu (2019) Kiinalaiset saattavat rakentaa Tallinnan tunnelin lisäksi Jäämeren radan – rahoitusta toivotaan etenkin Norjasta. *Yle uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-10868641> Vierailtu 28.12.2022.
- Ruokangas, Perttu & Mäntykenttä, Juhani (2019) Angry Birds -mies Vesterbacka lähtee vetämään kiistelyä Jäämeren rataa - juna Kirkkoniemeen voisi kulkea jo viiden vuoden kuluttua. *Yle uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-10774140> Vierailtu 28.12.2022.
- Ruokangas, Perttu (2021) Pohjois-Lapin maakuntakaava uuteen valmisteluun – valtuusto tyrmäsi Jäämeren radan. *Yle uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-11934660> Vierailtu 28.12.2022.
- Sakhuja, Vijay (2011) *China's Arctic Calculus and Iceland*. Society for the Study of Peace and Conflict. <https://www.sspconline.org/sites/default/files/IssueBrief3.pdf> Vierailtu 28.12.2022.
- Salama, Vivian, Ballhaus, Rebecca, Restuccia, Andrew & Bender, Michael C. (2019) President Trump Eyes a New Real-Estate Purchase: Greenland. *The Wall Street Journal*. <https://www.wsj.com/articles/trump-eyes-a-new-real-estate-purchase-greenland-11565904223> Vierailtu 28.12.2022.
- Satariano, Adam (2019) At the Edge of the World, a New Battleground for the U.S. and China. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2019/12/20/technology/faroe-islands-huawei-china-us.html> Vierailtu 28.12.2022
- Schultz, Teri (2018) Cast Off by The United States a Decade Ago, Keflavik is Again a Key Lookout. *Atlantic Council*. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/cast-off-by-the-united-states-a-decade-ago-keflavik-is-again-a-key-lookout/> Vierailtu 28.12.2022.
- Silver, Laura, Devlin, Kat & Huang, Christine (2020) *Unfavorable Views of China Reach Historic Highs in Many Countries*. Pew Research Center. <https://www.pewresearch.org/global/2020/10/06/unfavorable-views-of-china-reach-historic-highs-in-many-countries/> Vierailtu 28.12.2022.

- Skille, Øyvind Bye, Strand, Tormod & Kjendlie, Espen (2021) For første gang sier PST at Kina står bak et dataangrep. NRK. <https://www.nrk.no/norge/pst-har-et-terretning-om-at-kinesisk-gruppe-stod-bak-dataangrep-mot-statsforvaltere-1.15540601> Vierailtu 2.1.2023.
- Skorini, Heini (2022) *The Faroe Islands, Foreign Policy and Security: What do Faroese People Think?* Tórshavn: Faculty of History and Social Sciences, University of the Faroe Islands. https://setur.cdn.fo/media/8230/fr%C3%A1grei%C3%B0ing-um-uttanrikis-og-trygdarpolitikk.pdf?s=c5IFU0bQGQrD9ZSQ_Z0F2WCqqck Vierailtu 2.1.2023.
- Skön, Kirsi (2020) Kiinalaiset maksoivat useita Mika Niikon matkoja – kansanedustajan Kiina-yhteydet vielä tiedettyä laajemmat. MOT. <https://yle.fi/aihe/artikeli/2020/02/09/kiinalaiset-maksoivat-useita-mika-niikon-matkoja-kansanedustajan-kiina-yhteydet> Vierailtu 2.1.2023.
- Skön, Kirsi (2022a) Suomessa työskentelevillä tutkijoilla yhteyksiä Kiinan sotakoneistoon – Professori: “Emme katso militaariyhteyksiä vaan sitä, onko tutkija meille hyödyksi”. *Yle uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-12288988> Vierailtu 2.1.2023.
- Skön, Kirsi (2022b) Kiinan valtion rahoittama instituutti sai lähtöpassit Helsingin yliopistolta – jatko ei ole neuvoteltavissa. *Yle uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-12498334> Vierailtu 2.1.2023.
- Smieszek, Malgorzata, Koivurova, Timo & Nielsson, Egil (2020) China and Arctic Science. Teoksessa: Koivurova, Timo & Kopra, Sanna (toim.) *Chinese Policy and Presence in the Arctic*. Leiden: Brill Nijhoff, 42–61.
- Sørensen, Camilla T.N. & Klimenko, Ekaterina (2017) *Emerging Chinese-Russian Cooperation in the Arctic. Possibilities and constraints*. SIPRI Policy Paper No. 46. Tukholma: SIPRI. <https://www.sipri.org/sites/default/files/2017-06/emerging-chinese-russian-cooperation-arctic.pdf> Vierailtu 2.1.2023.
- Spivak, Vita & Gabuev, Alexander (2021) The Ice Age: Russia and China’s Energy Cooperation in the Arctic. *Carnegie Endowment for International Peace*. <https://carnegiemoscow.org/commentary/86100> Vierailtu 2.1.2023.
- Staalesen, Atle (2021) Chinese icebreaker sails to North Pole, explores remote Arctic ridge. *The Barents Observer*. <https://thebarentsobserver.com/en/arctic/2021/08/chinese-icebreaker-sails-north-pole-explores-remote-arctic-ridge> Vierailtu 9.1.2023.
- Staalesen, Atle (2022a) Turks are coming to Russia's rescue in large Arctic LNG project. *The Barents Observer*. <https://thebarentsobserver.com/en/arctic-lng/2022/08/turks-are-coming-russias-rescue-large-arctic-lng-project> Vierailtu 9.1.2023.

- Staalesen, Atle (2022b) Putin's top oilman praises Xi Jinping, invites China to the Arctic. *The Barents Observer*. <https://thebarentsobserver.com/en/industry-and-energy/2022/11/putins-top-oilman-praises-xi-jinping-invites-china-arctic> Vierailtu 29.12.2022.
- Staalesen, Atle (2022c) Chinese shippers shun Russian Arctic waters. *The Barents Observer*. <https://thebarentsobserver.com/en/industry-and-energy/2022/08/chinese-shippers-shun-russian-arctic-waters> Vierailtu 9.1.2023.
- Stepien, Adam, Kauppila, Liisa, Kopra, Sanna, Käpylä, Juha, Lanteigne, Marc, Mikkola, Harri & Nojonen, Matti (2020a) China's Economic Presence in the Arctic: Realities, Expectations and Concerns. Teoksessa: Koivurova, Timo & Kopra, Sanna (toim.) *Chinese Policy and Presence in the Arctic*. Leiden; Boston: Brill/Nijhoff, 90–136.
- Stepien, Adam, Koivurova, Timo, Käpylä, Juha, Mikkola, Harri & Nojonen, Matti (2020b) Chinese-Finnish Economic Relations within the Arctic Context: Hopes and Disappointments. Teoksessa Koivurova, Timo & Kopra, Sanna (toim.) *Chinese Policy and Presence in the Arctic*. Leiden; Boston: Brill/Nijhoff, 137–177.
- Strong, Walter (2020) Ottawa blocks Chinese takeover of Nunavut gold mine project after national security review. *CBC News*. 22.12.2020. <https://www.cbc.ca/news/canada/north/canada-china-tmac-1.5851305> Vierailtu 2.1.2023.
- Sukhankin, Sergey (2022) Russia's Arctic Strategy Melting Under the Scorch of Sanctions (Part One). *Jamestown Foundation Eurasia Daily Monitor*. Vol. 19. No. 80.
- Sullivan, Helen (2021) US no longer wants to buy Greenland, Blinken confirms. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/us-news/2021/may/21/us-no-longer-wants-to-buy-greenland-blinken-confirms> Vierailtu 2.1.2023.
- Sullström, Heidi, Koponen, Jarmo & Wallius, Anniina (2019) Jos Helsinki–Tallinna-tunneli toteutuu, Suomesta tulee osa Kiinan arktista silkkitietä – Peter Vesterbäckä toivoo rahoitusta myös länsimaista. *Yle uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-10680801> Vierailtu 2.1.2023.
- Sun, Kai & Wu, Hao (2016) 北极安全新态势与中国北极安全利益维护. *Nanjing Zhengzhi-xueyuan xuebao*. 2016. No. 5. 71–77.
- Suojelupoliisi (2020) *Vuosikirja 2019*. https://supo.fi/documents/38197657/40760236/SUPO_Vuosikirja_2019_FI_saavutettava.pdf/1955990c-85f9-57bc-1f54-6c578779add0/SUPO_Vuosikirja_2019_FI_saavutettava.pdf?t=1603804256355 Vierailtu 2.1.2023.

- Suojelupoliisi (2021) *Kansallisen turvallisuuden katsaus 2021*. <https://supo.fi/documents/38197657/39761266/Kansallisen+turvallisuuden+katsaus+2021.pdf/dd166757-9394-8d80-8891-39d5a3c4b953/Kansallisen+turvallisuuden+katsaus+2021.pdf?t=1649405323928> Vierailtu 2.1.2023.
- Suojelupoliisi (2022) *Kansallisen turvallisuuden katsaus 2022*. <https://supo.fi/kansallisen-turvallisuuden-katsaus> Vierailtu 2.1.2023.
- Sutter, Robert (2020) *Chinese foreign relations: Power and policy of an emerging global force*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- SVT Nyheter (2020) *Rymdbasen Esrange avslutar kinesiskt samarbete*. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/norrbottn/rymdbasen-esrange-avslutar-kinesiskt-samarbete> Vierailtu 2.1.2023.
- Tan, Yvette (2018) Why Sweden and China have fallen out so badly. *BBC*. <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-45635646> Vierailtu 2.1.2023.
- Tanskanen, Jari (2018) Maailman toiseksi suurin matkatoimisto alkaa myydä matkoja Suomeen – Saimaalle odotettavissa tuhansia kiinalaisia. *Yle uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-10203916> Vierailtu 2.1.2023.
- TASS (14.7.2022) Construction of 12 terminals, 153 vessels added to Northern Sea Route development plan. <https://tass.com/economy/1480193> Vierailtu 2.1.2023.
- Thorhallsson, Baldur & Grimsdottir, Snaefridur (2021) *Lilliputian encounters with Gulliver: Sino-Icelandic Relations from 1995 to 2021*. Reykjavík: Centre for Small State Studies, University of Iceland. <https://ams.overcastcdn.com/documents/Skyrsla - Lilliputian encounters Gulliver final 3.pdf> Vierailtu 2.1.2023.
- Tiezzi, Shannon (2020) Sweden Becomes Latest – and Among Most Forceful – to Ban Huawei from 5G. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2020/10/sweden-becomes-latest-and-among-most-forceful-to-ban-huawei-from-5g/> Vierailtu 2.1.2023.
- Tiihonen, Jarno (2019) Kiinalaisen Kaidin investointipäätös Kemin biovoimalasta tehdään aikaisintaan 2021. *Yle uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-10603787> Vierailtu 2.1.2023.
- Toveri, Pekka (2022) Yhdysvaltojen, Kanadan ja Naton geopoliittiset intressit ja toiminnan kehittäminen arktisella alueella. Teoksessa Kettunen, Ossi (toim.) *Arktisen alueen geopoliittinen 2000-luvulla*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, 121–176.
- Turunen, Teemu (2021) Kolumni: Korkeakouluysteistyö Kiinan kanssa – mahdollisuuksia ja uhkakuvia. *Supo*. <https://supo.fi/-/kolumni-korkeakouluysteistyoko-kiinan-kanssa-mahdollisuuksia-ja-uhkakuvia> Vierailtu 2.1.2023.

- Tynkkynen, Jyri (2017) Kemijärven biojalostamo teki sopimuksia kiinalaisyrittäjien kanssa. *Yle uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-9547443> Vierailtu 2.1.2023.
- U.S. Department of Homeland Security (2021) *Strategic Approach for Arctic Homeland Security*. https://www.dhs.gov/sites/default/files/publications/21_0113_plcy_dhs-arctic-strategy_0.pdf Vierailtu 2.1.2023.
- Ulkoasiainministeriö (2010) *Suomen Kiina-toimintaohjelma*. Ulkoasiainministeriön julkaisu 5/2010. https://finlandabroad.fi/documents/35732/48132/handlingsprogrammet_p%C3%A5_finska.pdf/aecc5f30-d597-b4a3-9f1e-cfac390fd79a?t=1560009381820 Vierailtu 2.1.2023.
- Ulkoasiainvaliokunta (2021) Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/UaVM_1+2021.aspx Vierailtu 2.1.2023.
- Ulkoministeriö (2017) *Yhteisiä ratkaisuja etsimässä. Suomen puheenjohtajuusohjelma Arktisessa neuvostossa 2017–2019*. <https://um.fi/documents/35732/0/Suomen%20Arktisen%20neuvoston%20puheenjohtajuusohjelma.pdf/66a75656-ffa8-4bc8-0efd-207280fbdcb2?t=1533129385720> Vierailtu 2.1.2023.
- Ulkoministeriö (2021a) *Suomen valtionhallinnon Kiina-toimintaohjelma*. https://um.fi/documents/35732/0/Kiina-toimintaohjelma_UM_FI_2021+%282%29.pdf/60bd0da3-c07d-e48b-204d-8f94fa6aa625?t=1623755210992 Vierailtu 2.1.2023.
- Ulkoministeriö (2021b) *Kiina ja Yhdysvallat – haaste yrityksille: Suurvaltakilpailun vaikutukset suomalaisyrityksille*. Ulkoministeriön julkaisu 2021:1. Helsinki: Ulkoministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163272/UM_2021_01.pdf?sequence=4&isAllowed=y Vierailtu 2.1.2023.
- United States Army (2021) *Regaining Arctic Dominance*. https://www.army.mil/e2/downloads/rv7/about/2021_army_arctic_strategy.pdf Vierailtu 2.1.2023.
- United States Coast Guard (2019) *Arctic Strategic Outlook*. [https://www.uscg.mil/Portals/0/Images/arctic/Arctic Strategy Book APR 2019.pdf](https://www.uscg.mil/Portals/0/Images/arctic/Arctic%20Strategy%20Book%20APR%202019.pdf) Vierailtu 2.1.2023.
- Urbina, Ian (2020) How China's Expanding Fishing Fleet Is Depleting the World's Oceans. *Yale Environment 360*. <https://e360.yale.edu/features/how-chinas-expanding-fishing-fleet-is-depleting-worlds-oceans> Vierailtu 2.1.2023.
- U.S. Geological Survey. (2008). Circum-Arctic resource appraisal: Estimates of undiscovered oil and gas north of the Arctic Circle. <http://pubs.usgs.gov/fs/2008/3049/fs2008-3049.pdf> Vierailtu 2.1.2023.

- Wall, Mike (2022) China lays out ambitious space plans for next 5 years. *Space.com*. <https://www.space.com/china-five-year-plan-space-exploration-2022> Vierailtu 2.1.2023.
- Walsh, Michael (3.9.2020) Norway once felt China's wrath – what can Australia learn from them? *Abc News*. <https://www.abc.net.au/news/2020-09-04/norway-once-felt-chinas-wrath-what-can-australia-learn-from-them/12621056> Vierailtu 28.12.2022.
- Valtanen, Tero (2019) Peter Vesterbackan Tallinna-tunnelihankkeeseen tulossa mukaan maailman suurin rakennusliike - vuosittainen työllisyysvaikutus olisi 20 000 henkilötyövuotta. *Yle uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-10868403> Vierailtu 2.1.2023.
- Valtioneuvosto (2009) *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009*. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 11/2009. Helsinki: Valtioneuvosto. https://vnk.fi/documents/10616/622958/J1109_Suomen+turvallisuus-+ja+puolustuspolitiikka.pdf/ebe78430-c2a9-4e01-8b5a-638fc51871e7/J1109_Suomen+turvallisuus-%20+ja+puolustuspolitiikka.pdf?version=1.0&t=1422455219000 Vierailtu 2.1.2023.
- Valtioneuvosto (2010) *Suomen arktinen strategia*. https://vnk.fi/documents/10616/622962/J0710_Suomen+arkkinen+strategia.pdf Vierailtu 3.1.2023.
- Valtioneuvosto (2012) *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2012*. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 5/2012. Helsinki: Valtioneuvosto. https://vnk.fi/documents/10616/622970/J0512_Suomen+turvallisuus-%20+ja+puolustuspolitiikka+2012.pdf/b534174a-13bc-4684-beb0-a093be30ce2a?version=1.0 Vierailtu 2.1.2023.
- Valtioneuvosto (2013) *Suomen arktinen strategia 2013*. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 14/2013. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. <https://vnk.fi/documents/10616/334509/Arktinen+strategia+2013/fc8d6442-daa6-4e94-b774-84b863393977> Vierailtu 2.1.2023.
- Valtioneuvosto (2016) *Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko*. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 7/2016. Helsinki: Valtioneuvosto. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/VNS_6+2016.pdf Vierailtu 2.1.2023.
- Valtioneuvosto (2017a) *Valtioneuvoston puolustusselonteko*. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 5/2017. Helsinki: Valtioneuvosto. https://www.defmin.fi/files/3683/J05_2017_VN_puolustuselonteko_Su_PLM.pdf Vierailtu 2.1.2023.
- Valtioneuvosto (2017b) *Arktisen strategian päivityksen toimenpidesuunnitelma*. Hallituksen strategiaistunto 27.3.2017. <https://valtioneuvosto.fi/docu->

[ments/10616/3474615/Arktisen+strategian+p%2525C3%2525A4ivityksen+toimenpidesuunnitelma/29ee5b41-2515-4ca1-b9fe-5fba1d9320bc](https://www.vierailtu.fi/10616/3474615/Arktisen+strategian+p%2525C3%2525A4ivityksen+toimenpidesuunnitelma/29ee5b41-2515-4ca1-b9fe-5fba1d9320bc) Vierailtu 2.1.2023.

Valtioneuvosto (2020) *Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko*. Valtioneuvoston julkaisuja 2020:30. Helsinki: Valtioneuvosto. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162513/VN_2020_30.pdf?sequence=1&isAllowed=y Vierailtu 2.1.2023.

Valtioneuvosto (2021a) *Arktisen politiikan strategia*. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:53. Helsinki: Valtioneuvosto. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163245/VN_2021_53.pdf?sequence=1&isAllowed=y Vierailtu 2.1.2023.

Valtioneuvosto (2021b) *Valtioneuvoston puolustusselonteko*. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:78. Helsinki: Valtioneuvosto. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163405/VN_2021_78.pdf?sequence=4&isAllowed=y Vierailtu 2.1.2023.

Valtioneuvosto (2022) *Ajankohtais selonteko turvallisuusympäristön muutoksesta*. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:18. Helsinki: Valtioneuvosto. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/VNS_1+2022.pdf Vierailtu 2.1.2023.

Van Leijen, Majorie (2018) China wants to connect Arctic to New Silk Road. *Railfreight.com*. <https://www.railfreight.com/beltandroad/2018/05/01/china-eyes-polar-silk-road/?gdpr=deny> Vierailtu 2.1.2023.

Wang, Hui-Jin, Chen, Huo-Po & Liu, Jiping (2015) Arctic sea ice decline intensified haze pollution in Eastern China. *Atmospheric and Oceanic Science Letters*. Vol. 8. No. 1. 1–9.

The Watch (2022) *Arctic plays key role in Denmark security strategy*. <https://thewatch-magazine.com/2022/05/02/arctic-plays-key-role-in-denmark-security-strategy/> Vierailtu 2.1.2023.

The White House (2013) *National Strategy for the Arctic Region*. Washington D.C.: The White House. https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/nat_arctic_strategy.pdf Vierailtu 2.1.2023.

The White House (2022a) *National Security Strategy*. Washington D.C.: The White House. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf> Vierailtu 2.1.2023.

The White House (2022b) *National Strategy for the Arctic Region*. Washington D.C.: The White House. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/National-Strategy-for-the-Arctic-Region.pdf> Vierailtu 2.1.2023.

- Wigell, Mikael ym. (2022) *Europe Facing Geoeconomics: Assessing Finland's and the EU's Risks and Options in the Technological Rivalry*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022: 12. Valtioneuvoston kanslia
- Virki, Tarmo (2019) Three Chinese companies to build Tallinn-Helsinki tunnel. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/us-finland-estonia-tunnel/three-chinese-companies-to-build-tallinn-helsinki-tunnel-idUSKCN1U70F3> Vierailtu 25.1.2022.
- Wood, Peter, Stone, Alex & Lee, Taylor A. (2021) *China's Ground Segment: Building the Pillars of a Great Space Power*. Montgomery: China Aerospace Studies Institute, Air University.
- Woody, Todd (2019) China extends domain with fifth deep sea mining contract. *China Dialogue Ocean*. <https://chinadialogueocean.net/en/conservation/9771-china-deep-sea-mining-contract/> Vierailtu 25.1.2022.
- Wu, Jianshu (2021) 论中国在北极的战略选择, *Gonggong waijiao jikan*. Vol. 2021. No. 1. 33–39.
- Wuthnow, Joel (2017) China's new 'black box': Problems and prospects for the Central National Security Commission. *The China Quarterly*. Vol 232. 886–903.
- Xi, Jinping (2017) 共同构建人类命运共同体, Puhe Yhdistyneiden kansakuntien kokouksessa Genevessä 17.1.2017. <http://cpc.people.com.cn/n1/2017/0120/c64094-29037658.html> Vierailtu 2.1.2023.
- Xia, Liping (2018) 新时代“冰上丝绸之路”的发展布局研究. *Xueshu Qianyan*. 2018. No. 6.
- Xiao, Tianliang toim. (2020) 战略学 [“Strategian tiede”]. Beijing: Guofang daxue chubanshe.
- Xinhua Wang (13.3.2005) 胡锦涛强调坚决履行新世纪新阶段我军历史使命 <http://news.sina.com.cn/c/2005-03-13/18136073308.shtml> Vierailtu 25.1.2022.
- Xinhua Wang (15.4.2014) 习近平：坚持总体国家安全观, 走中国特色国家安全道路. http://www.xinhuanet.com//politics/2014-04/15/c_1110253910.htm Vierailtu 11.5.2022.
- Xinhua (20.7.2017) Full text: Vision for Maritime Cooperation under the Belt and Road Initiative http://www.xinhuanet.com/english/2017-06/20/c_136380414.htm Vierailtu 2.1.2023.

- Xinhua (16.6.2020) China's polar-observing satellite starts Arctic mission.
http://www.xinhuanet.com/english/2020-06/16/c_139143653.htm Vierailtu 2.1.2023.
- Yamal LNG. About the Project. <http://yamallng.ru/en/project/about/> Vierailtu 2.1.2023.
- Yan, Li (2017) Finland denies Chinese tourists assaulted guides over Northern Lights no-show. *Ecns.cn*. <http://www.ecns.cn/travel/2017/02-17/245731.shtml> Vierailtu 12.2.2022.
- Zhang, Zhijun & Liu, Huirong (2021) 当前国际法跨学科人才培养的新任务新课题——基于深海、极地、外空、网络等‘战略新疆域’的思考. *Xueshu Qianyan*. 2021. No. 3.
- Zhao, Xiangang (2020) 科学认知新型领域. *Zhongguo Junwang*. 12.5.2022.
- Zhou, Jinghao (2019) China's core interests and dilemma in foreign policy practice. *Pacific Focus* 34. 2019. No. 1. 31–54.
- Zhongguo Xinwenwang (18.6.2014) 解放军智库发报告谈北极开发：关乎国家安全.
<http://mil.news.sina.com.cn/2014-06-18/1136785491.html>, Vierailtu 12.2.2022.
- Ådahl, Björn (2018) Pandadiplomatia on vain harvojen maiden herkkua - Suomi on valittujen joukossa. *Kaleva*. <https://www.kaleva.fi/pandadiplomatia-on-vain-harvojen-maiden-herkkua-su/1864803> Vierailtu 10.4.2022.

Maanpuolustuskorkeakoulu

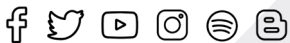
Sotataidon laitos
PL 7, 00861 HELSINKI

Puh. +358 299 800

www.mpkk.fi

ISBN 978-951-25-3384-8 (pdf)
ISSN 2343-5283 (verkkojulkaisu)

SOTATAIDON YTIMESSÄ

Puolustusvoimat
The Finnish Defence Forces